

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-727

[Total No. of Pages : 4

[6301]-151

S.Y. B.A.

COMPULSORY ENGLISH

**Prescribed Text : Panorama : Values and Skills
through Literature**

(2019 Pattern) (CBCS) (24001) (Semester - IV)

Time : 2 ½Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compuslory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) a) Answer the following questions in one/two sentences each : (any six)[6]

- i) Where was the World's Parliament of Religions held?
- ii) Whom did Swami Vivekananda pity?
- iii) Which story does illustrate the cause of the variance in religion in Chicago speech?
- iv) What does the lottery ticket symbolize in the story 'The Lottery Ticket'?
- v) Who is Masha?
- vi) Why did Ivan Dmitritch and his wife not look at the number of the winning ticket immediately?
- vii) What question does Mr.Sappleton ask as he comes in through the window?
- viii) Which story did Vera narrate when Framton Nuttel rush out of the home?
- ix) What was Framton Nuttel suffering from?

P.T.O.

- b) Attempt the following : (any two) [14]
- i) According to Swami Vivekananda, how has India displayed religious tolerance to the world?
 - ii) Do you think the story 'The Lottery Ticket' is unrealistic? Elaborate your answer.
 - iii) Justify the title of the story 'The Open Window'

Q2) a) Answer the following questions in one/two sentences each : (any six)[6]

- i) What is the theme of the poem 'On Another's Sorrow' ?
- ii) Who is the 'He' being referred to in the poem 'On Another's Sorrow'?
- iii) Who can't hear the infant groan in the poem 'On Another's Sorrow'?
- iv) Who has written the poem 'Laugh and Be Merry'?
- v) What advice does the poet give in the poem 'Laugh and Be Merry'?
- vi) What is referred to as beautiful inn in the poem 'Laugh and Be Merry'?
- vii) What does rock symbolize in the poem 'The Rock and the Bubble'?
- viii) Where does the big brown Rock stand in the poem 'The rock and the Bubble'?
- ix) What does the rock suggest to the bubble in the poem 'The Rock and the Bubble'?

- b) Attempt the following : (any two) [14]
- i) Critically appreciate the poem 'On Another's Sorrow'.
 - ii) What is the central idea of the poem 'Laugh and Be Merry'?
 - iii) What qualities are assigned to the bubble and the rock in the poem? Why?

Q3) a) Add question tags to the following: (any four) [4]

- i) This cloth feels good.
- ii) Seema does her best to win every match.
- iii) Cynthia looked pretty in the green dress.
- iv) Father and I were late.
- v) She can hardly walk.
- vi) It is not dark.

b) Identify the type of sentence. (Simple/Compound/Complex) (any three) [3]

i) Our company is taking in people who will work in the marketing division.

ii) The fruits in the glass bowl are for the guests,

iii) Sonal learnt glass painting while she was in Delhi.

iv) Alka asked Prakash to stay for lunch, but he left.

v) Kiran and Jyoti read the book, but they did not like it.

c) Change the degree without changing the meaning (any three). [3]

i) No other subject is as difficult as mathematics.

(Change into superlative degree)

ii) He is better than the other players in his team.

(Change into superlative degree)

iii) Jupiter is the biggest of all planets. (Change into comparative degree)

iv) Maria is not as intelligent as Sonia. (Change into comparative degree)

v) Sumit is not as brave as Amit. (Change into comparative degree)

Q4) a) Specify whether the underlined collocation is right or wrong (any four)[4]

i) The state government has not committed the crime.

ii) He has lost his belief on God.

iii) You have a conversation with someone.

iv) She needs some earlier knowledge.

v) He gave her a golden opportunity.

vi) The teacher glared at him as he walked in late.

- b) Fill in the blanks with correct phrasal verbs. [3]
- i) The man was _____ her glass of milk.
(knocked over/knocked out/ knocked down/)
 - ii) Admissions will _____ through the week. (go on/go out/ go for)
 - iii) Nishi is _____ a bad time in office.
(going through/ going about/ going into)
 - iv) Please _____ your study room before you go out.
(clean up/ clean out/ clean down)
 - v) People cannot _____ food and water.
(do with/do without/do out of)
- c) Complete the sentences with an appropriate word chosen from those in the brackets. (any three) [3]
- i) He had plenty of time to catch his _____. (plain/plane)
 - ii) Let us _____ to the auditorium. (proceed/precede)
 - iii) Nothing can _____ the fact that she is my best friend. (alter/altar)
 - iv) She is still _____ after her illness. (week/weak)
 - v) The _____ rises in the east. (sun/son)

Q5) Answer the following questions in brief (ant two) [10]

- a) Explain the four basic steps of problem solving.
- b) Make a list of six ways in which you usually waste your time and write down how you can manage your time better.
- c) How does poor time management affect a person's life?

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PC-728

[Total No. of Page : 1

[6301]-152

S.Y. B.A.

मराठी (MARATHI)

Modern Indian Languages

MIL-2 : नवमाध्यमे आणि समाजमाध्यमांसाठी मराठी
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24011)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) भाषा, जीवन व्यवहार आणि नवमाध्यमे यांचा परस्पर संबंध स्पष्ट करा. [10]

किंवा

नवमाध्यमे आणि समाजमाध्यमांच्या विविध प्रकारांचा परामर्श घ्या.

प्रश्न 2) नवमाध्यमे आणि समाजमाध्यमे वापरताना कोणती दक्षता घ्यावी? सोदाहरण स्पष्ट करा. [10]

किंवा

ब्लॉग म्हणजे काय? हे सांगून ब्लॉगचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणतीही एक टीप लिहा. [5]

अ) व्यावसायिक पत्रव्यवहार

ब) फेसबुक

[6301]-153

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

MIL-2 : हिंदी भाषा शिक्षण

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24012)

पाठ्यपुस्तक : - हिंदी भाषा शिक्षण

संपा: प्रो. डॉ. सदानंद भोसले

समय : 2 घंटे]

[पूर्णांक : 25

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

2) दाहिनी ओर दिए गए अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए ।

[10]

- अ) वाक्य की परिभाषा देकर उसके स्वरूप पर प्रकाश डालिए ।
- ब) क्रिया विशेषण उपवाक्य के प्रकारों को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए ।
- क) संक्षिप्त वाक्य के स्वरूप को स्पष्ट कीजिए ।
- ड) विराम चिह्न की परिभाषा देकर मुख्य विरामचिह्नों पर प्रकाश डालिए ।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए ।

[10]

- अ) 'आदमी हूँ आदमी से प्यार करता हूँ' कविता का संदेश लिखिए ।
- ब) 'खिलते हैं गुल यहाँ, खिलके बिखरने को' कविता का आशय लिखिए ।
- क) 'लिखे जो खत तुझे, वो तेरी याद में' कविता के माध्यम से कवि क्या कहना चाहते हैं?
- ड) 'स्वप्न झड़े फूल से, मीत चुभे शूल से' कविता का भावार्थ लिखिए ।

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए ।

[5]

- अ) साधारण वाक्य की परिभाषा देकर उसके स्वरूप को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए ।
- ब) कवि 'नीरज' का जीवन परिचय दीजिए ।

Total No. of Questions : 4

SEAT No.

PC-730

Total No. of Pages : 2

[6301]-154

S.Y.B.A. (Semester - IV)

URDU

MIL-2: MAKING SENTENCES & GRAMMAR

(2019 Pattern) (24013)

Total Marks :25]

[Time :2 Hours

Instructions :

- 1) Attempt All Questions.
- 2) Figures to the left indicate full marks.

[05]

سوال نمبر 1: ایک جملے میں جواب دیجئے (5) (کوئی پانچ)

- (a) ترجمہ کرنے والے کو کیا کہتے ہیں؟
- (b) لفظی ترجمہ میں مترجم عبارت کا ترجمہ کس طرح کرتا ہے؟
- (c) اسم کی تعداد بتانے والی صفت کو کیا کہتے ہیں؟
- (d) اسم خاص کی کتنی قسمیں ہیں؟
- (e) فاعل کسے کہتے ہیں؟
- (f) شاعر اپنے اصل نام کی بجائے شاعری میں جو نام استعمال کرتا ہے وہ کیا کہلاتا ہے؟
- (g) مفرد جملہ کسے کہتے ہیں؟

[05]

سوال نمبر 2: مناسب متبادل چن کر خانہ پوری کیجئے۔

- (a) دو جملوں کو جوڑنے والے الفاظ کو----- کہتے ہیں (حرف عطف، ضمیر، فعل)
- (b) جو الفاظ اسم کی خوبی بتاتے ہیں انہیں----- کہا جاتا ہے۔ (فعل، ضمیر، صفت)
- (c) وہ نام جو کسی خاص خوبی کی وجہ سے پڑ جائے----- کہلاتا ہے۔ (تخلص، لقب، خطاب)
- (d) سوال پوچھنے کے لئے جو ضمیر استعمال ہوتی ہے اسے----- کہتے ہیں۔ (ضمیر استفہامیہ، ضمیر موصولہ، ضمیر اشارہ)
- (e) اسم کی حالت یا کیفیت بتانے والی صفت کو----- کہتے ہیں۔ (صفت عددی، صفت ذاتی، صفت مقداری)

P.T.O.

[05]

سوال نمبر 3 (الف) : صحیح یا غلط پہچانئے۔

- (a) لفظ ترجمہ عربی زبان کا لفظ ہے۔
- (b) کلیم اللہ موسیٰ کا خطاب ہے۔
- (c) مرکب جملے میں صرف ایک فعل ہوتا ہے۔
- (d) ”یہ کتاب میری ہے“۔ یہ جملہ ضمیر اشارہ قریب کی مثال ہے۔
- (e) جس شے پر کام اثر ہوا سے مفعول کہتے ہیں۔

[03]

سوال نمبر 3 (ب) : مندرجہ ذیل میں سے کوئی تین جملوں کی قسم پہچانئے۔

- (a) حامد اسکول جا رہا ہے۔
- (b) معلم درس دے رہا تھا اور بچے سن رہے تھے۔
- (c) جو سوتا ہے وہ کھوتا ہے۔
- (d) اچانک بارش ہونے لگی تو سب بھاگنے لگے۔
- (e) بادل گر جتے ہیں اور پانی برستا ہے۔

[03]

سوال نمبر 4 (الف) : مندرجہ ذیل میں سے کسی تین کی تعریف مع مثال کیجئے۔

- (a) اسم
- (b) ضمیر اشارہ
- (c) صفت
- (d) مرکب جملہ
- (e) فعل لازم

[04]

سوال نمبر 4: (ب) مندرجہ ذیل جملوں کا اردو میں ترجمہ کیجئے۔

- a) Taj Mahal was built by Mughal Emperor shah Jahan.
- b) Getting up early in the morning is a sign of a healthy life.
- c) Every Sunday Morning , I go to play football.
- d) The Rose is the king of flowers.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-731

[Total No. of Pages : 2

[6301]-155

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

DSE-2B-S-1 : मध्ययुगीन मराठी साहित्य : निवडक मध्ययुगीन
गद्य, पद्य

पाठ्यपुस्तक : निवडक मध्ययुगीन गद्य, पद्य
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24021)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) पुढील पाच प्रश्नांपैकी तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) 'ऊस डोंगा परी रस नव्हे डोंगा' या अभंगाचा आशय लिहा.
ब) ऐतिहासिक पत्रव्यवहाराचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
क) पोवाड्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
ड) बखर वाङ्मयाची स्वरूप स्पष्ट करा.
इ) 'विठो माझा लेंकुरवाळा' या संत जनाबाईंच्या अभंगाचा आढावा घ्या.

प्रश्न 2) पुढील तीन प्रश्नांपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) महानुभव वाङ्मयामागील प्रेरणा स्पष्ट करा.
ब) भारुड वाङ्मयप्रकाराचे स्वरूप लिहा.
क) लावणी या काव्यप्रकाराची वैशिष्ट्ये लिहा.

P.T.O.

प्रश्न 3) पुढील तीन प्रश्नांपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) 'सुंदरा मनामधी भरली' या लावणीत स्त्री सौंदर्याचे वर्णन कसे केले आहे. ते लिहा.
- ब) 'हंबरोनी येसी' या संत सेना न्हावी यांच्या अभंगाचा आढावा घ्या.
- क) छत्रपती शिवाजी महाराजांनी आपल्या पत्रातून हैबतराव देशमुखांना कसे अभय दिले आहे ते स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) पुढील दोन प्रश्नांपैकी एका प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) मध्ययुगीन पंडिती काव्याचे स्वरूप व प्रेरणा स्पष्ट करा.
- ब) 'हत्तीचा दृष्टांत' यातून माणसाच्या विचारातील कोणता दोष दाखवून दिला आहे.

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

PC-732

Total No. of Pages : 2

[6301]-156

S.Y.B.A. (Semester - IV)

URDU

DSE-1B : HISTORY OF URDU LITERATURE (POETRY)

(2019 Pattern) (CBCS) (24071)

Total Marks : 70]

[Time : 2½ Hours

Instructions to the Candidates:

- 1) All the questions are compulsory..
- 2) Figures to the left side indicate full marks.

[15] سوال نمبر 1: اردو ادب میں نظم نگاری کے آغاز و ارتقاء پر روشنی ڈالیے۔

یا

غزل اردو شاعری کی آبرو ہے۔ واضح کیجئے۔

[15] سوال نمبر 2: کلام اصغر کے فنی محاسن بیان کیجئے۔

یا

اصغر گوئدوی کی علمی خدمات پر سیر حاصل گفتگو کیجئے۔

[15] سوال نمبر 3: امجد حیدر آبادی کی رباعی گوئی اور ان کی موضوعات پر اظہار خیال کیجئے۔

یا

امجد حیدر آبادی کی حیات اور شخصیت پر روشنی ڈالیے۔

P.T.O.

[15]

سوال نمبر 4 : ناصر کاظمی کی غزلوں کی نمایاں خوبیاں بیان کیجئے۔

یا

ناصر کاظمی کے حالات زندگی اور کارناموں روشنی ڈالیئے۔

[10]

سوال نمبر 5: ذیل میں سے کسی دو پر مختصر نوٹ لکھیئے۔

(i) حیات اصغر

(ii) رباعی کافن

(iii) غزل کی تعریف اور تکنیک

(iv) نظم کی تعریف اور اس کے اقسام

✓ ✓ ✓ ✓

[6301]-157

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

DSE-1B (S-1) : साहित्य के भेद

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24091)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर प्रश्न के अंक हैं।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[21]

- अ) महाकाव्य के लक्षणों को स्पष्ट कीजिए।
- ब) खण्डकाव्य का स्वरूप और उसके तत्त्वों का परिचय दीजिए।
- क) महाकाव्य और खंडकाव्य के साम्य तथा वैषम्य को स्पष्ट कीजिए।
- ड) मुक्तक काव्य के भेदों का परिचय दीजिए।
- इ) गीतिकाव्य की विशेषताओं को स्पष्ट कीजिए।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[21]

- अ) उपन्यास के तत्त्वों का परिचय दीजिए।
- ब) कहानी के तत्त्वों को स्पष्ट कीजिए।
- क) निबंध की परिभाषा देकर निबंध के तत्त्वों को स्पष्ट कीजिए।
- ड) उपन्यास और कहानी में तत्त्वों के आधार पर अंतर स्पष्ट कीजिए।
- इ) उपन्यास की परिभाषा देकर उसके स्वरूप को स्पष्ट कीजिए।

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[21]

- अ) नाटक की परिभाषा देकर उसके तत्त्वों पर प्रकाश डालिए।
- ब) एकांकी किसे कहते हैं? एकांकी के तत्त्व लिखिए।
- क) रंगमंचीय नाटक का स्वरूप तथा उसके महत्त्व पर प्रकाश डालिए।
- ड) रंगमंचीय नाटक और दूरदर्शन नाटक का तुलनात्मक परिचय दीजिए।
- इ) रेडियो नाटक का स्वरूप समझाइए।

प्रश्न 4) निम्नलिखित बहुविकल्पीय प्रश्नों का सही विकल्प चुनकर लिखिए :

[7]

- i) ऐंद्रिय आस्वादन की दृष्टि से काव्य के प्रमुख भेद कितने माने जाते हैं?
अ) चार
ब) तीन
क) पाँच
ड) दो
- ii) महाकाव्य के एक अंश का अनुसरण करने वाला कौन-सा काव्य है?
अ) खंडकाव्य
ब) रीतिकाव्य
क) नीतिकाव्य
ड) मुक्तक काव्य
- iii) महाकाव्य के नायक में कौन-सा गुण महत्त्वपूर्ण माना जाता है?
अ) सुंदरता
ब) आज्ञाकारी
क) दानशूर
ड) धीरोदत्त
- iv) ‘उपन्यास मानव – चरित्र का चित्रमात्र हैं । मानव चरित्र पर प्रकाश डालना और उसके रहस्यों को खोलना ही उपन्यास का मूल तत्त्व है ।’ यह कथन किसका है?
अ) महादेवी वर्मा
ब) प्रेमचंद
क) डॉ. श्यामसुंदरदास
ड) बाबू गुलाबराय
- v) निम्नलिखित में से कहानी का प्रमुख तत्त्व कौन-सा हैं?
अ) कथावस्तु
ब) संगीत
क) धन्यात्मकता
ड) लयात्मकता
- vi) रेडियो नाटक में किसकी प्रधानता होती है।
अ) चित्र
ब) आकार
क) ध्वनि
ड) दृश्य
- vii) रंगमंच पर प्रस्तुत किए जाने वाले नाटक को क्या कहते हैं?
अ) रेडियो नाटक
ब) दृश्य नाटक
क) रंगमंचीय नाटक
ड) श्रव्य नाटक

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-734

[Total No. of Pages : 3

[6301]-158

S.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

DSE - 1B : Kavyashastram and Kautiliya Arthashastram

(काव्यशास्त्रम् आणि कौटिलीय अर्थशास्त्रम्)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24111)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

Instructions : All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Figures to right indicate marks.

Q1) अ) संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा. (केवळ एक प्रश्न)

[5]

Explain with reference to context. (Any one)

i) वाच्य एव वाक्यार्थः इत्यन्विताभिधानवादिनः ।

ii) पुनरावर्तमानस्य निराशस्य च जीविते । अधार्यो जायते वेगस्तस्माद्भग्नं न पीडयेत् ।

ब) अलंकाराचे उदाहरणासहित लक्षण स्पष्ट करा. (केवळ एक प्रश्न)

[5]

Explain figure of speech with its definition and example. (Any one)

i) अपह्नुति (Apahnuti)

ii) अर्थान्तरन्यास (Arthāntaranyāsa)

क) वृत्ताचे उदाहरणासहित लक्षण स्पष्ट करा. (केवळ एक प्रश्न)

[5]

Explain metre with its definition and example. (Any one)

i) शिखरिणी (Sikharinī)

ii) गीति (Giti)

P.T.O.

Q2) अ) संस्कृतभाषायां उत्तराणि लिखत । (पञ्चप्रश्नानि) [10]

- i) शब्दस्य प्रकारत्रयं कथय ।
- ii) वज्रादपि कठोराणि मृदूनि कुसुमादपि इत्यत्र कः अलङ्कारः ?
- iii) पश्य निश्चलनिष्पन्दे बिसिनपत्रे राजते बलाका इत्यत्र कः व्यङ्ग्यार्थः ?
- iv) प्रयोजनाश्रितलक्षणायाः उदाहरणं लिखत ।
- v) काकुः नाम किम् ?
- vi) सारोपासाध्यवसानयोः मध्ये का लक्षणा सादृश्याधारिता ?

ब) खालील जोड्या जुळवा. (कोणत्याही पाच) [5]

Match the following. (any five)

अ (A)	ब (B)
i) व्यञ्जकशब्दः	लक्षणा
ii) त्रासनमोदार्यं भीमघोषः	विष्टिकर्माणि
iii) लाक्षणिकशब्दः	हस्तिकर्माणि
iv) सालद्वाराट्टालकभञ्जनम्	अभिधा
v) शिबिरमार्गसेतुकूपतीर्थशोधनकर्म	व्यञ्जना
vi) वाचकशब्दः	रथकर्माणि

Q3) अ) i) लक्षणेचे प्रकार सोदाहरण सविस्तर स्पष्ट करा. [12]

Explain the types of Lakṣaṇa with examples in detail.

किंवा/OR

- ii) संकेतित अर्थाचे ग्रहण कोणत्या उपाधींवर केले जाते ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

Explain with example the *upādhi* - s , factors wherein the *sanketita* (denotated) meaning is understood.

ब) टीपा लिहा. (कोणतीही एक) [8]

Write short note. (any one)

- i) अभिहितान्वयवाद
(Abhihitānvaya-vāda)
- ii) गौणी आणि शुद्धा लक्षणा
(Gauni and Suddhā lakṣaṇā)

Q4) अ) पदाती, घोडदल, हत्तीदल आणि रथदल यांचे युद्धातील कार्ये स्पष्ट करा. [12]

Explain in detail as to which is the suitable battle-ground for infantry, cavalry, elephant force and chariot force in war.

किंवा/OR

स्वतःच्या सैन्याला प्रेरित आणि प्रोत्साहित करण्याचे प्रकार आणि पद्धती स्पष्ट करा.

Explain the method and manner of instigating and encouraging one's own army.

ब) टीपा लिहा. (कोणतीही एक) [8]

Write short note. (any one)

i) व्यूह

Vyuha

ii) मौर्यकालीन मोजदादाची मापदंडे

Mauryan measurements of reckoning

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-735

[Total No. of Pages : 4

[6301]-159

S.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE -1B : Micro Economics - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24151)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions in 20 words each (any Eight) [16]

- a) What is Variable cost?
- b) What is Average Revenue?
- c) What is Market?
- d) Write the definition of perfect competition.
- e) What is selling cost.
- f) Write the definition of Ricardian Rent.
- g) What is Innovation?
- h) What is marginal productivity?
- i) Write prof. Pigovian definition of welfare economics.
- j) Write the two characteristics of monopoly competition.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any four) [16]

- a) Explain the classifications of market structure.
- b) Explain the concept of opportunity cost.
- c) Explain the concept of Quasi Rent.
- d) Explain the concept of Average Revenue and Marginal Revenue.
- e) Write the characteristics of Duopoly market?
- f) Explain the Types of price Discrimination.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 100 words each (any Three) [18]

- a) What is oligopoly? Explain the characteristics of oligopoly?
- b) Explain the pigovian welfare economics.
- c) Explain the supply curve of Labour.
- d) Explain the Risk and uncertainty profit Theory.

Q4) Answer the following questions in 200 words each (any two) [20]

- a) What is perfect competition? Write the characteristics of perfect competition?
- b) Explain the keynesian Interest liquidity preference theory.
- c) Explain the marginal productivity theory of distribution.

Total No. of Questions : 4]

PC-735

[6301]-159

S.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE -1B : Micro Economics - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24151)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) [16]
- अ) बदलता खर्च म्हणजे काय?
 - ब) सरासरी प्राप्ती म्हणजे काय?
 - क) बाजार म्हणजे काय?
 - ड) पूर्ण स्पर्धेची व्याख्या लिहा.
 - इ) विक्री खर्च म्हणजे काय?
 - फ) रिकार्डोची खंडाची व्याख्या लिहा.
 - य) नवप्रवर्तन म्हणजे काय?
 - र) सिमांत उत्पादकता म्हणजे काय?
 - ल) प्रा. पिगू यांची आर्थिक कल्याणाची व्याख्या लिहा.
 - व) मक्तेदारी स्पर्धेची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.

- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [16]
- अ) बाजार रचनेचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.
 - ब) संधी त्याग खर्च संकल्पना स्पष्ट करा.
 - क) आभासी खंड संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ड) सरासरी प्राप्ती व सीमांत प्राप्ती संकल्पना स्पष्ट करा?
 - इ) द्विविक्रेताधिकार बाजारपेठेची वैशिष्ट्ये लिहा?
 - फ) मूल्य भेदाचे प्रकार स्पष्ट करा?

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) अल्पविक्रेताधिकार म्हणजे काय? अल्पविक्रेताधिकाराची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) पिंगूचे कल्याण विषयक अर्थशास्त्र स्पष्ट करा?
- क) श्रमाचा पुरवडा वक्र स्पष्ट करा.
- ड) नफ्याचा धोका आणि अनिश्चीतता सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) पूर्ण स्पर्धा म्हणजे काय? पूर्ण स्पर्धेची वैशिष्ट्ये लिहा?
- ब) केन्सचा व्याजाचा रोखता पसंती सिद्धांत स्पष्ट करा?
- क) विभाजनाचा सिमांत उत्पादकता सिद्धांत स्पष्ट करा?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-736

[Total No. of Pages : 4

[6301]-160

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE-1B : Western Political Thought

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24161)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any eight questions (20 words) :

[16]

- a) Who were involved in Rousseau's social contract?
- b) Define Hegel's dialectic.
- c) In which book Mill express his thought on freedom?
- d) What is meant by surplus value?
- e) Who wrote "Communist Manifesto"?
- f) Give the two merits of Hegel's Idealism.
- g) State the two demerits of Rousseau's General will.
- h) Define utilitarianism.
- i) Who wrote the book 'The philosophy of right?
- j) Who wrote the book Social contract?

Q2) Attempt any four questions (50 words) :

[16]

- a) Karl Mark's views on class struggle.
- b) Hegel's state theory.
- c) J.S. Mill's views on utilitarianism.
- d) Rousseau's views on state of Nature.
- e) Hegel's view on freedom
- f) Functions of state by J.S.Mill

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words) :

[18]

- a) Discuss on J.S. Mill's thought on Liberty.
- b) Explain the characteristics of Rousseau's social contract.
- c) Write in brief Marx's thought on state.
- d) Explain Hegel's Idealism theory.

Q4) Answer any two questions (200 words) :

[20]

- a) Explain Karl Marx's theory of historical materialism.
- b) Discuss the Mill's thought on Representative Government.
- c) Explain Rousseau's General will concept.

Total No. of Questions : 4]

PC-736

[6301]-160

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE-1B : Western Political Thought

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24161)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) कोणतेही आठ प्रश्न सोडवा (20 शब्दात)

[16]

- अ) रुसोच्या सामाजिक करारामध्ये कोण सहभागी झाले?
- ब) हेगेलचा द्वंदवाद म्हणजे काय?
- क) मिलने स्वातंत्र्या संबंधीचे विचार कोणत्या ग्रंथात मांडले?
- ड) अतिरिक्त मुल्य म्हणजे काय?
- इ) कम्युनिष्ट मॅनिफेस्टो हा ग्रंथ कोणी लिहिला?
- फ) हेगेलच्या आदर्शवादाची दोण वैशिष्ट्ये सांगा.
- य) रुसोच्या सामुहिक इहेचे दोण दोष सांगा.
- र) उपयोगीतावाद म्हणजे काय?
- ल) द फिलॉसॉफी ऑफ राइट हा ग्रंथ कोणी लिहिला?
- व) सोशल कॉन्ट्रॅक्ट (social contract) या ग्रंथाचे लेखक कोण?

प्रश्न 2) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा : (50 शब्दांत) [16]

- अ) कार्ल मार्क्सची वर्ग संघर्षाची संकल्पना
- ब) हेगेलचा राज्यविषयक सिद्धांत
- क) जे. एस. मिलचा उपयुक्ततावाद
- ड) रुसोची निसर्गावस्था
- इ) हेगेलच्या स्वातंत्र्याबाबदचा विचार
- फ) जे एस् मिलने सांगितलेली राज्याची कार्ये.

प्रश्न 3) कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. (100 शब्दांत) [18]

- अ) जे. एस. मिलच्या स्वातंत्र्याच्या विचारांची चर्चा करा.
- ब) रुसोच्या सामाजिक कराराची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) मार्क्सचे राज्यविषयक विचार थोडक्यात लिहा.
- ड) हेगेलच्या आदर्शवाद स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दापर्यंत) [20]

- अ) कार्ल मार्क्सचा ऐतिहासिक भौतिकवादाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ब) मिलचे प्राप्तिनिधीक शासनाबाबदचे विचार चर्चा करा.
- क) रुसोची सामान्य इहेची (इच्छा) कल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-737

[Total No. of Pages : 4

[6301]-161

S.Y. B.A.

HISTORY

**DSE-1B(3)S1 : Medieval India : Mughal Period
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24171)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words (Any one) : [15]

- a) Discribe in detail the causes and impact of the first battle of Panipat.

OR

- b) Explain in detail the deccan policy of Aurangzeb.

Q2) Answer the following question in 300 words (Any one) : [15]

- a) Explain the central administration of mughal period.

OR

- b) Write detail information on Bhakti and Sufi sect.

Q3) Answer the following questions in 200 words (Any two) : [20]

- a) State the archaeological sources for the study of Mughal period.
- b) Explain the religious policy of Emperor Akbar.
- c) Explain the military system of mughal period.
- d) Write information about science and technology dusing mughal period.

P.T.O.

Q4) Short Notes (Any four) :

[20]

- a) Tarikh - I - Dilkusha
- b) Battle of Khanwa
- c) Aurangzeb - Ahom conflicts
- d) Types of punishment
- e) Galla-Bakhshi
- f) Datta sect

PC-737

[6301]-161

S.Y. B.A.

इतिहास

DSE-1B(3)S1 : मध्ययुगीन भारत : मुघल काळ

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24171)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्रश्न 1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) [15]

- अ) पानिपतच्या पहिल्या लढाईची कारणे सांगून परिणाम स्पष्ट करा.
किंवा
ब) औरंगजेबाचे दख्खन धोरण सविस्तरपणे विशद करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या (कोणताही एक) [15]

- अ) मुघलकालीन केंद्रीय प्रशासनव्यवस्था स्पष्ट करा.
किंवा
ब) भक्ती आणि सूफी चळवळीची सविस्तरपणे माहिती लिहा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नाची 200 शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : [20]

- अ) मुघल कालखंडाच्या अभ्यासाची पुरातत्वीय साधने सांगा.
ब) सम्राट अकबराचे धार्मिक धोरण स्पष्ट करा.
क) मुघलकालीन लष्करी व्यवस्था विशद करा.
ड) मुघलकालीन विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाविषयी माहिती लिहा.

प्रश्न 4) टीप लिहा.

[20]

- अ) तारीख-ए-दिलकुशा
- ब) खानुवाची लढाई
- क) औरंगजेब - अहोम संघर्ष
- ड) शिक्षेचे प्रकार
- इ) गल्लबक्षी
- फ) दत्त संप्रदाय

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-738

[Total No. of Pages : 4

[6301]-162

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**DSE - 1B - GG - 210 (B) : Geography of Maharashtra - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24201)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams figures wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is are allowed.*

Q1) Answer the following questions in about 20 words each. (any Eight) **[16]**

- a) What are cash crops?
- b) What is horticulture?
- c) What is migration?
- d) What is Population Gender Composition?
- e) Write the definition of rural development.
- f) Name any two important schemes implimented for Rural Development in Maharashtra.
- g) To which village Shri Bhaskarrao Pere Patil belongs?
- h) Write the definition of tourism.
- i) Name any two hill stations in Maharashtra.
- j) Name any two components of religious tourism.

Q2) Write the answers of the questions about 50 words each. (any Three) **[18]**

- a) Climate required for sugercane crops.
- b) Literacy.
- c) Agricultural development of Maharashtra.
- d) Nature, tourism attraction of Maharashtra.

P.T.O.

Q3) Write the answer of the questions about 100 words each. (any Two) **[16]**

- a) Described the Economical problems faced by the farmers in Maharashtra.
- b) Explain the sex ratio of Maharashtra as per 2011 census.
- c) Explain the various schemes implimented by Hivre Bazar Village.
- d) State the challanges of agrotourism.

Q4) Write the answer of the question about 300 words each. (any One) **[20]**

- a) Explain the importance of agriculture in Indian Economy.
- b) Explain the contribution of Shri. Anna Hazare in the development of Ralegan Siddhi Village.

Total No. of Questions : 4]

PC-738

[6301]-162

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

DSE - 1B - GG - 210 (B) : Geography of Maharashtra - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24201)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) [16]

- अ) नगदी पिके म्हणजे काय?
- ब) फळबागायत शेती म्हणजे काय?
- क) स्थलांतर म्हणजे काय?
- ड) लोकसंख्या लिंगरचना म्हणजे काय?
- इ) ग्रामीण विकासाची व्याख्या लिहा.
- फ) महाराष्ट्रातील ग्रामीण विकासाच्या दृष्टीने लागू केलेल्या कोणत्याही दोन महत्वाच्या-योजनांची नावे सांगा.
- य) श्री भाषकरराव पेरे पाटील कोणत्या गावाशी संबंधित आहेत.
- र) पर्यटनाची व्याख्या लिहा.
- ल) महाराष्ट्रातील कोणतेही दोन थंड हवेची ठिकाणे सांगा.
- व) धार्मिक पर्यटन घटकांची कोणतीही दोन नावे सांगा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [18]

- अ) उसाच्या पिकासाठी आवश्यक हवामान
- ब) साक्षरता
- क) महाराष्ट्राचा कृषी विकास
- ड) महाराष्ट्रातील प्राकृतिक पर्यटनाची आकर्षणे

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [16]

- अ) महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यास भेडसावणाऱ्या आर्थिक समस्यांचे वर्णन करा.
- ब) सन 2011 च्या जनगणनेनुसार महाराष्ट्रातील लिंग गुणोत्तर स्पष्ट करा.
- क) हिवरे बझार गावाने राबविलेल्या विविध योजना स्पष्ट करा.
- ड) कृषी पर्यटना समोरील आव्हाने सांगा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [20]

- अ) भारतीय अर्थव्यवस्थेत शेतीचे महत्व स्पष्ट करा.
- ब) श्री. अण्णा हजारेंचे राळेगण सिद्धी या गावच्या विकासातील योगदान स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-739

[Total No. of Pages : 4

[6301]-163

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE -B1 : Psychology of Abnormal Behaviour - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24221)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (any four) [20]

- a) State the nature of Schizophreniform disorder.
- b) Explain the symptoms of histrionic personality disorder.
- c) State the nature of obsessive compulsive personality disorder.
- d) State the diagnostic criteria of Bulimia nervosa disorder.
- e) Explain the sleep wake disorder.
- f) What is attention deficit hyperactivity disorder.

Q2) Answer the following questions in 200 words (any two) [20]

- a) Explain the causes of defusional disorder.
- b) Explain the nature of schizoid and schizotypal personality disorder.
- c) Discuss the alcohol related disorder.
- d) Explain the types of communication disorder.

Q3) Answer the following questions in 400 words each (any one) [20]

- a) What is Schizophrenia? Explain the types and causes of Schizophrenia.
- b) Discuss in details the diagnostic criteria and causes of intellectual disability disorder.

P.T.O.

Q4) Write short notes (any two)

[10]

- a) Antisocial personality disorder.
- b) Narcissistic personality disorder.
- c) Breathing related disorder.
- d) Cell phone addiction disorder.

Total No. of Questions : 4]

PC-739

[6301]-163

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE -B1 : Psychology Abnormal Behaviour - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24221)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]
- अ) छिन्नमनस्कता सदृश विकृतीचे स्वरूप सांगा.
 - ब) नाटकी व्यक्तीमत्व विकृतीची लक्षणे स्पष्ट करा.
 - क) विचार कृती अनिवार्यता व्यक्तीमत्व विकृतीचे स्वरूप सांगा.
 - ड) खादाडपणा (बुलिमिया नर्व्होसा) विकृतीचे निदानात्मक निकष सांगा.
 - इ) निद्रासंचार विकृती स्पष्ट करा.
 - फ) अवधान कमतरता – अतिक्रियाशीलता विकृती म्हणजे काय?
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) विभ्रम विकृतीची कारणे स्पष्ट करा.
 - ब) मनोविदल आणि छिन्नमनस्कसम व्यक्तीमत्व विकृतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
 - क) मध्यपान संबंधी विकृतीची चर्चा करा.
 - ड) संप्रेषण विकृतीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 400 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [20]
- अ) छिन्नमनस्कता म्हणजे काय? छिन्नमनस्कतेचे प्रकार आणि कारणे स्पष्ट करा.
 - ब) बौद्धिक (अपंगत्व) विकृतीच्या निदानात्मक निकषांची सविस्तर चर्चा करा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[10]

- अ) समाज विघातक व्यक्तीमत्व विकृती.
- ब) आत्मप्रेमी व्यक्तीमत्व विकृती.
- क) श्वसनाशी संबंधीत निद्रा विकृती.
- ड) भ्रमनध्वनी आसक्ती विकृती.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-740

[Total No. of Pages : 4

[6301]-164

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-1B S-1 : India's Internal Security - II

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24271)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (Any Three)[3 × 5 = 15]

- a) What are the Special rights of Jammu and Kashmir under Article 370?
- b) What are the India's anti Naxalism measures?
- c) Explain the Meaning and Concept of Terrorism?
- d) What is Counter-Terrorism?
- e) Explain the Nature of Cyber Crime?

Q2) Answer the following questions in 300 Words each. (any One)[1 × 15 = 15]

- a) Explain in detail the Strategic Importance of Jammu and Kashmir.
- b) What are the Causes of Naxalism? Explain.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (Any Two)[2 × 10 = 20]

- a) State the Security impact of Jammu and Kashmir issue and Suggest measures.
- b) What are the Effects of Naxalite Problems on India's National Security?
- c) What are the important resolutions passed by United Nations to eradicate Terrorism?
- d) What are the Basic Instruments of Cyber Crime?

P.T.O.

Q4) Write Short Notes (Any Four) :

[4 × 5 = 20]

- a) Article 35-A
- b) Meaning and Concept of Naxalism.
- c) Solutions on Terrorism
- d) Cyber Crime in India
- e) India's Counter Terrorism Policy
- f) Cyber War

Total No. of Questions : 4]

PC-740

[6301]-164

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-1B S-1 : India's Internal Security - II

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24271)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [3 × 5 = 15]

- अ) कलम 370 अंतर्गत जम्मू आणि काश्मीरला कोणते विशेष अधिकार आहेत ?
ब) भारताच्या नक्षलवाद विरोधी उपाय योजना कोणत्या ?
क) दहशतवादाचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा ?
ड) प्रतिदहशतवाद म्हणजे काय ?
इ) सायबर गुन्ह्यांचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [1 × 15 = 15]

- अ) जम्मू आणि काश्मीरचे सामरिक महत्व सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) नक्षलवादाची कारणे कोणती ? स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [2 × 10 = 20]

- अ) जम्मू आणि काश्मीर समस्येचे सुरक्षेवरील होणारे परिणाम सांगून उपाय योजना सूचवा.
- ब) नक्षलवाद समस्येचे भारताच्या राष्ट्रीय सुरक्षेवर होणारे परिणाम कोणते?
- क) दहशतवाद निर्मुलनासाठी संयुक्त राष्ट्राने केलेले महत्वपूर्ण ठराव कोणते?
- ड) सायबर गुन्हांची मुलभूत साधने किंवा उपकरणे कोणती?

प्रश्न 4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [4 × 5 = 20]

- अ) कलम 35-अ
- ब) नक्षलवादाचा अर्थ आणि संकल्पना
- क) दहशतवादावरिल उपाय
- ड) भारतातील सायबर गुन्हे
- इ) भारताचे प्रतिदहशतवादा विषयीचे धोरण
- फ) सायबर युद्ध

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-741

[Total No. of Pages : 2

[6301]-165

S.Y. B.A.

ENGLISH

DSC-1B : Appreciating Drama

Texts : 1) Arms and the Man : G.B. Shaw

2) The fire and the Rain : Girish Karnad

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24331)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicates full marks.

Q1) Answer any three of the following :

[15]

- a) Explain in brief the sub plot of the play 'The Fire and the Rain'.
- b) Explain the significance of the 'Prologue' in 'The fire and the Rain'.
- c) Comment on the character of Brahma Rakshasa in 'The fire and the Rain'.
- d) To whom does the king select for the fire sacrifice to end the long drought? Why?
- e) Why does Yavakri dislike Raibhya?

Q2) Answer any three of the following :

[15]

- a) Whom does Raibhya send to kill Yavakri?
- b) Explain the title 'The Fire and the Rain' in your own words.
- c) Discuss the importance of 'Epilogue' in 'The Fire and the Rain'.
- d) What did Yavakri tell vishakha under the banyan tree?
- e) What observations Nittilai makes about Brahmin priests?

P.T.O.

Q3) Answer any one of the following : [10]

- a) Comment on the character of segius in 'Arms and the Man'.
- b) Discuss 'Arms and the Man' as an anti-romantic comedy.

Q4) Answer any one of the following : [10]

- a) Comment on the plot construction of 'Arms and the Man'.
- b) Comment on the character of Louka, the maid servant in 'Arms and the Man'.

Q5) Answer any four of the following questions : [20]

- a) Why does Raibhya want to kill Yavakri?
- b) What effect fire sacrifice has on Aravasu?
- c) Why does the king insist to undergo the fire sacrifice?
- d) Why is vishakha unhappy to live with parvasu?
- e) What are the two questions Nittilai wants to ask to Yavakri?
- f) Explain divine origin of Natya-shastra with reference to 'The Fire and the Rain'.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-742

[Total No. of Pages : 3

[6301]-166

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

**DSE-1B:MS-3 : Problem Course Based on MG-4 and AMG-4
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24341)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any **FIVE** of the following.

[10]

- a) Evaluate $\lim_{t \rightarrow \infty} [3e^{-t}\vec{i} + e^{-t}\vec{j} + e^{-2t}\vec{k}]$
- b) Find the gradient vector field of the function $f(x, y) = x^2 + y^2$
- c) Obtain the parametric representation for the elliptic paraboloid $z = x^2 + y^2$.
- d) Find the $\text{curl } \vec{F}$ if $\vec{F} = 2x\vec{i} + 2y\vec{j} + 2z\vec{k}$
- e) Show that $\{1, \sqrt{2}\}$ is linearly independent in $\mathbb{R}$ over $\mathbb{Q}$.
- f) If $f: V \rightarrow W$ is linear, define the $\ker f$ and the image of f .
- g) What is the dimension of $M_2(\mathbb{R}) = \left\{ \begin{bmatrix} a & b \\ c & d \end{bmatrix} \mid a, b, c, d \in \mathbb{R} \right\}$?

Q2) Attempt any **FOUR** of the following :

[20]

- a) Find $\hat{T}$ and $\hat{N}$ for the plane curve $\vec{r}(t) = \cos t \vec{i} + \sin t \vec{j}$
- b) Solve the initial value problem for $\vec{r}(t)$ where $\frac{d}{dt} \vec{r}(t) = -t\vec{i} - t\vec{j} - t\vec{k}$ with initial condition $\vec{r}(0) = \vec{i} + 2\vec{j} + 3\vec{k}$

P.T.O.

- c) Evaluate $\oint_C (6y+x)dx + (y+2x)dy$ where C is the circle $(x-2)^2 + (y-3)^2 = 4$.
- d) Reduce the matrix $\begin{bmatrix} 3 & -4 & -2 \\ 0 & 1 & 1 \\ -6 & 6 & 12 \end{bmatrix}$ to row echelon form.
- e) Prove that the intersection of two subspaces of a vector space V is also a sub- space of V .
- f) Find the Basis and Dimension of subspace $S = \{(x, y, z, w) | x = y, z = w\}$ of R^4 .

Q3) Attempt any **FOUR** of the following :

[20]

- a) Evaluate $\int_1^2 \left[(6-6t)\vec{i} + 3\sqrt{t}\vec{j} + \frac{4}{t^2}\vec{k} \right] dt$
- b) Find a potential function for the field and evaluate the integral
- $$\int_{(0,2,1)}^{(1,\frac{\pi}{2},2)} 2\cos y dx + \left(\frac{1}{y} - 2x\sin y \right) dy + \frac{1}{z} dz$$
- c) If $\vec{F} = (x+3y)\vec{i} + (y-2z)\vec{j} + (x+\lambda z)\vec{k}$ is solenoidal, then find the value of λ .
- d) Determine whether the set $S = \{(2, 2, 2), (0, 0, 3), (0, 1, 1)\}$ span R^3 .
- e) Find the rank and nullity of the matrix A given by

$$\begin{pmatrix} 1 & -2 & 2 & 3 & -1 \\ -3 & 6 & -1 & 1 & -7 \\ 2 & -4 & 3 & 8 & -4 \end{pmatrix}$$

- f) Find $\ker T$, where $T : R^3 \rightarrow R^2$ defined by
- $$T(x, y, z) = (x + y, y - z)$$

Q4) Attempt any TWO of the following :

[20]

- a) Using the divergence theorem evaluate

$$\iint_S \vec{F} \cdot \hat{n} d\rho$$

where $\vec{F} = \sin(\pi x)\vec{i} + zy^3\vec{j} + (z^2 + 4x)\vec{k}$ and S is the surface of the box $-1 \leq x \leq 2$, $0 \leq y \leq 1$ and $1 \leq z \leq 4$. Note all six sides of the box are included in S .

- b) Find the flux of $\vec{F} = yz\vec{i} + x\vec{j} - z^2\vec{k}$ through the parabolic cylinder

$$y = x^2, 0 \leq x \leq 1, 0 \leq z \leq 4$$

in the direction of $\hat{n}$.

- (c) Let $T : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ be a linear transformation given by

$$T(x, y, z) = (2x + y, 4x + 3y - 2z, -x - 2y + 2z). \text{ Determine}$$

- i) Which of the following vectors are in $\ker(T)$?

$$(-1, 2, 3), (2, -4, 0)$$

- ii) Which of the following vectors are in $R(T)$?

$$(0, 6, -8), (1, 0, 2)$$

- d) Determine the value of k so that the following system in unknown x, y, z has

- i) a unique solution

- ii) no solution

- iii) an infinite number of solutions

$$kx + y + z = 1$$

$$x + ky + z = 1$$

$$x + y + kz = 1$$

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-743

[Total No. of Pages : 4

[6301]-167

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**DSE - 1 B : Development of Sociology in India
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24371)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on (any three) :

[15]

- a) Indological Approach.
- b) Modernization.
- c) Non-Brahmanical perspective (Dr. B.R. Ambedkar).
- d) Caste.
- e) Colonialism.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any three) :

[15]

- a) Discuss the concept of Dominant caste.
- b) Elucidate the main tenets of Dialectical perspective.
- c) Explain caste and occupation in India.
- d) Elaborate the characteristics of Sanskritization.
- e) Explain Dr. B.R. Ambedkar's thoughts on emergence of untouchability.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two) : **[20]**

- a) Explain the social background of Indian nationalism.
- b) Explain the features of caste system.
- c) Discuss the development of Sociology in India.
- d) Explain 'Sub-castes' as given by Dr. G.S. Ghurye.

Q4) Answer the following question in 300 words (any one) : **[20]**

- a) Describe the development of Indian Sociology during the British period.
- b) Explain the structural-functional perspective to study Indian Society.

Total No. of Questions : 4]

PC-743

[6301]-167

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

DSE - 1 B : Development of Sociology in India

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24371)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) टीपा लिहा : (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) प्राच्यविद्या दृष्टिकोन
- ब) आधुनिकीकरण
- क) अब्राहमणी दृष्टिकोन (डॉ. बी. आर. आंबेडकर)
- ड) जात
- इ) वसाहतवाद

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) 'प्रभावी जाती च्या' संकल्पनेची चर्चा करा.
- ब) दंद्वात्मक दृष्टिकोनातील महत्वाचे मुद्दे विशद करा.
- क) भारतातील जात व / आणि व्यवसाय स्पष्ट करा.
- ड) संस्कृतीकरणाचे वैशिष्ट्ये विस्ताराने लिहा.
- इ) डॉ. बी. आर. आंबेडकरांचे अस्पृश्यतेच्या उगमा संबंधीचे विचार स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) भारतीय राष्ट्रवादाची सामाजिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.
- ब) जाति व्यवस्थेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) भारतातील समाजशास्त्राच्या विकासाची चर्चा करा.
- ड) डॉ. जी. एस. घुर्ये यांनी दिलेल्या 'उप-जात' / पोट जात स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) इंग्रजांच्या काळातील भारतीय समाजशास्त्राच्या विकासाचे वर्णन करा.
- ब) भारतीय समाजाच्या अभ्यासाचे संरचनात्मक-कार्यवादी दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-744

[Total No. of Pages : 4

[6301]-169

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY - S1

DSE -1B : Indian Philosophy : Orthodox Systems

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24421)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any Three of the following questions in 100 words. [15]

- a) Write a note on Nyaya Darshana's views on Shabda pramana.
- b) Explain Vaisheshika's notion of Padarth.
- c) Narrate Samkhya's theory of liberation.
- d) Write a note on Purvarnimamsa's concept of Apurva.
- e) Explain Trividh-Satta theory of Shankaracharya.

Q2) Write short notes on any Three of the following in 100 words : [15]

- a) Nyaya theory of Anumana.
- b) Samkhya evaluation of Tattvas.
- c) Write a note on Yoga concepts of Yama.
- d) Purvamirnamsa's opinion on Moksha.
- e) Shankaracharya's notion of Maya.

P.T.O.

Q3) Answer Two of the following questions in 200 words.

[20]

- a) Explain Nyaya notion of Anuman as a pramana.
- b) Narrate Purvamimamsa's attitude towards Veda.
- c) Elucidate Shankaracharya's concept of Moksha.

Q4) Answer any One of the following questions in 400 words.

[20]

- a) Explain Nyaya and Vaisheshika's concept of God.
- b) Describe Yoga's conceptions of Chitta in detail.

Total No. of Questions : 4]

PC-744

[6301]-169

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY - S1

DSE -1B : Indian Philosophy : Orthodox Systems

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24421)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) न्याय दर्शनाच्या शब्द प्रमाणावरील दृष्टिकोनावर टीप लिहा.
ब) वैशेषिकांची पदार्थ संकल्पना स्पष्ट करा.
क) सांख्यांची मुक्ती संकल्पना स्पष्ट करा.
ड) पूर्वमीमांसकांच्या अपूर्व संकल्पनेवर टीप लिहा.
इ) शंकराचार्याचा त्रिविधसत्ता सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर टीपा 100 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) न्यायांचा अनुमान सिद्धांत.
ब) सांख्यांच्या प्रकृती व पुरुष या तत्त्व संकल्पनांवरील मूल्यमापन.
क) योगदर्शनाच्या यम संकल्पनेवर टीप लिहा.
ड) पूर्वमीमांसकांचे मोक्ष संकल्पनेवरील मत.
इ) शंकराचार्याची माया संकल्पना.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) अनुमान एक प्रमाण यावरील न्यायदर्शनाचे मत सांगा.
- ब) पूर्वमीमांसकांचा वेदेषवियक दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
- क) शंकराचार्यांची मोक्ष संकल्पना सांगा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांची उत्तरे 400 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) न्याय आणि वैशेषिक यांची ईश्वर संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) योगदर्शनाची चित्त संकल्पना सविस्तरपणे मांडा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-745

[Total No. of Pages : 4

[6301]-170

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE 1B : Personnel Administration

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24441)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any Eight questions (20 words) :

[16]

- a) What is Stress?
- b) State two rights of Employees.
- c) What is strike?
- d) State any two functions of employee organisations.
- e) Write two types of accountability.
- f) Write two issues in personnel administration.
- g) What is Administrative Tribunals?
- h) What is performance Appraisal?
- i) What is Discipline?
- j) What is mean by Motivation?

Q2) Attempt any four short notes (50 words each) :

[16]

- a) Right to strike.
- b) Human Resource Development.
- c) Stress management
- d) Corruption
- e) Administrative Tribunal
- f) Administrative Discipline.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words) :

[18]

- a) Discuss on importance of Administrative Tribunals.
- b) Explain the importance of discipline & conduct in civil service.
- c) Write importance of performances Appraisal.
- d) Discuss on Right to form. Association.

Q4) Attempt any two questions (200 words)

[20]

- a) Describe the meaning, importance & types of motivation.
- b) State the causes of corruption.
- c) Explain the types of accountability in detail.

Total No. of Questions : 4]

PC-745

[6301]-170

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE 1B : Personnel Administration

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24441)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्रश्न 1) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) (20 शब्दांत)

[16]

- अ) ताण म्हणजे काय?
- ब) कर्मचाऱ्यांचे दोन अधिकार सांगा.
- क) संप म्हणजे काय?
- ड) कर्मचारी संघटनाची दोन कार्ये सांगा.
- इ) उत्तरदायित्वाचे दोन प्रकार सांगा.
- फ) कर्मचारी प्रशासनाच्या दोन समस्या लिहा.
- य) प्रशासकीय न्यायाधिकरणे म्हणजे काय?
- र) कामगिरी मूल्यांकन म्हणजे काय?
- ल) शिस्त म्हणजे काय?
- व) प्रेरणा म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी - 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार)

[16]

- अ) संपाचा अधिकार
- ब) मानव संसाधन विकास
- क) ताण व्यवस्थापन
- ड) भ्रष्टाचार
- इ) प्रशासकीय न्यायाधिकरण
- फ) प्रशासकीय शिस्त

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी - 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) प्रशासकीय न्यायधिकरणाचे महत्व यावर चर्चा करा.
- ब) सनदीसेवेतील शिस्त व आचरण यांचे महत्व स्पष्ट करा.
- क) कामागिरी मूल्यांकनाचे महत्व लिहा.
- ड) संघटना निर्माण करण्याची अधिकार यावर चर्चा करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी - 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) अभिप्रेरणा अर्थ; महत्व व प्रकार विशद करा.
- ब) भ्रष्टाचाराची कारणे सांगा.
- क) उत्तरदायित्वाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

[6301]-171

S.Y. B.A.

MARATHI (माराठी)

DSE - 2B : Sahitya Samiksha (साहित्य समीक्षा)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24022)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा.

[10]

अ) साहित्य समीक्षेची संकल्पना स्पष्ट करा.

ब) साहित्यकृती आणि आस्वाद यांचा अनुबंध स्पष्ट करा.

क) आपणास आवडलेल्या एका साहित्यकृतीचे ग्रंथ परीक्षण करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 150 शब्दांत लिहा.

[20]

अ) समाजशास्त्रीय व ऐतिहासिक समीक्षा प्रकारांचा आढावा घ्या.

ब) साहित्यव्यवहारातील समीक्षेचे कार्य स्पष्ट करा.

क) साहित्यविचार आणि समीक्षा यांचा अनुबंध स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा.

[20]

अ) साहित्यकृती आणि वाचक यांचा परस्परसंबंध स्पष्ट करा.

ब) साहित्य समीक्षेतील आकलन, आस्वाद आणि मूल्यमापन प्रक्रिया स्पष्ट करा.

क) साहित्यकृती आणि समीक्षक यांचा अनुबंध स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्रश्न 4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) समीक्षकाच्या अंगी कोणकोणते गुण असले पाहिजेत ते सविस्तर लिहा.
- ब) समीक्षकाने पाळावयाची पथ्ये सविस्तर लिहा.
- क) ग्रंथ परीक्षण म्हणजे काय? ते सांगून ग्रंथ परीक्षणाचे महत्त्व विशद करा.

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

PC-747

Total No. of Pages : 2

[6301]-172

S.Y.B.A. (Semester - IV)

URDU

DSE-2B : SPECIAL STUDY OF POETS

(2019 Pattern) (CBCS) (24072)

Total Marks : 70]

[Time : 2½ Hours

ہدایت :

(1) تمام سوالات لازمی ہیں۔

(2) بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[15] سوال نمبر 1: اردو میں نظم نگاری کا آغاز و ارتقاء اور اس کی روایت۔ مفصل تحریر کیجئے۔

یا

اقبال کی حیات اور شخصیت پر روشنی ڈالئے۔

[10] سوال نمبر 2: موضوع اور ہیئت کے اعتبار سے نظم کی مختلف اقسام کی وضاحت کیجئے۔

یا

غزل کی مقبولیت کے اسباب مدلل انداز میں بیان کیجئے۔

[15] سوال نمبر 3: اردو غزل کا آغاز سے ترقی پسند تحریک تک عہد با عہد جائزہ لیجئے۔

یا

فیض کی شاعری رومان اور انقلاب کا حسین سنگم ہے۔ وضاحت کیجئے۔

[10] سوال نمبر 4 : کسی ایک نظم کا مرکزی خیال تحریر کیجئے۔

(i) خضر راہ (ii) جواب شکوہ

P.T.O.

سوال نمبر 5 (الف): مندرجہ ذیل اشعار کی تشریح بحوالہ متن کیجئے۔

[10]

- (i) رحمتیں ہیں تری اغیار کے کاشانوں پر برق گرتی ہے تو بے چارے مسلمانوں پر
- (ii) کہہ رہا ہے مجھ سے اے جو یائے اسرار ازل چشم دل وا ہو تو ہے تقدیر عالم بے حجاب
- (iii) دشت تو دشت ہیں دریا بھی نہ چھوڑے ہم نے بحر ظلمات میں دوڑا دیئے گھوڑے ہم نے
- (iv) خام ہے جب تک تو ہے مٹی کا اک انبار تو پختہ ہو جائے تو ہے شمشیر بے زہار تو
- (v) دل سے جو بات نکلتی ہے اثر رکھتی ہے پر نہیں طاقت پرواز مگر رکھتی ہے
- (vi) ساحر الموط نے تجھ کو دیا برگ حشیش اور تو اے بے خبر سمجھا اسے شاخ نبات
- (vii) اس سراب رنگ و بو کو گلستان سمجھا ہے آہ اے ناداں قفس کو آشیاں سمجھا ہے تو

[10]

سوال نمبر 5 (ب): مندرجہ ذیل اشعار کی تشریح بحوالہ متن کیجئے۔

- (i) منظور یہ تلخی یہ ستم ہم کو گوارا دم ہے تو مداوائے الم کرتے رہیں گے
- (ii) نہیں نگاہ میں منزل تو جستجو ہی سہی نہیں وصال میسر تو آرزو ہی سہی
- (iii) مقام فیض کوئی راہ میں چچا ہی نہیں جو کوئے یار سے نکلے تو سوئے دار چلے
- (iv) جس دھج سے کوئی مقتل میں گیاہ شان سلامت رہتی ہے یہ جان تو آنی جانی ہے اس جاں کی تو کوئی بات نہیں
- (v) دنیا نے تیری یاد سے بیگانہ کر دیا تجھ سے بھی دل فریب ہیں غم روزگار کے
- (vi) نہ تن میں خون فراہم نہ اشک آنکھوں میں نماز شوق تو واجب ہے بے وضو ہی سہی
- (vii) میدان وفادار نہیں یاں نام و نسب کی پوچھ کہاں عاشق تو کسی کا نام نہیں کچھ عشق کسی کی ذات نہیں

✓ ✓ ✓ ✓

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-748

[Total No. of Pages : 3

[6301]-173

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

DSE-2B : मध्ययुगीन काव्य तथा नाटक साहित्य (S-2)

(2019 Credit Pattern) (Semester - IV) (24092)

- पाठ्यपुस्तकें : 1) मध्ययुगीन काव्य – संपा. प्रो.डॉ सदानंद भोसले
2) महाभोज – लेखक – मन्नु भंडारी

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

प्रश्न 1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) रहीम के व्यक्तित्व एवं कृतित्व का परिचय दीजिए।
ब) रहीम के नीतिविषयक विचारों को पठीत दोहों के आधार पर स्पष्ट कीजिए।
क) रहीम के काव्य की प्रासंगिकता को रेखांकित कीजिए।
ड) रहीम की भक्तिभावना को स्पष्ट कीजिए।

प्रश्न 2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) बिहारी रीतिकाल के सर्वश्रेष्ठ कवि है, सिद्ध कीजिए।
ब) बिहारी के काव्य में नायक – नायिका के सौंदर्य का चित्रण मिलता है, स्पष्ट कीजिए।
क) बिहारी का काव्य आज भी प्रासंगिक है, स्पष्ट कीजिए।
ड) बिहारी के काव्य की भाषाशैली पर प्रकाश डालिए।

P.T.O.

प्रश्न 3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए ।

[14]

- अ) मनु भंडारी का साहित्यिक परिचय दीजिए ।
- ब) 'महाभोज' नाटक की कथावस्तु अपने शब्दों में लिखिए ।
- क) 'महाभोज' नाटक में चित्रित समस्याओं पर प्रकाश डालिए ।
- ड) 'महाभोज' नाटक का उद्देश स्पष्ट कीजिए ।

प्रश्न 4) ससंदर्भ व्याख्या :

अ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए ।

[7]

i) 'बिगरी बात बनै नहीं, लाख करो किन कोय ।

रहिमन फटे दूध को, मथे न माखन होय ॥'

ii) 'तरूवर फल नहिं खात हैं, सरवर पिय हि न पान ।

कहि रहीम, पर-काज हित, संपत्ति संचहि सुजान॥'

ब) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए ।

[7]

i) 'मेरी भव बाधा हरौ, राधा नागरि सोइ ।

जा तन की झाँई परै, स्याम हरित दुति होई ॥'

ii) 'कनक-कनक तें सौगुनी मादिकता अधिकाइ ।

उहि खाये बौराइ जग इहिं पायें बौराइ ॥'

क) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए ।

[7]

i) 'जै रामजी की दा साहब! आपने हुकुम किया था हाजिर हो गए हम।'

ii) 'दूसरे इस योजना का अधिक से अधिक लाभ हरिजनों और खेत-मजदूरों को ही मिले।'

[7]

-

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PC-749

[6301]-174

S.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

DSE-2B : अथर्ववेद आणि उपनिषद्

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24112)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions : 1) All questions are compulsory.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to right indicate full marks.

उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Q1) Translate any two with explanation.

[10]

कोणत्याही दोहोंचे सटीप भाषांतर करा.

- उपहृतो वाचस्पतिरुपास्मान् वाचस्पतिं ह्वयताम् ।
सं श्रुतेन गमेमहि मा श्रुतेन वि राधिषि ॥
- इहैव ध्रुवा प्रति तिष्ठ शालेश्चावती गोमती सूनृतावती ।
उर्जस्वती घृतवती पयस्वत्युच्छ्रयस्व महते सौभगाय ॥
- मा भ्राता भ्रातरं द्विक्षन्मा स्वसारमुत स्वसा ।
सम्यश्चः सव्रता भूत्वा वाचं वदत भद्रया ॥

Q2) Write a long answer to any one :

[15]

कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा :

- शालानिर्माणसूक्तम् (अथर्ववेद - 3.12)
- राजः संवरणसूक्तम् (अथर्ववेद - 3.4)

Q3) Explain with reference to context (Any two) :

[10]

कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

- अविद्यया मृत्युं तीर्त्वा विद्ययामृत मश्नुते ।
- वसोऽण्यते नि रमय मय्येवा स्तु मयि श्रुतम् ।
- ये ये कामा दुर्लभा मृत्यलोके सर्वान्कामांश्छन्दतः प्रार्थयस्व ।

P.T.O.

Q4) A) Answer in detail to any one.

[15]

कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

- i) ईशावास्योपनिषद् ।
- ii) भार्गवीवारुणीविद्या (तैत्तिरीयोपनिषद्)

B) Write any two short notes.

[10]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन टीप लिहा.

- i) शत्रुनाशनानि
- ii) ईशावास्योपनिषद्
- iii) नचिकेता

Q5) Answer in sanskrit (any five) :

[10]

संस्कृतात उत्तरे लिहा (कोणतेही पाच) :

- i) भार्गवीवारुणीविद्या कस्यामुपनिषदि आगता?
- ii) ईशावास्योपनिषदः अपरं नामधेयं किम्?
- iii) अथर्ववेदे आगतेषु विषयेषु केषामपि चतसृणां नामानि लिखत ।
- iv) 'उपनिषद्' शब्दस्य व्याख्यां लिखत ।
- v) यमः कस्याम् उपनिषदि वर्णितः?
- vi) अथर्ववेदस्य त्रीणि नामानि लिखत ।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-750

[Total No. of Pages : 4

[6301]-175

S.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE - 2B : Macro Economics - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24152)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*
- 3) *Draw the neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions in one or two sentences (any Eight) : [16]

- a) Write the Definition of the Macro Economic Policy.
- b) What is mean by Business Cycle?
- c) Write the Definition of the public expenditure.
- d) Write the Definition of the Demand Pull Inflation.
- e) State the Keyne's equation of cash balance approach.
- f) What is mean by Inflation?
- g) Write the Definition of Money.
- h) What is mean by Fiscal Policy?
- i) State the two features of Business Cycle.
- j) What is mean by Galloping Inflation?

Q2) Answer the following questions in briefly (any Four) :

[16]

- a) State the Advantages of Monetary Policy.
- b) Write the limitations of Fiscal Policy.
- c) State the Causes of Business Cycle.
- d) Explain the concept of stagflation.
- e) State the primary functions of money.
- f) Write the objectives of macro economic policy.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 100 words (any Three) : **[18]**

- a) Explain the effects of Business Cycle.
- b) Explain the concept of Philips Curve.
- c) Write the Marshall's and Pigou's equations of Cash balance approach.
- d) Explain the phases of Business Cycle.

Q4) Answer the following questions in 200 words (any Two) : **[20]**

- a) Explain the instruments and advantages of Fiscal Policy.
- b) Explain the Causes of Inflation.
- c) Write the criticisms on Fisher Quantity theory of money.

Total No. of Questions : 4]

PC-750

[6301]-175

S.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE - 2B : Macro Economics - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24152)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक त्याठिकाणी आकृती काढा.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे एक किंवा दोन वाक्यात लिहा. (कोणतेही आठ) [16]
- अ) समग्रलक्षी आर्थिक धोरणाची व्याख्या लिहा.
 - ब) व्यापारचक्र म्हणजे काय?
 - क) सार्वजनिक खर्च व्याख्या लिहा.
 - ड) मागणी ताणनिर्मित चलनविस्तार व्याख्या सांगा.
 - इ) केन्सू यांचे रोख शिल्लक दृष्टीकोन समीकरण लिहा.
 - फ) चलन विस्तार म्हणजे काय?
 - य) पैसा व्याख्या लिहा.
 - र) राजकोषीय धोरण म्हणजे काय?
 - ल) व्यापारचक्राची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
 - व) घोडदोडी चलनविस्तार (Gallopning Inflation) म्हणजे काय?
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा. (कोणतेही चार) [16]
- अ) चलनविषयक धोरणाचे फायदे सांगा.
 - ब) राजकोषीय धोरणाच्या मर्यादा लिहा.
 - क) व्यापारचक्र निर्मितीची कारणे सांगा.
 - ड) मंदियुक्त चलनविस्तार संकल्पना स्पष्ट करा.
 - इ) पैशाची प्राथमिक कार्ये सांगा.
 - फ) समग्रलक्ष्मी आर्थिक धोरणाची उद्दिष्ट्ये लिहा.

- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [18]
- अ) व्यापारचक्राचे परिणाम स्पष्ट करा.
 - ब) फिलिप्स वक्र संकल्पना स्पष्ट करा.
 - क) डॉ. मार्शल आणि पिगु यांचा रोख शिल्लक दृष्टीकोन लिहा.
 - ड) व्यापारचक्र अवस्था स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4)** खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) राजकोषीय धोरणाची साधने आणि फायदे स्पष्ट करा.
 - ब) चलनविस्ताराची कारणे स्पष्ट करा.
 - क) प्रा. फिशर यांच्या चलन संख्यामान सिद्धांताचे टिकात्मक परिक्षण लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-751

[Total No. of Pages : 4

[6301]-176

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE 2B : Political Journalism

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24162)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the rights indicate full marks.*

Q1) Attempt any Eight questions (20 words) :

[16]

- a) Write the definition of mediatization.
- b) Write two types of paid News.
- c) Write two types of print media.
- d) Name two political parties in India
- e) What is paid News.
- f) State two types of media.
- g) What is public opinion.
- h) State two types of social media.
- i) Write two duties of media regarding public opinion.
- j) Write two methods of mediatization.

Q2) Attempt any four short notes (50 words) :

[16]

- a) Advertising.
- b) Social media war-Room.
- c) Formation of public opinion
- d) Loksabha Election 2014 and media.
- e) Restriction on paid News.
- f) Loksabha Election 2019 and media.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words) :

[18]

- a) Explain the concept of mediatization of politics.
- b) What is saturation of media.
- c) Explain Role of media in political parties.
- d) Write disadvantages of paid News.

Q4) Attempt any two questions (200 words)

[20]

- a) Explain factors affecting to public opinion.
- b) Explain the importance of Journalism in the Indian political process.
- c) Explain the challenges before political Journalism.

Total No. of Questions : 4]

PC-751

[6301]-176

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE -2B : Political Journalism

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24162)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दांत) [16]

- अ) माध्यमीकरणाची व्याख्या लिहा.
- ब) पेड न्युजचे दोन प्रकार लिहा.
- क) प्रिंट माध्यमाचे दोन प्रकार लिहा.
- ड) भारतातील दोन राष्ट्रीय राजकीय पक्षाची नावे सांगा.
- इ) पेडन्युज म्हणजे काय?
- फ) माध्यमाचे दोन प्रकार सांगा.
- य) सार्वजनिक मत म्हणजे काय?
- र) सोशल मीडियाचे दोन प्रकार सांगा.
- ल) सार्वजनिक मताबाबत माध्यमांचे दोन कर्तव्ये लिहा.
- व) माध्यमीकरणाच्या दोन पद्धती लिहा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (50 शब्दांत) [16]

- अ) जाहिरात
- ब) सोशल मीडिया वॉर रूम
- क) सार्वजनिक मताची निर्मिती
- ड) लोकसभा निवडणूक 2014 व माध्यमे
- इ) पेडन्युज बाबत बंधने
- फ) लोकसभा निवडणूक 2019 व माध्यमे

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दांत)

[18]

- अ) राजकारणाचे माध्यमीकरण ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) माध्यमांचे सॅच्युरेशन म्हणजे काय?
- क) राजकीय पक्षातील मीडियाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) पेड न्युजचे तोटे लिहा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दांत)

[20]

- अ) सार्वजनिक मनावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
- ब) भारतीय राजकीय प्रक्रियेत पत्रकारितेचे महत्व स्पष्ट करा.
- क) राजकीय पत्रकारितेसमोरील आव्हाने स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-752

[Total No. of Pages : 4

[6301]-177

S.Y. B.A.

HISTORY

**DSE-2B : Glimpses of the Modern World - Part - 2
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24172)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words. (Any One) **[15]**

- a) Discuss the program of 1920 Civil disobedience movement.

OR

- b) State the causes of rise of fascism in Italy and take a review of Mussolini's achievements.

Q2) Answer the following question in 300 words. (Any One) **[15]**

- a) State the causes and impact of Second World War.

OR

- b) Provide on account of the rise of America as World Power.

Q3) Answer the following questions in 200 words. (Any Two) **[20]**

- a) Write a note on achievements of Nelson Mandela.
- b) Describe the nature of Nazism and state its impacts.
- c) Describe the objectives and principles of UNO (United Nations Organisation).
- d) Examine the nature and causes of cold war.

P.T.O.

Q4) Short Notes (Any Four) :

[20]

- a) Principles of Dr. Sun Yat-sen
- b) Cold War
- c) Security Council of United Nation
- d) Standards for World Power
- e) Third World
- f) Arm race between America and Russia

Total No. of Questions : 4]

PC-752

[6301]-177

S.Y. B.A.

इतिहास

DSE-2B : आधुनिक जगाच्या इतिहासाचे ओझरते दर्शन – भाग-2

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24172)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. [15]
अ) 1920 च्या असहकार चळवळी कार्यक्रमाची चर्चा करा.
किंवा
ब) इटलीमधील फॅसिझमच्या उदयाची कारणे विशद करून मुसोलिनीच्या कार्याचा आढावा घ्या.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. [15]
अ) दुसऱ्या महायुद्धाची कारणे व परिणाम थोडक्यात वर्णन करा.
किंवा
ब) जागतिक महासत्ता म्हणून अमेरिकेच्या उदयाचा वृत्तात द्या.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तर लिहा. [20]
अ) नेल्सन मंडेला यांचे कार्य लिहा.
ब) नाझीवादाचे स्वरूप व त्यांचे परिणाम लिहा.
क) संयुक्त राष्ट्रसंघटनेची उद्दीष्टे व तत्वे विशद करा.
ड) शीत युद्धाची कारणे व स्वरूप यांचे परिक्षण करा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) डॉ. सन-यत-सेन यांची तत्वे
- ब) शीत युद्ध
- क) संयुक्त राष्ट्रसंघटनेची सुरक्षा परिषद
- ड) जागतिक महासत्तेची मानके
- इ) तिसरे जग
- फ) रशिया आणि अमेरिका यांच्या मधील शस्त्रास्त्र स्पर्धा

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-753

[Total No. of Pages : 4

[6301]-178

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE-2B : History of West Asia

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24173)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Answer the following questions.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following question in 300 words (Any one out of two) : [15]

- a) Give an account of Kemal pasha's role in modernization of Turkestan.
- b) Critically evaluate the Arab Israel conflict.

Q2) Answer the following questions in 300 words (Any one out of two) : [15]

- a) Discuss about the suez crisis.
- b) Write the information about the achievement of Ibn Saud.

Q3) Answer the following questions in 200 words (Any two out of four) : [20]

- a) Evaluate the young turkey movement.
- b) Write the information about Turkestan role in World War I.
- c) State the information about Rezashaha Pahlavi.
- d) Comment's on Iran role in World War - II.

P.T.O.

Q4) Write Short Notes Any four out of Six :

[20]

- a) Zionist movement
- b) Balfour Declaration
- c) General Naser
- d) Wahabi movement
- e) Rashid Ali
- f) Gulf war

Total No. of Questions : 4]

PC-753

[6301]-178

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE-2B : History of West Asia
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24173)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

- प्रश्न 1)** खालील दोनपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [15]
अ) तुर्कस्थानच्या आधुनिकीकरणातील केमाल पाशाच्या योगदानाचा आढावा घ्या.
ब) अरब-इस्त्राईल संघर्षाचे चिकित्सक परिक्षण करा.
- प्रश्न 2)** खालील दोनपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [15]
अ) सुएज कालवा संकटाविषयी चर्चा करा.
ब) इब्न सैद यांच्या कामगिरीविषयी माहिती लिहा.
- प्रश्न 3)** खालील चारपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा : [20]
अ) तरुन तुर्क चळवळीचे मुल्यमापन करा.
ब) पहिल्या महायुद्धातील तुर्कस्थानच्या भूमिकेविषयी माहिती लिहा.
क) रेझाशहा पहलवी यांच्याविषयी माहिती सांगा.
ड) दुसऱ्या महायुद्धातील इराणच्या भूमिकेवर भाष्य करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा.

[20]

- अ) जिऑनिस्ट चळवळ
- ब) बालफोर घोषणापत्र
- क) जनरल नासेर
- ड) वहाबी चळवळ
- इ) रशिद अली
- फ) गल्फ युद्ध

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-754

[Total No. of Pages : 4

[6301]-179

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

DSE - 1B - Gg - 210 (B) : Population Geography - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24202)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of map stencil is allowed.*
- 4) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Write answer of the question about 20 words each. (any eight) **[16]**

- a) Define overpopulation.
- b) Who proposed the theory of optimum population.
- c) State any two advantages of over population.
- d) What is social capital?
- e) Write any two components included in human development index.
- f) What is sex ration?
- g) Name any two planned cities in India.
- h) Define urbanisation.
- i) What is brain drain?
- j) What is duration of first five year plan in India?

Q2) Write notes on the following questions 50 words each. (any three) **[18]**

- a) Write the note on human development index.
- b) Write a note on history of urbanization.
- c) Write an information on five years plan in India.
- d) What are the long term features of national population policy 2000?

P.T.O.

Q3) Write answers to the following questions in 100 words each. (any two) [16]

- a) Write the objections on Karl Marx theory of population growth.
- b) What is population policy? Write the history of population policies.
- c) Explain the health indicators given by NITI Auog.

Q4) Write the answer to the following questions in 300 words each. (any One)[20]

- a) Defining under population write advantages and disadvantages of under population.
- b) Explain health services and health indicators in India.

PC-754

[6301]-179

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

DSE - 1B - Gg - 210 (B) : Population Geography - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24202)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यात परवानगी आहे.
 - 4) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) [16]

- अ) अतिरिक्त लोकसंख्येची व्याख्या सांगा.
- ब) पर्याटन लोकसंख्येचा सिद्धान्त कोणी मांडला?
- क) अतिरिक्त लोकसंख्येचे कोणतेही दोन फायदे सांगा.
- ड) सामाजिक भांडवल म्हणजे काय?
- इ) मानवी विकास निर्देशांकामध्ये समाविष्ट केले जाणारे कोणतेही दोन घटक सांगा.
- फ) लिंग गुणोत्तर म्हणजे काय?
- य) भारतातील कोणत्याही दोन नियोजित शहरांची नावे सांगा.
- र) शहरीकरणाची व्याख्या सांगा.
- ल) बुद्धीवृत्तांचे स्थलांतर म्हणजे काय?
- व) भारतामध्ये पहिली पंचवार्षिक योजना कोणत्या काळामध्ये होती?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [18]

- अ) मानवी विकास निर्देशांक यावर टीप लिहा.
- ब) शहरीकरणाचा इतिहास यावर टीप लिहा.
- क) भारतातील पंचवार्षिक योजना यावर माहिती लिहा.
- ड) राष्ट्रीय लोकसंख्या धोरण 2000 मधील दीर्घ मुदतीची उद्दीष्टे कोणती?

- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [16]
- अ) कार्ल मार्क्स यांच्या लोकसंख्या वाढीच्या सिद्धान्तावरील आक्षेप सांगा.
- ब) लोकसंख्या धोरण म्हणजे काय ते सांगून लोकसंख्या धोरणाचा इतिहास सांगा.
- क) निती आयोगाने आरोग्याचे ठरविलेले निर्देशक वर्णन करा.

- प्रश्न 4)** खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) [20]
- अ) न्यूनतम लोकसंख्या म्हणजे काय ते सांगून न्यूनतम लोकसंख्येचे फायदे-तोटे सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) भारतातील आरोग्य सुविधा आणि आरोग्य निर्देशांक याविषयी सविस्तर माहिती लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-755

[Total No. of Pages : 4

[6301]-180

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE 2B : Theories of Personality

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24222)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (Any 4) : [20]

- a) Write the Misconcepts of personality.
- b) Describe the influence of birth order according to Adler's theory.
- c) Describe the determinants of personality.
- d) Write the characteristics of introvert personality.
- e) Describe the factors theory of Cattels.
- f) Write the applications of classical and operant conditioning.

Q2) Answer the following questions in 200 words each. (Any 2) : [20]

- a) Explain the divisions of mind in psychoanalytical theory.
- b) Evaluate the Eysenk's theory.
- c) Write All port's Trait theory.
- d) Write the characteristics of classical conditioning.

Q3) Answer the following questions in 400 words each. (Any 1) : [20]

- a) Define personality. Describe Jung's theory of personality.
- b) Describe Social Cognitive theory of Bandura.

P.T.O.

Q4) Write short notes (Any 2)

[10]

- a) Characteristics of operant conditioning.
- b) Projection.
- c) Characteristics of extrovert personality.
- d) Big 5 model of personality.

Total No. of Questions : 4]

PC-755

[6301]-180

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE 2B : Theories of Personality

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24222)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही 4) [20]

- अ) व्यक्तीमत्त्व विषयक गैरसमजूती लिहा.
ब) अँडलरच्या सिद्धांतानुसार जन्मक्रमाचे परिणाम वर्णन करा.
क) व्यक्तीमत्त्वाची निर्धारके वर्णन करा.
ड) अंतर्मुखी व्यक्तीची गुणवैशिष्ट्ये लिहा.
इ) कॅटेल यांचा घटक सिद्धांत स्पष्ट करा.
फ) अभिजात व साधक अभिसंधानाचे उपयोजन लिहा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही 2) [20]

- अ) मनोविश्लेषण सिद्धांतातील मनाचे स्तर किंवा रचना स्पष्ट करा.
ब) आयझेंक यांच्या सिद्धांताचे मूल्यांकन करा.
क) ऑलपोर्ट चा गुणतत्त्व सिद्धांत लिहा.
ड) अभिजात अभिसंधानाची वैशिष्ट्ये लिहा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 400 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणताही 1) [20]

- अ) व्यक्तीमत्त्वाची व्याख्या सांगा, युंगच्या व्यक्तीमत्त्व सिद्धांताचे वर्णन करा.
ब) बांडूरा यांच्या सामाजिक अध्ययन सिद्धांताचे वर्णन करा.

प्रश्न 4) टीपा लिहा (कोणत्याही 2)

[10]

- अ) साधक अभिसंधानाची वैशिष्ट्ये
- ब) प्रक्षेपण
- क) बर्हीमुखी व्यक्तीची वैशिष्ट्ये
- ड) व्यक्तीमत्त्वाचा पंचघटक सिद्धांत

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-756

[Total No. of Pages : 4

[6301]-181

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-2B SPL.-2 : Military Geography

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24272)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 100 words each (any three) **[3 × 5 = 15]**

- a) Explain the meaning and concept of Geo-strategy.
- b) Write the uses of Military Geography.
- c) Explain Sea Warfare.
- d) State the Plain Warfare?
- e) Explain the Significance of Military Geography.

Q2) Answer the following question in 300 words each (any one) **[1 × 15 = 15]**

- a) Explain the Jungle warfare.
- b) Explain the meaning and concept of geopolitics.

Q3) Answer the following question in 200 words each (any two) **[2 × 10 = 20]**

- a) Explain the logistic management of Desert Warfare.
- b) State the scope of Military geography.
- c) What are the objectives of Air warfare?
- d) Explain the logistic management of warfare in High Altitude Areas.

P.T.O.

Q4) Write short notes write short notes (any four)

[4 × 5 = 20]

- a) Plain warfare
- b) Meaning of military geography.
- c) Terrain
- d) High Altitude areas warfare
- e) Amphibious Warfare.
- f) Purpose of Defence

Total No. of Questions : 4]

PC-756

[6301]-181

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-2B SPL.-2 : Military Geography

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24272)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन)

[3 × 5 = 15]

अ) भूयुद्धनितीची अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.

ब) लष्करी भूगोलाचे उपयोग लिहा.

क) सागरी युद्ध स्पष्ट करा.

ड) मैदानी प्रदेशातील युद्धपद्धती सांगा.

इ) लष्करी भूगोलाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक)

[1 × 15 = 15]

अ) जंगलमय प्रदेशातील युद्धपद्धती स्पष्ट करा.

ब) भूराजनीतीचा अर्थ आणि संकल्पना सांगा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन)

[2 × 10 = 20]

- अ) वाळवंटी प्रदेशातील युद्धपद्धतीचे पुरवठा व्यवस्थापन स्पष्ट करा.
- ब) लष्करी भूगोलाची व्याप्ती सांगा.
- क) हवाई युद्धाची उद्दिष्टे कोणती?
- ड) हिमाच्छादित प्रदेशातील पुरवठा व्यवस्था स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[4 × 5 = 20]

- अ) मैदानी प्रदेशातील युद्धपद्धती
- ब) लष्करी भूगोलाचा अर्थ
- क) भूप्रदेश
- ड) हिमाच्छादित प्रदेशातील युद्धपद्धती
- इ) एम्फिबीओस युद्धपद्धती
- फ) संरक्षणाचा उद्देश

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-757

[Total No. of Pages : 2

[6301]-182

S.Y. B.A.

ENGLISH

DSE - 2B : Appreciating Poetry

Mirage : An Anthology of English Poetry (CBCS)

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24332)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any three of the following :

[15]

- a) What do you understand of the Duke's character in 'My Last Duchess'.
- b) Why has the speaker come to 'Byzantium' in 'Sailing to Byzantium'.
- c) Explain the significance of the title, 'Futility'.
- d) How does Wilfred Owen describe the sun in the poem, 'Futility'.
- e) Comment on the title of the poem 'My Last Duchess'.

Q2) Attempt any three of the following :

[15]

- a) What is the poet's reaction to the bird in the poem, 'A Bird Came Down the Walk'?
- b) Comment on the central theme of Emily Dickinson's poem, 'A Bird Came Down the Walk'.
- c) Why does the grass insist that it is not dead in, 'Talking in Their Sleep'?
- d) What are the two images that the poet John Clare uses to answer the question of what is life?
- e) Explain the significance of the title, 'What is Life'.

P.T.O.

Q3) Attempt any three of the following : [15]

- a) Why do you think the poet Paul Dunbar identifies with the bird in 'Sympathy'?
- b) How does the bee awaken the rose in the poem, 'The Awakening'?
- c) How would you describe the character of the speaker in the poem, 'The Awakening'?
- d) Explain Amy Lowell's poem, 'The wind' as an imagistic poem.
- e) What is the consequence of the bird beating its wings in the poem 'Sympathy'?

Q4) Attempt any three of the following : [15]

- a) Explain the theme of 'Freedom' explored by Rabindranath Tagore in the poem, 'Freedom'?
- b) Comment on Form, Structure and poetic devices in the poem, 'Caged Bird'.
- c) What do you think the poet Maya Angelou is referring to when she uses the image of 'the city on the hill'?
- d) What is the central theme of 'Space Between'? How does the imagery and language used in the poem reflect and enhance this theme?
- e) What do you think the poet Judith Wright means by 'frail bridges'?

Q5) Explain with reference to context (Any two): [10]

- a) She rode with round the terrace- all and each
Would draw from her alike the approving speech,
Or blush, at least. She thanked men, ---good! But thanked
somehow-I know not how- as if she ranked.
- b) Move him into the sun
Gently its touch awoke him once,
At home, whispering of fields unsown
- c) A Bird, came down the walk
He did not know I saw
He bit an Angle Worm in halves
And ate the fellow, raw,
- d) I know why the caged bird beats his wing
Till its blood is red on the cruel bars;
For he must fly back to his perch and cling
When he fain would be on the bough a-swing;

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-758

[Total No. of Pages : 3

[6301]-183

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

DSE 2B : MS - 4 : Computational Geometry
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24342)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) This question paper has 4 questions and 2 pages.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any five of the following :

[10]

- a) Write a 2×2 transformation matrix for rotation about the origin through an angle 90° .
- b) The square with sides 2 cm is reflected through y-axis. Find the area of transformed figure.
- c) Write the rotation matrix required to rotate the line $\frac{x}{\sqrt{3}} - y = 2$ so that it coincide with x-axis.
- d) Write the transformation matrix for for shear in z-coordinate proportional to x-coordinate and y-coordinate by factors -3 and -6 respectively.
- e) Write the projection matrix for the perspective projection from the center of projection $Z_b(0, 70, 0)$ onto the $x = 0$ plane.
- f) State the term 'Plane of projection'.
- g) State any two properties of Be'zier curve.

P.T.O.

Q2) Attempt **any four** of the following : **[20]**

- a) Find the transformed image $\Delta A^*B^*C^*$ of the triangle ABC with vertices $A[-2 \ 2]$, $B[2 \ 3]$, $C[4 \ 5]$ obtained by reflecting through the line $x + y = 0$.
- b) Lines $L_1 : x - y = 1$ and $L_2 : x + y = 2$ are transformed to the lines L_1^* and L_2^* by shearing in x and y direction by units 3 and 4 respectively. Find the point of intersection of L_1^* and L_2^* .
- c) Determine the parametric equation of a Be'zier curve determined by control points $B_0[1 \ 0]$, $B_1[2 \ 3]$ and $B_2[4 \ 1]$. Hence find the position vector of the point corresponding to parameter $t = 0.1$.
- d) Find the angle of rotation about x -axis and y -axis to coincide the plane $x + 2y + 2z = 0$ with $z = 0$ plane.
- e) Determine the transformation matrix for trimetric projection formed by rotation about y axis through angle 45° , followed by rotation about x axis through 60° , followed by orthogonal projection on $z = 0$ plane.
- f) Find the combined transformation matrix for the following sequence of transformations
 - i) Scaling in x and y directions by factors 1 and -1 respectively.
 - ii) Reflection through y axis.

Q3) Attempt **any four** of the following : **[20]**

- a) A line segment $y = -3x + 1$ is transformed to the line $y^* = m^*x^* + k^*$ by transformation matrix $T = \begin{pmatrix} 3 & 1 \\ -1 & 2 \end{pmatrix}$. Find the equation of transformed line.
- b) Obtain recursive formula to generate equispaced 12 points on the ellipse $\frac{x^2}{9} + \frac{y^2}{16} = 1$.
- c) Prove that under any 2×2 transformation matrix parallel lines transformed to parallel lines.
- d) A circle $x^2 + y^2 = r^2$ having area 81cm^2 is transformed using linear transformation $T = \begin{bmatrix} 1 & 3 \\ 7 & 2 \end{bmatrix}$. Find the area of transformed circle.

e) Let $X = \begin{bmatrix} 0 & 0 & 1 & 1 \\ 1 & 0 & 1 & 1 \\ 5 & 5 & 1 & 1 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 0 & 1 \\ 5 & 5 & 0 & 1 \end{bmatrix}$. Find the cabinet projection of X with $\alpha = 30^\circ$.

- f) Find the value of $\delta\theta$ to generate 11 equispaced points of the parabolic segment

$$y^2 = 8x, 3 \leq y \leq 9.$$

Q4) Attempt **any two** of the following : **[20]**

- a) Find the concatenated transformation matrix for the following sequence of transformations and apply it on point $P[2 \ 2 \ 1]$
 - i) Rotation about x axis through 90° .
 - ii) Rotation about z axis through 180° .
- b) Find the concatenated transformation matrix for reflection through the line $y - x = 8$. Apply it to find the transformed image of $\triangle ABC$, where $A[2 \ 2]$, $B[-1 \ 2]$ and $C[0 \ -1]$.
- c) Generate uniformly spaced 5 points on the arc of a circle $x^2 + y^2 = 49$ in the first quadrant.
- d) Generate uniformly spaced 7 points on the arc of an ellipse $\frac{x^2}{25} + \frac{y^2}{16} = 1$ in the first quadrant.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-759

[Total No. of Pages : 4

[6301]-184

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**DSE-2B : Indian Society : Understanding Issues
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24372)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes (any three) :

[15]

- a) Drugs addiction among youth.
- b) Meaning of Development.
- c) Non-Governmental organization.
- d) Displacement
- e) Concept of civil society.

Q2) Answer the following question in 50 words each (any three) :

[15]

- a) Concept of Rural poverty.
- b) Write the Economic problems in senior citizens.
- c) Concept of social justice.
- d) Issues of youth - suicide.
- e) Explain the Role of state in Resolving the social problems.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two) : [20]

- a) Discuss the Issues of Aged social & psychological.
- b) Describe the role of civil institution and organisation.
- c) Explain the causes of Environmental degradation.
- d) Explain the various laws related to policies enacted in relation to the role of the state.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (any one) : [20]

- a) Write about various problems of youth in India.
- b) What is poverty? Explain the causes of poverty.

Total No. of Questions : 4]

PC-759

[6301]-184

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

DSE-2B : Indian Society : Understanding Issues

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24372)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टिपा लिहा. [15]

- अ) तरुणांमधील अंमली पदार्थाची व्यसनधिनता
- ब) विकास या संकल्पनेचा अर्थ
- क) बिगर शासकीय संस्था
- ड) विस्थापन
- इ) नागरी समाजाची संकल्पना

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नाची उत्तरे 50 शब्दात लिहा. [15]

- अ) ग्रामीण दारिद्र्याची संकल्पना विशद करा.
- ब) वृद्धांची आर्थिक समस्या लिहा.
- क) सामाजिक न्याय संकल्पना सांगा.
- ड) तरुणांमधील आत्महत्या
- इ) सामाजिक समस्या सोडविण्यासाठी राज्याची भुमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नाची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. [20]

- अ) वृद्धांच्या सामाजिक आणि मानसीक समस्या याविषयी चर्चा करा.
- ब) नागरी संस्था आणि संघटनानची भुमिकेचे वर्णन करा.
- क) पर्यावरणाच्या ज्हासाची कारणे स्पष्ट करा.
- ड) राज्याच्या भुमिकेच्या अनुषंगाने केलेले धोरणा विषय कायदे विशद करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) भारतातील युवकांच्या विविध समस्या लिहा.
- ब) दारिद्र्य म्हणजे काय सांगून दारिद्र्याची कारणे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-760

[Total No. of Pages : 4

[6301]-185

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY

DSE - 2B : Modern Western Philosophy (Special - II)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24422)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three of the following questions in 100 words each. **[15]**

- a) Explain Descartes concept of soul.
- b) Explain Kant's concept of Knowledge.
- c) Describe Spinoza's concept of substance.
- d) Briefly state Berkeley's Abstract Ideas.
- e) Explain Hume's concept of skepticism.

Q2) Answer any two of the following questions in 200 words each. **[20]**

- a) Discuss in detail Hegel's method of dialectics.
- b) Explain Descarte's method of Doubt.
- c) Explain John Locke's theory of knowledge in detail.
- d) Explain Kant's theory of categorical Imperatives.

P.T.O.

Q3) Write short notes in 100 words each. (any three)

[15]

- a) Ethical philosophy - Spinoza.
- b) Rationalism - Descartes.
- c) Religion - Hegel.
- d) Matter - Hume.
- e) Empiricism - John Locke.

Q4) Answer any one of the following question in 400 words each :

[20]

- a) Discuss Spinoza's theory of attributes and modes in detail.
- b) Explain David Hume's concept of causation in detail.

Total No. of Questions : 4]

PC-760

[6301]-185

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY

DSE - 2B : Modern Western Philosophy (Special - II)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24422)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [15]

- अ) देकार्तचे आत्म विषयक विचार विशद करा.
ब) कांटच्या ज्ञान संकल्पनेचे विवेचन करा.
क) स्पिनोझाची 'द्रव्य' संकल्पना थोडक्यात सांगा.
ड) बकलॅच्या 'अमूर्त' कल्पनेचे विवेचन करा.
इ) ह्यूमचा संशयवाद स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. [20]

- अ) हेगेलच्या द्वंद्वान्तरिक विकास पद्धतीची सविस्तर चर्चा करा.
ब) देकार्तची संशय पद्धती विशद करा.
क) जॉन लॉकच्या ज्ञान सिद्धांताचे सविस्तर विवेचन करा.
ड) कांटच्या निरूपाधिक आदेश सिद्धांताची मांडणी स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[15]

- अ) नैतिक तत्त्वज्ञान – स्पिनोझा.
- ब) बुद्धिवाद – देकार्त.
- क) धर्म – हेगेल.
- ड) द्रव्य – ह्यूम.
- इ) अनुभववाद – जॉन लॉक.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) स्पिनोझाच्या 'गुण' व 'विकार' सिद्धांताची सविस्तर चर्चा करा.
- ब) डेव्हिड ह्यूमच्या कारण कल्पनेचे सविस्तर विवेचन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-761

[Total No. of Pages : 4

[6301]-186

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE-2B : Development Administration

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24442)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any eight questions (20 words) :

[16]

- a) State meaning of Bureaucracy.
- b) Write two features of Bureaucracy.
- c) Concept - 'POSDCORB'.
- d) Non Governmental Agencies means?
- e) Write two features of Development Administration.
- f) Write two sustainable Development Goals.
- g) What is gender equality?
- h) Write two issues in Development Administration.
- i) Write two Human Development Indicators.
- j) Define - Globalisation.

Q2) Attempt any four short notes (50 words) :

[16]

- a) Nature of Non Governmental Organisation.
- b) Voluntary Organisations.
- c) Elements of Sustainable Development.
- d) The Indicators of Human Development.
- e) Importance of Bureaucracy.
- f) Meaning of Administration.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words) :

[18]

- a) Discuss issues in Development Administration.
- b) Explain role of Non Governmental Agencies.
- c) State relationship between Gender equality & Development.
- d) Discuss the role of bureaucracy in Development Administration.

Q4) Attempt any two questions (200 words) :

[20]

- a) Discuss features of Bureaucracy.
- b) Discuss on features of non governmental organisation.
- c) Discuss the impact of Globalisation on India.

Total No. of Questions : 4]

PC-761

[6301]-186

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE-2B : Development Administration

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24442)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) नोकरशाहीची अर्थ लिहा.
- ब) नोकरशाहीची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) POSDCORB संकल्पना सांगा.
- ड) गैर सरकारी संस्था म्हणजे काय?
- इ) विकास प्रशासनाची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- फ) शाश्वत विकासाची दोन ध्येये लिहा.
- य) लिंग समानता म्हणजे काय?
- र) विकास प्रशासनातील दोन समस्या लिहा.
- ल) दोन मानव विकास निर्देशांक लिहा.
- व) जागतिकीकरण - व्याख्या लिहा.

- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार) [16]
- अ) गैर सरकारी संस्था - स्वरूप
 - ब) स्वयंसेवी संस्था
 - क) शाश्वत विकास घटक
 - ड) मानव विकास निर्देशांक
 - इ) नोकरशाहीचे महत्व
 - फ) प्रशासनाचा अर्थ
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) [18]
- अ) विकास प्रशासनाच्या समस्या यावर चर्चा करा.
 - ब) गैर सरकारी संस्थांची भूमिका स्पष्ट करा.
 - क) विकास व लिंग समानता यांचे संबंध स्पष्ट करा.
 - ड) विकास प्रशासनातील नोकरशाहीची भूमिका यावर चर्चा करा.
- प्रश्न 4)** खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) नोकरशाहीची वैशिष्ट्ये यांवर चर्चा करा.
 - ब) गैर सरकारी संस्थांची वैशिष्ट्ये यांची चर्चा करा.
 - क) जागतिकीकरणाचा भारतावरील परिणाम यावर चर्चा करा.

[6301]-187

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

CC - 1D - (3) : भाषिक कौशल्य विकास आणि आधुनिक मराठी साहित्यप्रकार :
ललित गद्य

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24023)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) पाच पैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांपर्यंत लिहा.

[15]

अ) गुगल फॉर्म विषयी माहिती लिहा.

ब) गुगल साधनांच्या विषयी माहिती लिहा.

क) गुगल क्लासरूमचे महत्त्व स्पष्ट करा.

ड) ललित गद्या विषयी माहिती लिहा.

इ) ललित गद्याचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) तीन पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 150 शब्दांपर्यंत लिहा.

[20]

अ) 'शुट्युबचे विद्यार्थ्यांना होणार शैक्षणिक फायदे लिहा.

ब) ललित गद्याचे प्रकार स्पष्ट करा.

क) गुगल फॉर्म व गुगल क्लासरूम यांच्यातील साम्य-भेद स्पष्ट करा.

P.T.O.

- प्रश्न 3) तीन पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दापर्यंत लिहा. [20]
- अ) 'शब्दभ्रम, अर्थभ्रम' या ललित लेखाविषयी माहिती लिहा.
- ब) 'कोरडी भिक्षा' या ललित लेखाच्या आधारे लेखकाचे भिक्षे विषयीचे अनुभव तुमच्या शब्दात लिहा.
- क) '..... आणि बुद्धाचा जन्म होतो' या ललित लेखातील भाषा आणि मानवी जीवन यांचे सहसंबंध स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4) दोन पैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दापर्यंत लिहा. [15]
- अ) मारूती चितमपल्ली यांच्या 'अरणी' या ललित लेखाचा आशय स्पष्ट करा.
- ब) 'सहावे सुख' या ललित लेखाच्या आधारे मानवी जीवनातील सहाव्या सुखाविषयी सविस्तर माहिती लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-763

[Total No. of Pages : 2

[6301]-188

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

CC - 2D : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी भाग - 4

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24024)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे .

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) अहवालात्मक इतिवृत्त म्हणजे काय? थोडक्यात लिहा.
- ब) युनिकोड म्हणजे काय? ते थोडक्यात लिहा.
- क) ज्ञानकोश म्हणजे काय? ते थोडक्यात लिहा.
- ड) गुगल इनपूट विषयी माहिती द्या.
- इ) विश्वकोश म्हणजे काय? ते थोडक्यात लिहा.
- फ) नोंद म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) इतिवृत्ताचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) कार्यालयीन टिप्पणी लेखनाचे स्वरूप, सांगुन हेतू आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) 'बँक ऑफ महाराष्ट्र' या बँकेच्या वार्षिक सर्वसाधारण सभेचे इतिवृत्त लिहा.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

अ) मुक्तस्रोत म्हणजे काय? सविस्तर स्पष्ट करा.

ब) मराठी भाषेतील विविध कोशांविषयी सविस्तर माहिती लिहा.

क) वर्ड, एक्सेला, पॉवर पॉइंट म्हणजे काय? ते सांगून त्यांचे फायदे स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा.

[10]

अ) नोंद म्हणजे काय? नोंदीची उदाहरणे सविस्तर स्पष्ट करा.

ब) मराठी विकिपीडियाविषयी माहिती द्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-764

[Total No. of Pages : 3

[6301]-189

S.Y. B.A.

FRENCH

CC-1D : General French

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24033)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1] A) Lisez le texte suivant et répondez aux questions :

[10]

Les vacances des Français depuis 40 ans

Laurence Dauphin, Marie-Anne Le Garrec, Frédéric Tardieu

Entre 1964 et 2004, les personnes vivant en France sont parties de plus en plus nombreuses en vacances. Leur taux de départ est ainsi passé de 43 % à 65 %. Les personnes nées entre 1940 et 1944 ont été les premières à connaître un fort taux de départ. L'habitude de partir en vacances s'est ensuite diffusée de génération en génération. Au-delà de cette évolution historique, les pratiques de vacances sont aujourd'hui plus liées à l'âge des vacanciers qu'à leur génération. Désormais, ce sont les jeunes retraités qui partent le plus, et les générations nombreuses des baby-boomers devraient venir nourrir le phénomène de « tourisme des seniors » dans les années à venir. Pour leurs vacances d'été, les Français privilégient nettement le bord de mer, où ils passent 46 % de leurs nuitées. Ils résident majoritairement en hébergement non marchand (chez la famille, les amis ou dans leur résidence secondaire). Leurs activités favorites sont la promenade, la plage, ainsi que la visite de villes, de monuments ou de sites naturels. D'octobre 2006 à mars 2007, la moitié des Français âgés de 15 ans ou plus sont partis au moins une fois en voyage. Enfin, les vacances à l'étranger se multiplient.

Questions:

1. Dites vrai ou faux :

[4]

- a. Partir en voyage est passé de génération en génération.
- b. les jeunes ont inventé le phénomène de « tourisme des seniors ».
- c. Il y a une hausse dans les voyages à l'étranger.
- d. Les Français préfèrent les hôtels pour séjourner.

2. Pendant quelle période les Français sont-ils partis plus en vacances ?

[1]

3. « Les baby boomers », qui est-ce ? (1)

[1]

4. Quelles activités sont-elles pratiquées le plus pendant les vacances ?

[2]

5. Donnez le mot pour décrire 50% de la population du texte ci-dessus.

[1]

6. Donnez le contraire pour la population active.

[1]

P.T.O.

B) Lisez le texte suivant et répondez aux questions : [5]

Les Français ne sont pas des gros consommateurs de quotidiens. Un Français sur 3 lit un journal tous les jours. Ils occupent la première place mondiale pour l'achat de magazines. Il y a des magazines hebdomadaires ou mensuels d'informations générales ou spécialisés. La presse spécialisée est très développée en France. Il y a de nombreuses publications de la presse féminine, visant le public féminin (la moitié de la population française), selon l'âge, la situation sociale, les intérêts etc. L'Équipe est un magazine dédié au sport.

Questions :

1. Combien de personnes lisent le journal en France ? [1]
2. Qu'est – ce que les Français lisent le plus ? [1]
3. Comment est le marché de magazine ? [1]
4. Donnez un synonyme pour « la semaine ». [1]
5. Qu'est – ce que cela veut dire « la moitié » ? [1]

Q.2] A) Rédigez une lettre à votre cousin (e) pour raconter l'expérience de votre voyage en France. [10]

B) Écrivez un dialogue entre vous et votre ami(e) pour décider le plan de la sortie : un film ou un concert de piano. [5]

Q.3] A) Complétez les phrases avec les mots suivants (faites les accords nécessaires) : [5]

1. On peut voir un programme et écouter aussi à la maison avec _____
2. On a besoin de _____ et _____ pour voyager à l'étranger.
3. _____ c'est un art abstrait, elle fait imaginer avec des mots.
4. Un court récit des événements qui est publié chaque jour pour faire savoir ce qui se passe dans le monde : _____

B) Complétez les phrases avec les expressions de temps données ci -dessous. [6]

[en, Ça fait ...que, pendant, dans, pour, depuis]

1. _____ un mois, j'ai suivi un stage.
2. _____ les vacances, la plupart des Français choisissent la mer.
3. _____ avril, il y a beaucoup de fêtes en Inde.
4. _____ la rentrée, on organise des programmes.
5. _____ des années _____ je ne regarde pas les matchs du cricket.
6. Il va à Paris _____ un mois.

C) Formez les adjectifs des adverbes suivants : [6]

1. Facile : _____
2. Régulier : _____
3. Fréquent : _____
4. Joyeux : _____
5. Précis : _____
6. Actif : _____

D) Complétez les phrases avec les adjectifs indéfinis : [3]

[tout, rien, quelque'un]

1. _____ est venu. Ouvrez la porte !
2. _____ est prêt, allons – y !
3. La boîte est vide, _____ est dedans.

Q.4] A) Rejoignez des propositions par le pronom relatif simple : [3]

1. Il y a un doute _____ je veux vous demander.
2. Le théâtre _____ les artistes performant une pièce.
3. La Loire _____ se coule au centre de la France, est le plus long fleuve en France.

B) Mettez les verbes entre parenthèses à l'imparfait : [4]

1. Ce _____ (être) bizarre.
2. Il _____ (aller) tôt au collège.
3. Vous _____ (lire) quelque chose ?

C) Mettez les verbes entre parenthèses au subjonctif ou à l'indicatif selon le cas. [4]

1. Je souhaite qu'il _____ (pouvoir) venir ce soir.
2. Il est impossible de _____ (aller) maintenant, j'ai beaucoup de travail.
3. Aimerais – tu bien que nous _____ (t'aider) un peu ?
4. Il n'est pas sûr que son amie _____ (l'attendre).

D) Transformez la phrase en voix passive: [4]

1. Rahul regarde l'émission.
2. J'ai lu ce livre.
3. On ouvre le magasin à 9h.
4. Le chef d'entreprise va annoncer le congé ce soir.

E) Mettez les verbes au futur ou conditionnel. [2]

1. S'il était régulier, il _____ (pouvoir) gagner de bonnes notes.
2. Si vous me demandez, je _____ (dire) tout.

F) Complétez les phrases avec les expressions de cause et de conséquence. [3]

1. Il n'est pas venu _____ il est malade.
2. Sophie a un projet en Espagne, _____ elle apprend l'espagnol.
3. _____ métro, on peut se déplacer vite à Pune maintenant.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-765

[Total No. of Pages : 3

[6301]-190

S.Y. B.A.

GERMAN

CC-1D GG-4 : German General - 4
(2019 Pattern) (Semester - IV) (24043)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of dictionary is allowed.

I. Übersetzen Sie!

[16]

A. Übersetzen Sie ins Englische!

[8]

Daniel Becker kommt aus der Schweiz und wohnt in München. Am Wochenende spielt er Fußball mit seinen Freunden. In der Freizeit surft er gern im Internet. Er studiert Biologie und Chemie. Er ist 22 Jahre alt und hat eine Freundin. Sie wohnen zusammen in einer Wohnung in der Friedrich Straße. Ihre Wohnung hat nur ein Zimmer. Es gibt nicht viel Möbel. Seine Freundin heißt Martha und hat Medizin studiert. Sie ist Krankenschwester von Beruf.

Daniel liebt seine Freundin sehr. Nächstes Jahr fahren sie nach Italien. Daniel lernt Italienisch. Er isst Nudeln gern. Seine Freundin kann gut kochen. Aber sie hat nicht viel Zeit zum Kochen. Meistens essen die beiden im Restaurant.

B. Übersetzen Sie ins Deutsche! (Nur 4)

[8]

1. That is the river, which does not have much water right now.
2. The topic of the statistics is life expectancy in Germany.
3. Hannes has got a great job offer in Brazil.
4. The king whose castle is in Munich was very rich.
5. A picture book is a book in which one can see pictures.
6. If only I were a prince/princess!

II. Beantworten Sie die Fragen! (Nur 5)

[10]

1. Was würden Sie machen, wenn Sie ein Millionär wären?
2. Was machen Sie für ein gesundes Leben?
3. Welche Probleme hat man im Ausland?
4. Zeichnen Sie eine Reiseroute durch die deutschsprachigen Länder.
5. Sie sind auf der Autobahn und Ihr Auto geht kaputt. Was würden Sie in dieser Situation?
6. Wären Sie gerne der Primär Minister von Indien? Ja oder Nein? Warum?
7. Schreiben Sie einen kurzen Wetterbericht für irgendeine Stadt.

III. Grammatik und Wortschatz!

[24]

A. Schreiben Sie die Sätze im Präteritum um! (Nur 4)

[4]

1. Vor Freude tanzen die Menschen die ganze Nacht.
2. Der Unfallsopfer liegt den ganzen Tag auf dem Boden.
3. Dem Beamter gefällt die schlechte Nachricht gar nicht.
4. Sie liest den Brief mehrmals.

P.T.O.

5. Die Tochter bringt ihrer Mutter ein Glas Wasser.

B. Bilden Sie Relativsätze! (Nur 5)

[5]

1. Das ist meine beste Freundin. Ich habe ihr mein Fahrrad geliehen.
2. Das ist eine schöne Uhr. Ich habe sie zum Geburtstag bekommen.
3. Ich schicke dir eine Email. Die Email sagt über meine Winterferien.
4. Hier sind alle meine Familienmitglieder. Ich spreche über sie immer.
5. Mein Traumpartner ist ein Mensch. Ich kann mich auf ihn verlassen.
6. Im Urlaub möchte Frau Kunze irgendwohin fahren. Es soll dort schöne Natur geben.

C. Bilden Sie Konjunktiv II! (Nur 5)

[5]

1. Ich habe keine schönen Schuhe zum Tanzen. (Wunschsatz)
2. Peter möchte reich sein. Er soll zwei jobs machen. (Bedingungssatz)
3. Gib mir die Bücher bitte. (Höfliche Bitte)
4. Der Test ist zu schwierig. (Wunschsatz)
5. Ich habe nicht viel Geld. Ich kann nicht jedes Jahr in Urlaub gehen. (Bedingungssatz)
6. Gib mir die Flasche. (Höfliche Bitte)

D. Ergänzen Sie das richtige Wort! (Nur 4)

[4]

1. Hier kann man alte und gebrauchte Sachen kaufen: der _____.
2. Die Tage werden länger, die Bäume bekommen wieder ihre Blätter. Die Jahreszeit _____.
3. Der größte Wasserfall in der Schweiz heißt der _____.
4. Eine berühmte Torte aus Österreich ist die _____.
5. In der Schweiz sagt man Bilet, in Deutschland heißt das Wort _____.

E. Was passt nicht?

[2]

1. Regen, Nebel, Nagel, Sturm
2. Urlaub, Kündigung, Ferien, Freizeit
3. Hinfahrt, Anreise, Ankunft, Abreise
4. müsste, sollte, könnte, dürfte

F. Ordnen Sie zu!

[4]

1. Das ist bestimmt ein Familienhund,	a. und fragen, was wir machen soll
2. Er ist so süß, dass ich ihn	b. weil er sonst nicht so lieb wäre.
3. Ich bringe ihm eine weiche Decke,	c. am liebsten behalten möchte.
4. Sollten wir nicht die Polizei anrufen	d. damit er schlafen kann.

IV. Lesen Sie den folgenden Text und beantworten Sie die Fragen!

[10]

Mädchen und Technik? Interessieren sich Mädchen überhaupt dafür? Diese Frage lässt sich nur bejahen, denn schon seit 9 Jahren wird für Mädchen ab Klasse 5 der „Girl's Day“ durchgeführt. Dieser Tag stößt bei ihnen großes Interesse. Der „Girl's Day“ ist dazu gedacht, dass Mädchen für einen Tag in verschiedene Firmen gehen können, um sich dort Berufe anzuschauen, in denen typische „Jungenfächer“ wie Naturwissenschaften, Technik oder Informatik wichtig sind. Ziel ist, dass die Schülerinnen herausfinden können, ob sie vielleicht später als Ingenieurin, Physikerin oder Programmiererin arbeiten wollen. Immer noch ist die Realität, dass in Deutschland viel weniger Mädchen als Jungen diese Berufe wählen. Gerade in diesen Bereichen wird nach, die sich mit Technik auskennen und diese Ausbildung gewählt haben.

Um sich über das Programm zu informieren, wurde eine Internetseite eingerichtet, sie lautet: www.girls-day.de. Dort findet man Informationen zu den Unternehmen, die sich an der Aktion beteiligen, Arbeitskreise dazu, Erfahrungsberichte und vieles mehr. Auf einer Deutschlandkarte kann man sehen, wo es Aktionen für den „Mädchen-Zukunftstag“ gibt, wie dieser Tag auch genannt wird.

A. Richtig oder falsch!

[4]

1. Der Mädchen-Tag wird seit 5 Jahren gefeiert.
2. Informatik ist ein typisch männlicher Beruf.
3. Wenigere Mädchen studieren typische Jungenfächer in Deutschland.
4. Die Internetseite bietet Informationen über die Studienbereiche für Mädchen an.

B. Beantworten Sie die Fragen! (nur 3)

[6]

1. Worum geht es in diesem Text?
2. Was für Jungenfächer werden im Text genannt?
3. Was ist das Ziel von dem Programm?
4. Was suchen die Firmen derzeit?

V. Schreiben Sie!

[10]

Schreiben Sie eine Email an einen Freund/ eine Freundin und beschreiben Sie einen Straßenunfall, den Sie gesehen/erlebt haben.

ODER

Schreiben Sie ein Gespräch: Sie haben letzte Woche einen Horrorfilm gesehen. Sie erzählen einem Freund/ einer Freundin über den Film.

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

PC-766

Total No. of Pages : 2

[6301]-191

S.Y.B.A. (Semester - IV)

URDU

CC-1D : Modern Prose & Poetry

(2019 Pattern) (24073)

Total Marks : 70

[Time : 2½ Hours]

ہدایت :

(1) تمام سوالات لازمی ہیں۔

(2) بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[12] سوال نمبر 1: اردو افسانے کی تعریف بیان کرتے ہوئے اس کے ارتقاء پر روشنی ڈالئے۔

یا

اردو افسانے کی اجزائے ترکیبی قلمبند کیجئے۔

[12] سوال نمبر 2: اکبر الہ آبادی کے حالات زندگی پر سیر حاصل تبصرہ کیجئے۔

یا

اکبر الہ آبادی کی نظم گوئی پر تبصرہ کیجئے۔

[12] سوال نمبر 3: پریم چند کے افسانوں کی انفرادیت تفصیل سے بیان کیجئے۔

یا

سعادت حسن منٹو نے اپنے افسانوں میں کس طرح سماج کی عکاسی کی ہے

P.T.O.

سوال نمبر 4 (الف) : کسی ایک نظم کا مرکزی خیال بیان کرتے ہوئے تشریح کیجئے۔ [10]

(i) آم نامہ (ii) عشرتی کے نام

سوال نمبر 4 (ب) : کسی ایک مضمون کو معہ مرکزی خیال بیان کیجئے۔ [10]

(i) افسانہ کفن (ii) ٹوبہ ٹیک سنگھ

سوال نمبر 5: کوئی سات اشعار کی تشریح بحوالہ متن کیجئے۔ [14]

- (i) خیموں کا اک جنگل دیکھا اس جنگل میں منگل دیکھا
(ii) سب سے اونچے لاٹ کو دیکھا حضرت ”ڈیوک کناٹ“ کو دیکھا
(iii) ایسا ضرور ہو کہ رکھ کے کھا سکوں پنہنے اگر چہ بیس تو دس خام بھیجئے
(iv) آدمی اور جانور اور گھر مزین اور مشین پھول اور سبزہ چمک اور روشنی ریل اور تار
(v) گزشتہ عظمتوں کے تذکرے بھی نہ رہ جائیں گے کتابوں ہی میں دفن افسانہ جاہ و چشم ہوں گے
(vi) پیش رو شاہی تھی پھر ہزہا یننس پھر اہل جاہ بعد اس کے شیخ صاحب ان کے پیچھے خاکسار
(vii) کیا عجب ہے جو لڑکوں نے بھلایا گھر کو جب کہ بوڑھے روش دین خدا بھول گئے
(viii) دیکھ آئے ہم بھی دودن رہ کے دہلی کی بہار حکم حاکم سے ہوا تھا اجتماع انتشار
(ix) بدل جائے گا انداز طبائع دور گردوں سے نئی صورت کی خوشیاں اور نئے اسباب غم ہوں گے
(x) تمہیں اس انقلاب دہر کا کیا غم ہے اے اکبر بہت نزدیک ہیں وہ دن کہ تم ہونگے نہ ہم ہونگے

[6301]-192

S.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

SEC-2B : उपयोजित लेखनकौशल्ये

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24025)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

[10]

- अ) जाहिरात म्हणजे काय ते सांगून माध्यमातील जाहिरातींचे स्थान स्पष्ट करा.
किंवा
ब) इंटरनेट म्हणजे काय याचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील दोन प्रश्नांपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर लिहा.

[10]

- अ) दृक्श्राव्य माध्यमे म्हणजे काय ते सांगून दृक्श्राव्य माध्यमांचे गुण वैशिष्ट्ये आणि भूमिका स्पष्ट करा.
किंवा
ब) मुलाखत म्हणजे काय ते सांगून एका आवडत्या क्रिकेटरची आकाशवाणीसाठी मुलाखत तयार करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

[5]

- अ) विश्वकोशाविषयी माहिती लिहा.
किंवा
ब) 'विकिपीडिया' म्हणजे मुक्त ज्ञानकोश समूह टीप लिहा.

Total No. of Questions : 2

SEAT No. :

PC768

[Total No. of Pages : 1

[6301]-193

S.Y.B.A.

URDU

SEC-2B : Communication Skill

(2019 Pattern) (Semester-IV) (CBCS) (24074)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

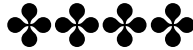
ہدایات : تمام سوالات لازمی ہیں۔
بائیں جانب دیئے گئے نمبرات سوالات کے مکمل مارکس ہیں۔

سوال نمبر ۱۔ زبانی مواصلات پر روشنی ڈالتے ہوئے اس کی اہمیت و افادیت پر اپنے خیالات کا اظہار تفصیل سے
کیجئے۔
[15]

یا
رموز و اوقاف کی اہمیت کو واضح کرتے ہوئے اس پر مفصل نوٹ تحریر کیجئے۔

سوال نمبر ۲۔ غیر زبانی ترسیل پر تفصیلی گفتگو کیجئے۔
[10]

یا
کسی بحث و مباحثے میں حصہ لیتے وقت کن باتوں کا خیال رکھنا چاہیے تفصیل سے واضح کیجئے۔

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 1

PC769

[6301]-194

S.Y.B.A.

HINDI (हिन्दी)

SEC-2B: माध्यम लेखन

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24096)

समय : 2 घंटे]

[पूर्णांक : 25

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) चार में से कोई दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए।

[10]

- अ) जन संचार माध्यम के प्रमुख भेदों की चर्चा कीजिए।
- ब) नव माध्यम लेखन के उद्देश्य स्पष्ट कीजिए।
- क) माध्यम लेखन की अवधारणा बताईए।
- ड) माध्यम लेखन का महत्व स्पष्ट कीजिए।

प्र.2) चार में से कोई दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए।

[10]

- अ) फीचर लेखन के किन्हीं दो गुणों की विवेचना कीजिए।
- ब) रेडियो फीचर की विशेषताएँ लिखिए।
- क) फीचर लेखन के कोई दो तत्वों की समीक्षा कीजिए।
- ड) फीचर लेखन की अवधारणा स्पष्ट कीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर फीचर लेखन कीजिए।

[5]

- अ) महाविद्यालय में आयोजित 'विश्व हिंदी दिवस' विषय पर फीचर तैयार कीजिए।
- ब) आपके कॉलेज में आयोजित 'मेरी माटी मेरा देश' विषय पर कंटेनर लेखन कीजिए।

Total No. of Questions : 2]

PC770

[6301]-195

S.Y.B.A.

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 1

SANSKRIT (संस्कृत)

SEC-2B : Introduction to Scriptology (Palaeography)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester -IV) (24114)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

[एकूण गुण : 25

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to right indicate full marks.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर द्या.

Write an essay type answer to any one of the following.

[15]

अ) भारतातील लिपींचा विकास स्पष्ट करा.

Explain the evolution of scripts in India.

ब) ग्रंथ लिपीतील स्वर, व्यंजन, जोडाक्षर लिहिण्याची पद्धत आणि संख्या या विषयावर निबंध लिहा.

Write an essay on vowels, consonants, consonant clusters and numbers in Brahmi script.

प्र.2) कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

Write an answer to any one of the following.

[10]

अ) शारदा लिपी (The script शारदा)

ब) खालील सुभाषितांचे ब्राह्मी लिपीत लिप्यंतरण करा.

Transliterate the following सुभाषिते into ग्रंथ script.

अज्ञः सुखमाराध्यः सुखतरमाराध्यते विशेषज्ञः।

ज्ञानलवदुर्विदग्धं ब्रह्मापि तं नरं न रञ्जयति॥

दुर्जनः परिहर्तव्यो विद्यया विभूषित अपि सन्।

मणिना भूषितः सर्पः किमसौ न भयङ्करः॥

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PC771

[6301]-196

S.Y.B.A.

ECONOMICS

SEC-2B : Basic Concept of Research Methodology - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24154)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Solve any One of the following question.

[10]

- a) Explain the types of research Report.
- b) Explain the Concept of mean, median and mode.

Q2) Solve any One of the following question.

[10]

- a) State the types of data Analysis.
- b) Explain the meaning of deviation and its significance.

Q3) Write short note. (Any one)

[5]

- a) Primary Data Collection
- b) Hypothesis testing

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PC771

[6301]-196

S.Y.B.A.

ECONOMICS

SEC-2B : Basic Concept of Research Methodology - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24154)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) संशोधन अहवालाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) मध्य, मध्यगा व बहुलक या संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) तथ्य विश्लेषणाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) विचलनाचा अर्थ सांगून त्याचे महत्व विशद करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही एक)

[5]

- अ) प्राथमिक तथ्य संकलन
- ब) गृहितक परिक्षण

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PC772

[Total No. of Pages : 2

[6301]-197

S.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE PUBLIC ADMINISTRATION

SEC-2B -(2) : Basics of Indian Constitution

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24165/24444)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write answers of the following questions in 200 words (Any one) **[10]**

- a) Classify the State Directive principles?
- b) State the importance of Fundamental duties of Indian Citizens?

Q2) Write answers of the following questions in 200 words (Any one) **[10]**

- a) Evaluate the Fundamental duties of Indian Citizens?
- b) Explain the difference between Fundamental Duties and Directive principal?

Q3) Write notes (Any one) : **[5]**

- a) Importance of Directive principles.
- b) Common Civil Code (Uniform).

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PC772

[6301]-197

S.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE PUBLIC ADMINISTRATION

SEC-2B -(2) : Basics of Indian Constitution

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24165/24444)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[10]

- अ) राज्याच्या मार्गदर्शक तत्वांचे वर्गीकरण करा.
- ब) भारतीय नागरीकांच्या मुलभूत कर्तव्यांचे महत्त्व सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[10]

- अ) भारतीय नागरीकांच्या मुलभूत कर्तव्यांचे मूल्यमापन करा.
- ब) मुलभूत कर्तव्ये आणि मार्गदर्शक तत्वे यातील फरक स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही एक)

[5]

- अ) मार्गदर्शक तत्वांचे महत्त्व
- ब) समान नागरी कायदा

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PC773

[6301]-198

S.Y.B.A.

HISTORY

SEC - 2B : Modi Script

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24175)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write answers to the following questions in 200 words (any 1)

[10]

- a) Explain the history and importance of Modi Script.

OR

- b) Write detailed information about archives in Maharashtra.

Q2) Write an essay in Modi Script in 200 words on any one of the following topics.

[10]

- a) Maharashtra culture
- b) Gramswarajya
- c) Fort conservation - the need of the time

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PC773

[6301]-198

S.Y.B.A.

HISTORY

SEC - 2B : Modi Script

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24175)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त एक)

[10]

अ) मोडी लिपीचा इतिहास व महत्त्व सांगा.

किंवा

ब) महाराष्ट्रातील दफ्तरखान्यांची सविस्तर माहिती लिहा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर 200 शब्दांत मोडी लिपीमध्ये निबंध लिहा.

[10]

अ) महाराष्ट्र संस्कृती

ब) ग्रामस्वराज्य

क) दुर्गसंवर्धन - काळाची गरज

ઉતારા - 1

પૈમમથ મેહે સઉસુત મુઘસુત છેતે. તત્તલુજ ઉમ્મસથીતીસે
તમંજી રઊક્કમ રેપાનેદન હેરે છેતે. જોપતી કલ્લ ઘડત
પાઇ પાળી કલ્લ ઘડરે પાળીજે, મત્રી સ્વાજ જાળીપ
મયાંમ છેતી; તમમુકે ઇશ-કલ્લ-પ્રીસથીતીમુજ રેગઈ
મેઘ પેકી રૈક્ક પિશીજ બમ્મજીક સ્થીતંત્રા ઇડી
ડોલ્લમંપુડે હેલ્લિજ તમંજી ઈ રામકથા બેલ્લમંપુડે હેલ્લુ;
મઘજુજ મ રામજાત દામ્મથનિ કલ્લ ઇઈમ યજ
રાજક્કા પાડે પાડે, ઇ મમ્મલ ક્કાપે જગતે.

ઉતારા - 2

ટીપાક્કામથે કૌર, રાજેક, કલ્લમળ, મીપંકી, પેંગુરે, બેજ
ઈત્તમઈ રાદે કલ્લપારી-દુજ્જામ મુમ્મીગીપ પાડેડુ છેતી.
કૌર એથે રેપ્પ, રેદમિ પાળી જીક મંડા કલ્લપાર રેતીશાલ
ઉમ્મથ્થ છેતા. બેલ્લકલ્લ-ઉત્તરકલ્લ દાતલ્લંત કૌર રેદમિ
સીજી રેદામ્મબેલ્લ બેલ્લમથ ઉમ્મજે જઈ. બમ્મ કલ્લામથે
કૌરકલ્લ રેદામ્મ મગળી છેતી. ઇત્તજેત જલ્લે ત્ત, પુઇશાંતઈ
કૌરકોજ રેદમિ જત રીથે.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PC774

[6301]-199

S.Y.B.A.

HISTORY

SEC- 2B : Medieval Indian Art & Architecture (1206-1857)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24176)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 200 Words. (Any One) **[10]**

- a) State the techniques of Architecture in the period of Delhi Sultanate.

OR

- b) Give information of Architectures - Qutbminar and Alai Darwaza.

Q2) Answer the following questions in 200 Words. (Any One) **[10]**

- a) Which are the main Architectures in the period of Sur dynasty? Describe the Architectures.

OR

- b) Write Silent Features of Mughal Paintings.

Q3) Write short note 100 Words (Any one) : **[5]**

- a) Tajmahal

OR

- b) Vijaynagar

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PC774

[6301]-199

S.Y.B.A.

HISTORY

SEC- 2B : Medieval Indian Art & Architecture (1206-1857)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24176)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 200 शब्दांत उत्तर लिहा.

[10]

अ) दिल्ली सुलतानशाही काळातील स्थापत्यकलेचे तंत्रज्ञान स्पष्ट करा.

किंवा

ब) कुतुबमिनार आणि अलाई दरवाजा या स्थापत्य रचनांची माहिती द्या.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 200 शब्दांत उत्तर लिहा.

[10]

अ) सूर शासनकाळातील प्रमुख स्थापत्य रचना कोणत्या? त्यांचे विवेचन करा.

किंवा

ब) मुघल चित्रकलेची वैशिष्ट्ये लिहा.

प्र.3) 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतीही एक)

[5]

अ) ताजमहाल

किंवा

ब) विजयनगर

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PC775

[Total No. of Pages : 2

[6301]-200

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC - 2B : Popular Indian Culture

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24177)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 200 words. (any one) **[10]**

- a) What is Popular Culture? Explain with Examples.

OR

- b) Explain the role of television in the propagation of Indian Popular Culture.

Q2) Answer the following questions in 200 words. (any one) **[10]**

- a) Write information about various festivals and celebrations in India.

OR

- b) Explain the role of the internet in the propagation of Popular Indian Culture.

Q3) Short Note. (any one) **[5]**

- a) High Culture.

OR

- b) Folktales.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PC775

[6301]-200

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2B : Popular Indian Culture

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24177)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (फक्त एक)

[10]

अ) लोकप्रिय संस्कृती म्हणजे काय हे उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

किंवा

ब) भारतीय लोकप्रिय संस्कृतीच्या प्रचार-प्रसारामध्ये दूरदर्शनची भूमिका विशद करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (फक्त एक)

[10]

अ) भारतातील विविध धार्मिक सण आणि उत्सवांबद्दल माहिती लिहा.

किंवा

ब) भारतीय लोकप्रिय संस्कृतीच्या प्रचार-प्रसारामध्ये इंटरनेटची भूमिका स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतीही एक)

[5]

अ) उच्च संस्कृती

किंवा

ब) लोककथा

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PC776

[6301]-201

S.Y.B.A.

HISTORY

**SEC - 2B : Travel Agency and Tour Business
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24178)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 200 Words. (any one) **[10]**

- a) Explain the Organisational Structure of a Travel Agency.

OR

- b) Review the role of Airlines in Development of Tourism in India.

Q2) Answer the following questions in 200 Words. (Any One) **[10]**

- a) Explain the Different Categories of Travel Agency.

OR

- b) Discuss the work and structure of online Travel Agency.

Q3) Write a short note (Any one) : **[5]**

- a) Travel Agency - Concept

OR

- b) Tour Accommodation Management.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PC776

[6301]-201

S.Y.B.A.

HISTORY

**SEC - 2B : Travel Agency and Tour Business
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24178)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास/

[एकूण गुण : 25]

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (फक्त एक)

[10]

अ) प्रवासी संस्थेची संघटनात्मक रचना स्पष्ट करा.

किंवा

ब) भारतातील पर्यटन विकासात एअरलाइन्सच्या (विमान कंपन्या) भूमिकेचे पुनरावलोकन करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त एक)

[10]

अ) ट्रॅव्हल एजन्सीच्या (प्रवासी संस्थेच्या) विविध श्रेणींची माहिती द्या.

किंवा

ब) ऑनलाईन प्रवासी संस्थेचे काम आणि रचना यावर चर्चा करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (फक्त एक)

[5]

अ) प्रवासी संस्था – संकल्पना

किंवा

ब) प्रवासी निवास व्यवस्थापन

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PC777

[6301]-202

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

SEC - 2B : Introduction to Remote Sensing

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24206)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw not diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer in 20 words each (Any Five)

[10]

- a) What is Remote Sensing?
- b) Write the types of Remote sensing.
- c) Write the purpose of image enhancement.
- d) Write the full form of NRSC
- e) What is scattering
- f) Write any two points of longer wavelength.
- g) Name any two image processing softwares.

Q2) Write short notes in about 100 words. (Any two)

[8]

- a) Development of Remote Sensing in India.
- b) Layer Stacking.
- c) IRS Satellite System.

Q3) Write answer of questions in 150 words. (Any one)

[7]

- a) Explain Electromagnetic Spectrum.
- b) Write detailed information on interpretation of satellite images.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PC777

[6301]-202
S.Y.B.A.
GEOGRAPHY
SEC - 2B : Introduction to Remote Sensing
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24206)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

[एकूण गुण : 25]

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्ट्रेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) सुदूर संवेदन म्हणजे काय?
- ब) सुदूर संवेदनाचे प्रकार लिहा.
- क) प्रतिमा वर्धनाचा (Image Enhancement) हेतू लिहा.
- ड) एन.आर.एस.सी. (NRCS) चे पूर्ण रूप लिहा.
- इ) विकीरण म्हणजे काय?
- फ) दीर्घ तरंगलांबीचे कोणतेही दोन गुण लिहा?
- य) कोणत्याही दोन प्रतिमा प्रक्रिया संहिता लिहा?

प्र.2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[8]

- अ) सुदूर संवेदनाचा भारतातील विकास
- ब) थरांचे एकत्रीकरण
- क) आय.आर.एस. (IRS) उपग्रह प्रणाली.

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[7]

- अ) विद्युत चुंबकीय पर्णपट विशद करा.
- ब) उपग्रह प्रतिमांचे विश्लेषण (Interpretation) यावर सविस्तर माहिती लिहा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PC778

[6301]-203

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

SEC - 2B : Applied Course of Travel and Tourism
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24207)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of stencil is allowed.
- 4) Draw neat diagrams wherever necessary.

Q1) Answer in 20 words each. (any five)

[10]

- a) Define the concept of 'Local Tourist'.
- b) Which is the cheapest mode of transport?
- c) Write any two names of holy places in Maharashtra.
- d) Write any two benefits of international tourism.
- e) What is 'Net Banking'?
- f) Write any two means of communication in modern world.
- g) Write the name of 'Mumbai International Airport'?

Q2) Write a short notes in 100 words (any two)

[8]

- a) 'Time management' in tourism.
- b) Role of internet in tourism development.
- c) Local Tourism.

Q3) Answer in 150 words each. (any one)

[7]

- a) Explain the types of tourism based on the purpose.
- b) Explain various types of transport with reference to tourism development?

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PC778

[6301]-203

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

SEC - 2B : Applied Course of Travel and Tourism
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24207)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 4) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 5) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) 'स्थानिक पर्यटक' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) वाहतुकीचा सर्वात स्वस्त पर्याय कोणता?
- क) महाराष्ट्रातील दोन धार्मिक स्थळांची नावे लिहा.
- ड) आंतरराष्ट्रीय पर्यटनाचे दोन फायदे लिहा.
- इ) 'नेट बँकींग' म्हणजे काय?
- फ) आधुनिक जगातील दळणवळणाची दोन साधने लिहा.
- य) मुंबई आंतरराष्ट्रीय विमानतळाचे नाव काय?

प्र.2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[8]

- अ) पर्यटनातील 'वेळ नियोजन'.
- ब) इंटरनेटची पर्यटन विकासातील भूमिका.
- क) स्थानिक पर्यटन.

प्र.3) प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही एक)

[7]

- अ) उद्देशावर आधारित पर्यटनाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) वाहतुकीच्या विविध प्रकारांचे पर्यटन विकासासंदर्भात स्पष्टीकरण करा.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PC779

[Total No. of Pages : 2

[6301]-204

S.Y.B.A.

रागसंगीत गायन

SEC - 2B : Skill Development In Music

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (22420) (24214)

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला या दोनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 25

- सूचना :**
- 1) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उर्वरित 5 प्रश्नांपैकी कोणतेही 4 असे एकूण 5 प्रश्न सोडवा.
 - 3) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 प्रमाणे समान गुण आहेत.

प्र.1) बिहाग रागातील छोट्याख्यालाचे स्वरलेखन करा. [5]

प्र.2) हमीर रागाची शास्त्रीय माहिती लिहा. [5]

प्र.3) पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची माहिती लिहून एकपातीत ठेका लिहा. [5]

- अ) एकताल ब) चौताल क) झमरा

प्र.4) व्याख्या लिहा. (कोणत्याही पाच) [5]

- अ) ग्रह
ब) न्यास
क) अंश
ड) उत्तरांगवादी राग
इ) वादीस्वर
फ) कलावत

प्र.5) पुढीलपैकी कोणत्याही एका संगीततज्ञाचे जीवनचरित्र लिहून सांगीतिक योगदान स्पष्ट करा. [5]

- अ) उ. अब्दुल करीम खां ब) पं. ओकारनाथ ठाकूर क) अल्लादिया खां

प्र.6) पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा. [5]

- अ) ठुमरी ब) दादरा क) ख्याल गायकी

P.T.O.

Total No. of Questions : 6]

PC779

[6301]-204

S.Y.B.A.

तबला

SEC - 2B : Skill Development In Music

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (22420) (24214)

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला यापैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सहापैकी कोणतेही 5 प्रश्न सोडवा.
2) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 याप्रमाणे समान गुण आहेत.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) आड, कुआड, बिआड ह्या लयप्रकारांची सोदाहरण माहिती लिहा. [5]

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका तालाचा माहितीसह ठेका लिहा. [5]

- अ) झुमरा ब) पंजाबी क) धुमाळी

प्र.3) व्याख्या लिहा. [5]

- अ) दमदार तिहाई
ब) तुकडा
क) लग्गी
ड) उठान
इ) चक्रदार

प्र.4) खयाल गायन प्रकाराची विस्तृत माहिती लिहा. [5]

प्र.5) निबंध लिहा. (कोणताही एक) [5]

- अ) रियाजाचे महत्व
ब) तबला वाद्याचा संक्षिप्त इतिहास
क) तबला साथीची आवश्यकता

प्र.6) जीवनचरित्र लिहा. (कोणतेही एक) [5]

- अ) उ. अहमदजान थिरकवाँ
ब) पं. सामता प्रसाद
क) उस्ताद अल्लार खान

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PC780

[6301]-205

S.Y.B.A.

PSYCHOLOGY

SEC-2B : Basic Counselling Skills

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester -IV) (24224)

Time : 1 Hour]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answer of the following questions. (any one) **[10]**

- a) Discuss on communication skills and action skills in counseling.
- b) What is counseling? Explain the nature & scope of counseling.

Q2) Write the answer of the following questions. (any one) **[10]**

- a) What are the starting, structuring and summarizing skills in counseling?
- b) Discuss the ethical issues in counseling.

Q3) Write short notes. (any one) **[5]**

- a) Getting support
- b) Dimensions of helping relationship

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PC780

[6301]-205

S.Y.B.A.

PSYCHOLOGY

SEC-2B : Basic Counselling Skills

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester -IV) (24224)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 1 तास/

/एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[10]

- अ) समुपदेशनातील 'संवाद कौशल्ये' आणि 'कृती कौशल्ये' यावर चर्चा करा.
ब) समुपदेशन म्हणजे काय? समुपदेशनाचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[10]

- अ) समुपदेशनातील सुरवात, रचना आणि सारांश कौशल्ये कोणती आहेत?
ब) समुपदेशनातील नैतिक मुद्द्यांवर चर्चा करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतीही एक)

[5]

- अ) मदत/समर्थन मिळणे
ब) मदत करणाऱ्या नातेसंबंधाच्या परिमिती

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PC781

[6301]-206

S.Y.B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

**SEC-2B : Introduction to Cyber Security / Information Security
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24275)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Select the correct option for and rewrite the statement.

[5]

a) Whose role is important in information technology?

i) Internet	ii) Computer
iii) Facebook	iv) Television

b) This is not the type of computer.

i) Desktop	ii) Laptop
iii) Tablets	iv) Radio

c) It is not included in the traditional media.

i) Newspapers	ii) Magazines
iii) Books	iv) CDs

d) When was the Internet introduced in India?

i) 1982	ii) 1984
iii) 1986	iv) 1988

e) Who invented Messer technology?

i) Theodore Harold Maman
ii) Charles Hard Towns
iii) Charles Towns
iv) Theodore Maman

P.T.O.

Q2) Write the answers in 100 words (Any three)

[12]

- a) What is an unsecured network connection?
- b) Advantages and disadvantages of password.
- c) What are the elements of communication?
- d) Explain cyber security policy.
- e) Explain the main features of communication.

Q3) Write the answers in 200 words (Any one)

[8]

- a) Explain the users of internet.
- b) Explain the types of cyber crimes in detail.

Total No. of Questions : 3]

PC781

[6301]-206

S.Y.B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

SEC-2B : Introduction to Cyber Security / Information Security

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24275)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

[एकूण गुण : 25]

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून विधाने परत लिहा.

[5]

अ) माहिती तंत्रज्ञानामध्ये कोणाची भूमिका महत्त्वाची असते?

i) इंटरनेट	ii) संगणक
iii) फेसबुक	iv) टेलिव्हिजन

ब) हा संगणकाचा प्रकार नाही.

i) डेस्कटॉप	ii) लॅपटॉप
iii) टॅब्लेट	iv) रेडिओ

क) पारंपरिक प्रसारमाध्यमात याचा समावेश होत नाही.

i) वर्तमानपत्रे	ii) नियतकालिके
iii) पुस्तके	iv) सिडी

ड) भारतात इंटरनेटची सुरुवात कधी झाली?

i) 1982	ii) 1984
iii) 1986	iv) 1988

इ) मेसर तंत्रज्ञानाचा शोध कोणी लावला.

i) थिऑडोर हेरॉल्ड मॅमन	ii) चार्ल्स हार्ड टाऊन्स
iii) चार्ल्स टाऊन्स	iv) थिऑडोर मॅमन

प्र.2) 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[12]

- अ) असुरक्षित नेटवर्क कनेक्शन म्हणजे काय?
- ब) पासवर्डचे फायदे – तोटे सांगा.
- क) कम्युनिकेशनचे घटक कोणते?
- ड) सायबर सुरक्षा धोरण स्पष्ट करा.
- इ) संवादाची मुख्य वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्र.3) 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[8]

- अ) इंटरनेटचे उपयोग विषद करा.
- ब) सायबर गुन्ह्यांचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PC782

[6301]-207

[Total No. of Pages : 1

S.Y.B.A.

ENGLISH

**SEC -2B : A Certificate Course in Skill Development
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-IV) (24334)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt Any One of the following.

[10]

- a) your friend Suraj thinks that travelling by bus is better than travelling by bike. But you think that travelling by bike is better than travelling by bus. Write a dialogue showing your agreement and disagreement.
- b) Your friend wants to go to the hospital. He demands one thousand rupees from you. you permit him to give the money. Write this in the form of dialogue.

Q2) Attempt Any One of the following.

[10]

- a) The refrigerator that Sharma bought Stops working after being used for just two days. Sharma makes a complaint to the manager. Write a dialogue using the appropriate expressions.
- b) What are the methods of developing English Vocabulary in learners?

Q3) Attempt Any One of the following.

[5]

- a) You could not attend your friend's birthday party. Write a dialogue of apology by using appropriate expressions.
- b) You have to deliver a speech on "Importance of English Language". Write five points.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC783

[6301]-208

[Total No. of Pages :5

S.Y.B.A.

MATHEMATICS

SEC-1B-FMG-4 : Optimization Techniques

(2019 CBCS Pattern) (Semester- IV) (24345)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of calculator is allowed.

Q1) Attempt any five of the following.

[10]

- a) State the no passing rule in a sequencing problem.
- b) Two player A and B match coins. If the coin match then A wins Rs. 2, if the coin do not match then B wins Rs. 2, Determine the pay-off matrix.
- c) Write the Hessian matrix for real valued function $f(x_1, x_2, x_3)$ of three variables.
- d) What is a replacement problem? Describe some replacement policies.
- e) Solve the game:

$$\begin{array}{c} \text{B} \\ b_1 \quad b_2 \\ \text{A} \begin{array}{c} a_1 \begin{bmatrix} 0 & 2 \end{bmatrix} \\ a_2 \begin{bmatrix} -1 & 4 \end{bmatrix} \end{array} \end{array}$$

- f) Distinguish between CPM and PERT.
- g) What are the three time estimates used in PERT?

Q2) Attempt any four of the following.

[20]

- a) Determine the optimal sequence of job that minimize total elapsed time required to complete the following job. Also find the idle time for machine M2.

Tasks	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Machine M ₁	2	5	4	9	6	8	7	5	4
Machine M ₂	6	8	7	4	3	9	3	8	11

P.T.O.

- b) The running cost per year and resale price of an equipment whose purchase price is Rs.5,000 are given in following table.

Year	Running Cost (Rs.)	Resale Price (Rs.)
1	1,500	3,500
2	1,600	2,500
3	1,800	1,700
4	2,100	1,200
5	2,500	800
6	2,900	500
7	3,400	500
8	4,000	500

What is the best time to replace the equipment?

- c) There are 7 jobs, each of which has to go through the machine A and B in the order AB. Processing time in hours are as follows:

Job:	1	2	3	4	5	6	7
Machine A:	3	12	15	6	10	11	9
Machine B:	8	10	10	6	12	1	3

Determine a sequence of these jobs that will minimize the total elapsed time T. Also find the idle time.

- d) Solve the following game graphically.

		B				
A		3	0	6	-1	7
		-1	5	-2	2	1

- e) Show that (0, 3, 1) and (2, 1, 1) are stationary points of function

$$f(x_1, x_2, x_3) = 2x_1x_2x_3 - 4x_1x_3 - 2x_2x_3 + x_1^2 + x_2^2 + x_3^2 - 2x_1 - 4x_2 + 4x_3.$$

- f) Draw the network of a small project is composed of seven activities whose time estimate are listed in the table below.

Activity	Predecessors	Expected time
A	-	2
B	-	4
C	-	3
D	A	1
E	B	6
F	C	5
G	D, E	7
H	F, G	2

Q3) Attempt any four of the following.

[20]

- a) Solve the following non-linear programming problem by Lagrange's method:

$$\text{Optimize } Z = 2x_1^2 + x_2^2 + 3x_3^2 + 10x_1 + 8x_2 + 6x_3 - 100$$

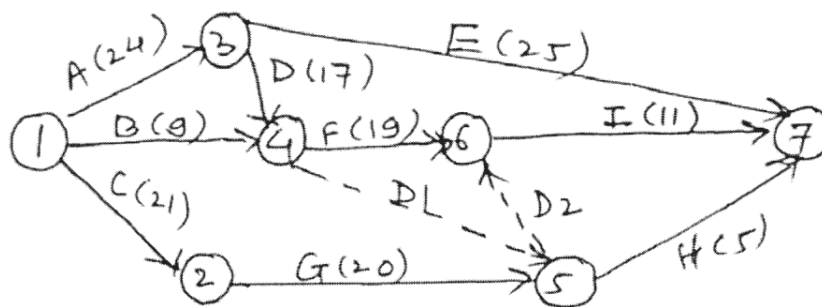
$$\text{subject to constraint } x_1 + x_2 + x_3 = 20$$

$$x_1, x_2, x_3 \geq 0.$$

- b) Solve by Dominance rule.

		Player B		
		B ₁	B ₂	B ₃
Player A	A ₁	1	7	2
	A ₂	6	2	7
	A ₃	5	2	6

- c) Find the project completion time and critical path for the given project network.

- d) Determine the optimal sequence of the job that minimize total elapsed time required to complete the following jobs. The jobs are processed on 3 machines in the order M₁, M₂, M₃.

Jobs:	1	2	3	4	5	6	7
Machine M ₁ :	3	8	7	4	6	8	7
Machine M ₂ :	4	3	2	5	1	4	3
Machine M ₃ :	6	7	5	11	5	6	12

Also find the total minimum elapsed time.

- e) The cost of a machine is Rs. 6100/- and its scrap value is Rs. 100/-. The maintenance cost found from the past experience is as follows

Year:	1	2	3	4	5	6	7	8
Maintenance cost (Rs.):	100	250	400	600	900	1,200	1,600	2,000

When should the machine be replaced?

- f) The following network diagram represents activities associated with a project

Activities:	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Optimistic time:	5	18	26	16	15	6	7	7	3
Pessimistic time:	10	22	40	20	25	12	12	9	5
Most likely time:	8	20	33	18	20	9	10	8	4

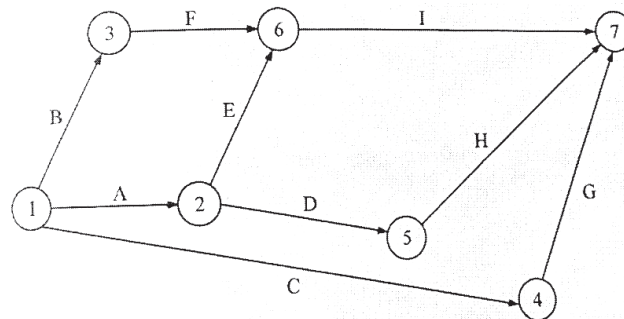
Determine the expected activity time and variance.

Q4) Attempt any two of the following.

[20]

- a) Consider the activities and duration below:

Activities	0-1	1-2	1-3	2-4	2-5	3-4	3-6	4-7	5-7	6-7
Duration	2	8	10	6	3	3	7	5	2	8

- Draw the network diagram and find the critical path.
 - Find the project completion time.
 - Determine total float and free float of each non critical activity.
- b) The data for PERT network is given in the following table

Duration (days)

Activity	Optimistic	Most likely	Pessimistic
1-2	1	2	3
2-3	8	10	12
2-4	3	4	6
2-5	3	5	7
3-6	4	5	6
4-6	7	8	9
5-7	6	8	10
6-7	1	4	7

- Draw the network diagram.
- Find the expected project completion time.

- c) Obtain the optimal strategies for both persons and the value of the game for two person zero sum game whose payoff matrix is as follows:

Player A	Player B	
	B ₁	B ₂
A ₁	1	-3
A ₂	3	5
A ₃	-1	6
A ₄	4	1
A ₅	2	2
A ₆	-5	0

- d) A firm is thinking of replacing a particular machine whose cost price is Rs. 12,200. The scrap value of the machine is Rs. 200/-. The maintenance costs are found to be as follows:

Year	Maintenance Cost in Rs.
1	220
2	500
3	800
4	1,200
5	1,800
6	2,500
7	3,200

Determine when the firm should get the machine replaced.

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PC784

[6301]-209

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

**SEC - 2B : Research Projects : Steps and Protocols
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24375)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 200 words. (Any one)

[10]

- a) Elaborate the socio - historical context of social research.
- b) Explain the Quantitative and Qualitative research methods in Social research.

Q2) Write short notes on. (Any three)

[15]

- a) Research questions
- b) Report writing
- c) Ethics in Research
- d) Methodology
- e) Formulation of problems.

P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

PC784

[6301]-209

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

**SEC - 2B : Research Projects : Steps and Protocols
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24375)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास/

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा (कोणताही एक)

[10]

- अ) सामाजिक संशोधनाचा सामाजिक – ऐतिहासिक संदर्भ विशद करा.
- ब) सामाजिक संशोधनातील संख्यात्मक व गुणात्मक संशोधन पद्धती स्पष्ट करा.

प्र.2) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[15]

- अ) संशोधन प्रश्न
- ब) अहवाल लेखन
- क) संशोधनातील नितीतत्वे
- ड) पद्धती शास्त्र
- इ) समस्या सूत्रण

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PC785

[6301]-210

S.Y.B.A.

PHILOSOPHY

**SEC-2B : A Course on Philosophy and Practice of Yoga
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24425)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on any three of the following in 50 words each. **[15]**

- a) Introduction to Hathayoga.
- b) Asana
- c) Pranayama
- d) The concept of Yoga
- e) Samadhi

Q2) Answer the following question in 200 words (any one). **[10]**

- a) Define the term Hathayoga and explain its importance.
- b) Fully expalin the terms Bandha, Mudra and Nadinusandhan.

P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

PC785

[6301]-210

S.Y.B.A.

PHILOSOPHY

**SEC-2B : A Course on Philosophy and Practice of Yoga
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24425)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूल इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर 50 शब्दात टीपा लिहा.

[15]

- अ) हठयोग परिचय
- ब) आसन
- क) प्राणायाम
- ड) योग संकल्पना
- इ) समाधी

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) हठयोग या संकल्पनेची व्याख्या देऊन तिचे महत्त्व विशद करा.
- ब) 'बंधमुद्रा' आणि 'नाडीनुसंधान' या संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC-786

[Total No. of Pages : 3

[6301]-211

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

CC-1D : आधुनिक हिंदी व्यंग्य साहित्य तथा व्यावहारिक हिंदी (G-2)

पाठ्यपुस्तक : हिंदी साहित्य और भाषा

संपादक – प्रा. डॉ. सदानंद भोसले

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24093)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए :

[16]

अ) 'तीनों बंदर बापू के' कविता के उद्देश्य को स्पष्ट कीजिए।

ब) 'बात बतंगड' कविता का भावार्थ लिखिए।

क) 'कितनी रोटी' कविता के माध्यम से कवि ने हमें क्या संदेश दिया है?

ड) 'देश के लिए नेता' कविता का सारांश लिखिए।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए :

[16]

अ) 'प्रेम की बिरादरी' कहानी की कथावस्तु अपने शब्दों में लिखिए।

ब) 'झोले' कहानी के उद्देश्य पर प्रकाश डालिए।

क) कहानी के तत्वों के आधार पर 'मुख्यमंत्री का डंडा' कहानी की समीक्षा कीजिए।

ड) 'अफसर' कहानी में चित्रित व्यंग्य को समझाइए।

P.T.O.

प्रश्न 3) अ) निम्नलिखित में से किन्हीं एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [7]

- i) “खाँसते या गिरते उन्हें देखा गया है जरूर
या कभी-कभार सार्वजनिक सुविधा में खड़े हुए भी
लेकिन खुशी में किसी से लिपटने
और गुस्से में किसी को पीटने जैसा दृश्य
नहीं दिया उन्होंने कभी ।”
- ii) “गाँव में अकाल था, बुरा हाल था ।
एक बुढ़ऊ ने समय बिताने को,
यो ही पूछा मन बहलाने को,
खाली पेट पर
कितनी रोटी खा सकते हो गंगानाथ?”

ब) निम्नलिखित में से किन्हीं एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [7]

- i) “मैंने कहा, “लेकिन जिस तरह आप दोनों ईमानदार लड़ रहे थे, मुझे लगा कि आप दोनों ही इमानदार नहीं हैं ।”
- ii) “अपने ऑफिस के लोगों को देखो । किसी के टैंपो चल रहे हैं, किसी ने बेटे को पेट्रोल पंप खुलवा दिया है । मेरे नसीब में ही हर महिने गिने-चुने रुपल्ले लिखे हैं ।”

प्रश्न 4) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [14]

- अ) ‘साक्षात्कार एक कला है’ विस्तार से समझाइए ।
- ब) मोबाईल के महत्वपूर्ण एप्स की जानकारी दीजिए ।
- क) पल्लवन की प्रविधि पर प्रकाश डालिए ।

प्रश्न 5) निम्नलिखित बहुविकल्पिय दस प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [10]

- i) ‘तीनों बंदर बापू के’ कविता किसकी है?
अ) केदारनाथ अग्रवाल	ब) कुँवर नारायण
क) धूमिल	ड) वैद्यनाथ मिश्र नागार्जुन
- ii) ‘सावधान, हम ईमानदार हैं’ किस प्रकार की कहानी है?
अ) सामाजिक	ब) आर्थिक
क) धार्मिक	ड) व्यंग्यात्मक

-

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-787

[Total No. of Pages : 2

[6301]-212

S.Y. B.A.

हिंदी (वैकल्पिक)

CC - 2D G2 : जनसंचार माध्यम और हिंदी

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24094)

समय : 2½ घण्टे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्ही तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए । [21]

- जनसंचार माध्यमों की अवधारणा बताते हुए उसके विभिन्न प्रकारों को समझाइए ।
- जनसंचार माध्यमों में हिंदी भाषा का महत्त्व विशद कीजिए ।
- मुद्रित माध्यमों की विशेषताओं पर प्रकाश डालिए ।
- श्रव्य माध्यमों के उदाहरण समझाइए ।
- दृश्य जनसंचार माध्यमों में हिंदी भाषा के महत्त्व को समझाइए ।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्ही तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए । [21]

- सृजनात्मक लेखन का स्वरूप एवं महत्त्व स्पष्ट कीजिए ।
- सृजनात्मक लेखन के विविध क्षेत्रों पर प्रकाश डालिए ।
- लेखा-आलेखन के प्रकारों को स्पष्ट कीजिए ।
- कविता की परिभाषा देते हुए कविता लेखन को समझाइए ।
- मंचिय नाटक और रेडियो नाटक में भेद स्पष्ट कीजिए ।

P.T.O.

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किन्ही तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए ।

[21]

- i) माध्यम लेखन के प्रकारों को स्पष्ट कीजिए ।
- ii) फीचर लेखन के प्रकार समझाइए ।
- iii) पटकथा लेखन की संकल्पना पर प्रकाश डालिए ।
- iv) रेडियो वार्ता लेखन की विशेषताओं को समझाइए ।
- v) मुद्रित विज्ञापन में भाषा का महत्व विशद कीजिए ।

प्रश्न 4) निम्नलिखित प्रश्नों के सही विकल्प चुनकर लिखिए ।

[7]

- i) जनसंचार माध्यम का प्रमुख कार्य है ।
 - अ) सूचना देना
 - ब) आदान-प्रदान
 - क) मदद करना
 - ड) फिल्म देखना
- ii) जनसंचार माध्यम के रूप में कौन-सी भाषा का प्रयोग प्रमुखता से किया जाता है?
 - अ) अवधि
 - ब) हिंदी
 - क) संस्कृत
 - ड) फ्रेंच
- iii) श्रव्य जनसंचार माध्यम कौनसा है?
 - अ) रेडियो
 - ब) टेलीविजन
 - क) समाचार पत्र
 - ड) मासिक पत्र
- iv) फीचर लेखन की उत्पत्ति कौनसी भाषा से मानी जाती है?
 - अ) लैटिन भाषा
 - ब) फ्रेंच
 - क) अंग्रेजी
 - ड) संस्कृत
- v) कविता कौन सी विधा है?
 - अ) गद्य विधा
 - ब) पद्य रचना
 - क) उपन्यास विधा
 - ड) कहानी विधा
- vi) एक बैठक में पढ़ी जानेवाली विधा कौन-सी है?
 - अ) उपन्यास
 - ब) कहानी
 - क) महाकाव्य
 - ड) रामायण
- vii) मुद्रित विज्ञापन किसे कह सकते हैं?
 - अ) रेडियो
 - ब) समाचार पत्र
 - क) दूरदर्शन
 - ड) मोबाईल

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 3

PC-788

[6301]-213

S.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

SEC-1B : Gadyavibhag and Padyavibhag

संस्कृतार्णव : संस्कृत गद्य आणि पद्य विभाग

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24113)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions : 1) All questions are compulsory.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to right indicate full marks.

उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Q1) A) Translate any one into Marathi or English.

[5]

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे मराठी अथवा इंग्रजीत भाषांतर करा.

- i) देवासुरा ह वै यत्र संयेतिर उभये प्राजापत्यास्तद्ध देवा उद्गीथमाजहुरनेनैनानभिभविष्याम इति॥
ते ह नासिक्च्यं प्राणमुद्गीथमुपासां चक्रिरे। तं हासुराः पाप्मना विविधुस्तस्मात्तेनोभयं जिघ्रति
सुरभि त दुर्गन्धि च पाप्मना ह्येष विद्धः।
- ii) कनकदासस्य महती चिन्ता जाता। तथापि स अतीव चतुरः। स अवदत्, “अयि मित्र, भवान्
विठ्ठलप्रतिमां मा पश्यतु एव। भवतः नेत्रयोः उपरि वस्त्रपट्टिकां बन्धनं कृत्वा अहं भवन्तं मन्दिरं
नेष्यामि। विठ्ठलप्रतिमायाः पुरतः भवन्तं स्थास्यामि। भवान् विठ्ठलमूर्तिं हस्ताभ्यामेव स्पृष्ट्वा
रज्जुसहाय्येन तस्याः कटे मापनं करोतु। तदनुसारं सुवर्णमेखलां सज्जीकृत्य ददातु” इति।

B) Translate any one into Marathi or English.

[5]

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे मराठी अथवा इंग्रजीत भाषांतर करा.

- i) श्रीनाथस्तवनानुरूपकवनां वाणीं मनोहारिणीं
कष्टं हा कवयः कदर्यकुटिलक्षमापालसात्कुर्वते।
दूरोपाहतसौरसैन्धवपयो देवाभिषेकोचितं
संसेके विनियुञ्जते सुमतयः शाकालवालस्य किम्॥
- ii) गुणवदगुणवद्वा कुर्वता कार्यजातं
परिणतिरवधार्या यत्नतः पण्डितेन।
अतिरभसकृतानां कर्मणामाविपत्तेर्
भवति हृदयदाही शल्यतुल्यो विपाकः ॥

P.T.O.

C) Write any five answers in the Sanskrit language. [5]

खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची संस्कृत भाषेत उत्तरे लिहा.

उचितानि युग्मानि विचिनुत

i) कुलालः	a) दैवम्
ii) कृशानुः	b) तामसाः
iii) पुरुषपौरुषपरीक्षकः	c) राजसाः
iv) भृगुपतिः	d) परशुरामः
v) रक्षांसि यजन्ति	e) ब्रह्मा
vi) नृणां वृद्धौ कारणम्	f) शिवजीमहाराजः
	g) विश्वगुणादर्शचम्पूकाव्यम्

Q2) A) Write reference to context any one of the following. [5]

कोणत्याही एकाचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- अथात्र सङ्ग्रामे कस्य विजय सम्भाव्यते।
- एकोऽहं विविधैः रूपैः दृश्ये।

B) Write reference to context any one of the following. [5]

कोणत्याही एकाचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- सूर्यो भ्राम्यति नित्यमेव गगने तस्मै नमः कर्मणे।
- आन्तरध्वान्तंहरयः कवयस्त्वया नाधिक्षेप्याः।

C) Read the following passage and write any five answers in the Sanskrit language. [5]

खालील परिच्छेद वाचून, कोणत्याही पाच प्रश्नांची संस्कृत भाषेत उत्तरे लिहा.

पुनरेकवारं उचितमापनार्थं नेत्रे पिधाय कनकदासेन नरहरिः विट्ठलमन्दिरं नीतः। हस्तस्पर्शेण नरहरिः पुनरपि मापनम् आरब्धवान्। परन्तु अधुना अपि तेन विचित्र अनुभवः एव प्राप्तः। अधुना मूर्तेः शिरसि जटाकलापस्य उपरि चन्द्रकलायाः स्पर्शस्य अनुभवं सः प्राप्तवान्। निश्चयेन एषा शिवमूर्तिः इति नरहरिः उच्चैः उक्तवान्। न, न एषा विट्ठलमूर्तिः इति कनकदासः उक्तवान्। पुनरपि नरहरिणा मेखला कृता। अधुना सा दीर्घा जाता।

- केन नरहरिः विट्ठलमन्दिरं नीतः?
- कथं नरहरिः विट्ठलमन्दिरं नीतः?
- कथं नरहरिः मापनम् आरब्धवान्?
- नरहरिः किम् अन्वाभवत्?
- नरहरिः किम् अचिन्तयत्?
- कनकदासः किम् अकथयत्?

Q3) A) Write a long answer to any one of the following. [12]

कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

i) Write प्रणवोपासना described in छांदोग्योपनिषद् in your own words.

छांदोग्योपनिषदात आलेली प्रणवोपासना तुमच्या शब्दात लिहा.

ii) Write an essay on रत्नपरीक्षा described in the कौटिलीय अर्थशास्त्र.

कौटिलीय अर्थशास्त्रातील रत्नपरिक्षा या विषयावर निबंध लिहा.

B) Write a note. [8]

कोणतीही टीप लिहा.

i) शिवराजांना गुणाः

ii) नरहरिः

Q4) A) Write a long answer to any one of the following. [12]

कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

i) Write an essay on दशावतारस्तोत्र composed by कवी जयदेव.

कवी जयदेवांनी केलेले दशावतारस्तोत्र यावर निबंध लिहा.

ii) Discuss topics described in the श्रद्धात्रयविभागयोग.

श्रद्धात्रयविभागयोगात आलेल्या विषयांची चर्चा करा.

B) Write a note. [8]

कोणतीही टीप लिहा.

i) कृशानुः

ii) Langugae style of भर्तृहरी

भर्तृहरींची भाषाशैली

Total No. of Questions : 3

SEAT No.

PC-789

Total No. of Pages : 2

[6301]- 214

S.Y.B.A. (Semester-IV)

ARABIC

CC-1D:Grammar and Translation

(2019 Pattern) (CBCS) (24141)

Total Marks : 70]

[Time : 2½ Hours

Instructions to the candidates :

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q.1 Define and Illustrate three of the following .

[30]

(a) فِعْلُ الْمَاضِي.

(b) ادِّوَاتُ الْإِسْتِفْهَام.

(c) الْجَمْعُ الْمَكْسَر.

(d) أَفْعَالُ النَّاقِصَةِ.

Q.2 Translate the following Passages into only English :

[20]

اءِ فَتَحْ كُرَّ اسْتَكَّ وَ اكْتُبْ مَقَامَةً قَصِيرَةً. قَدْ ذَهَبَ الْاَوْلَادُ اِلَى الْمَدَرِّ
سَةِ . مَا فَتَحَ الْفَرَّاشُ بَابَ الْفَصْلِ . قَدْ كَتَبَ . الْمُدَرِّسُ الدَّرْسَ الْجَدِيدَ
عَلَى السُّبُّورَةِ . هَلْ تَقْرَأُ وَ تَكْتُبُ الْعَرَبِيَّةَ فِي فَصْلِكَ؟ تَجْلِسُ
عَائِشَةُ عَلَى الْكُرْسِيِّ وَ تَقْرَأُ الدَّرْسَ الْجَدِيدَ. يَا مَا جِدُّ لَا تَلْعَبْ فِي
الْفَصْلِ. هَلْ تَسْكُنُ فِي ذَالِكِ الْبَيْتِ الْكَبِيرِ؟ الْمَكَاتِبُ الْحُكُومِيَّةُ
مُغْلَقَةٌ يَوْمَ . اءِ لَا حَدٍ . ذَالِكِ الْبَيْتِ وَاسِعٌ

P.T.O.

Q.3 Translate the following Passage only in Arabic : **[20]**

The peon will open the gate of the office in the morning. I read many English magazines last month. These Nurses are working in those hospitals. The schools and colleges are closed during holidays. These American engineers are very hardworking. The girl sat on her desk and read the new lesson. Samiya, don't sit on that chair. The engineer left his bag under the table. There is a small window by the side of the door. We have studied many new lessons in Arabic.

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

PC-790

Total No. of Pages : 2

[6301]- 215

S.Y.B.A. (Semester-IV)

PERSIAN

CC-2D: Prose & Modern Prose Terms

(24103) (2019 Pattern) (CBCS)

Total Marks : 70]

[Time : 2½ Hours

Instructions to the candidates :

- 1) *Attempt All questions .*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q.1 Express your thoughts on Nasrullah Munshi's Prose in detail. **[12]**

or

Write the characteristics of prose writing of Sadi Shirazi.

Q.2 Ethical elements are found in Jami's writings, Explain in detail. **[12]**

or

Express your views on the literary works of Maulana Jami in detail.

Q.3 Cover the literary Services of Wa'iz Kashifi in detail. **[12]**

or

Provide a critical overview of "Wazifa-i-Shagird Nisbat be Ustaad".

P.T.O.

Q.4 (A) Reproduce in your own Persian any one of the following. [10]

(i) مرض پادشاه

(ii) پسر ہارون

(iii) حکمت بزرگمهر

Q.4 (B) Write the Central idea of one of the following in English or Urdu or Marathi. [10]

(i) بازارگان و فرزندانش

(ii) حکمت درچہار کلمہ

(iii) سہ ماہی حازم و عاجز

Q.5 Write short notes on any two of the following. [14]

(i) داستانِ کوتاہ

(ii) سفرنامہ

(iii) نمائش نامہ

✓ ✓ ✓ ✓

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-791

[Total No. of Pages : 4

[6301]-216

S.Y. B.A.

ECONOMICS

CC 1D : Financial System - II

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24153)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words each (any eight) [16]

- a) Two Developmental Functions of Reserve Bank of India.
- b) When did the government of India enact the Bankruptcy Act?
- c) What is bank rate?
- d) When IRDA was Approved?
- e) When was the Asian Development Bank established?
- f) Full form of BRICS.
- g) When did SEBI get statutory status?
- h) What is Monetary policy?
- i) What are the two objectives of BRICS?
- j) State two qualitative instruments of monetary policy.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any four) [16]

- a) Explain the objectives of International Monetary Fund.
- b) Write information about Bitcoin.
- c) Explain the Importance of Bankruptcy code.
- d) Organization of R.B.I.
- e) Role of World Bank.
- f) Explain the objectives of New Development Bank.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 150 words each (any three) [18]

- a) Functions of Asian Development Bank.
- b) Functions of SEBI.
- c) Explain the alternative source of Finance.
- d) Role of Insurance Regulatory and Development Authority (IRDA).

Q4) Write the answers to the following questions in 200 words each (Any two). [20]

- a) General Functions of R.B.I.
- b) Functions of International Monetary Fund.
- c) Explain the changing land scape of Banking sector in India.

Total No. of Questions : 4]

PC-791

[6301]-216

S.Y. B.A.

ECONOMICS

CC 1D : Financial System - II

(2019 Pattern) (Semester - IV) (24153)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
4) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा (कोणतेही आठ) [16]
- अ) भारतीय रिझर्व्ह बँकेची दोन विकासात्मक कार्ये सांगा.
 - ब) भारत सरकारने दिवाळखोरी कायदा केव्हा लागू केला?
 - क) बँक दर म्हणजे काय?
 - ड) आय.आर.डी.ए ला केव्हा मान्यता मिळाली?
 - इ) अशियन विकास बँकेची स्थापना केव्हा झाली?
 - फ) ब्रिक्सचे पूर्णरूप लिहा.
 - य) सेबीला वैधानिक दर्जा केव्हा मिळाला.
 - र) चलनविषयक धोरण म्हणजे काय?
 - ल) ब्रिक्सची दोन उद्दिष्टे सांगा.
 - व) चलनविषयक धोरणाची दोन गुणात्मक साधने सांगा.

- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) [16]
- अ) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
 - ब) बिटकॉईन या विषयी माहिती लिहा.
 - क) दिवाळखोरी नियामकाचे महत्व स्पष्ट करा.
 - ड) भारतीय रिझर्व्ह बँकेचे संघटन स्पष्ट करा.
 - इ) जागतिक बँकेची भूमिका स्पष्ट करा.
 - फ) नविन विकास बँकेची उद्दिष्टे सांगा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) अशियाई विकास बँकेची कार्ये सांगा.
- ब) सेबीची कार्ये सांगा.
- क) पर्यायी वित्तपुरवठ्याचे स्रोत सांगा.
- ड) विमा नियमन आणि विकास प्राधिकरणाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) भारतीय रिझर्व्ह बँकेची सर्वसामान्य कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) आंतरराष्ट्रीय नाणे निधीची कार्ये सांगा.
- क) भारतातील अलीकडील काळातील वित्तीय सुधारणा स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-792

[Total No. of Pages : 4

[6301]-217

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC-1D : An Introduction to Political Science

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24163)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any eight questions (in 20 words each) :

[16]

- a) Write the meaning of Liberty.
- b) Write the meaning of Equality.
- c) Write the meaning of Right.
- d) Write the meaning of Ideology.
- e) Write the meaning of Nationalism.
- f) Write the meaning of Socialism.
- g) Write the meaning of Fascism.
- h) When was united Nations established?
- i) When was SAARC established?
- j) Write the meaning of justice.

Q2) Write any four short notes (in 50 words each) :

[16]

- a) Explain the positive Liberty.
- b) Explain in brief nature of right.
- c) Write the merits of Nationalism.
- d) Write the merits of socialism.
- e) Write the demerits of fascism.
- f) Write the objectives of multinational companies.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (in 100 words each) :

[18]

- a) Explain the nature of Equality.
- b) Explain the types of right.
- c) Explain the types of Nationalism.
- d) Explain the features of multinational companies.

Q4) Attempt any two questions (in 200 words each) :

[20]

- a) Explain the types of equality.
- b) Explain the challenges before human rights.
- c) Write the types of multinational companies.

Total No. of Questions : 4]

PC-792

[6301]-217

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC-1D : An Introduction to Political Science
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24163)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

- प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी 20 शब्दांत) : [16]
- अ) स्वातंत्र्याचा अर्थ लिहा.
ब) समतेचा अर्थ लिहा.
क) हक्कांचा अर्थ लिहा.
ड) विचारप्रणालीचा अर्थ लिहा.
इ) राष्ट्रवादाचा अर्थ लिहा.
फ) समाजवादाचा अर्थ लिहा.
य) फैसिझमचा अर्थ लिहा.
र) संयुक्तराष्ट्र संघाची स्थापना केंव्हा झाली?
ल) सार्क संघटनेची स्थापना केंव्हा झाली?
व) न्यायाचा अर्थ लिहा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (प्रत्येकी 50 शब्दांत) : [16]

- अ) सकारात्मक स्वातंत्र्य स्पष्ट करा.
- ब) हक्कांचे स्वरूप थोडक्यात लिहा.
- क) राष्ट्रवादाचे गुण लिहा.
- ड) समाजवादाचे गुण लिहा.
- इ) फॅसिझमचे दोष लिहा.
- फ) बहुराष्ट्रीय कंपण्याची उद्दीष्टे लिहा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी 100 शब्दांत) : [18]

- अ) समतेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) हक्कांचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) राष्ट्रवादाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ड) बहुराष्ट्रीय कंपण्यांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी 200 शब्दांत) : [20]

- अ) समतेचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) मानवी हक्कां समोरील आव्हाने स्पष्ट करा.
- क) बहुराष्ट्रीय कंपण्यांचे प्रकार लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC-793

[Total No. of Pages : 4

[6301]-218

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

**CC-2D : An Introduction to Political Ideologies
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24164)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any Eight questions. (20 words)

[16]

- a) What is meant by Marxism?
- b) Who is the author of book “Gulamgiri”?
- c) Name the two books of Dr. Ambedkar.
- d) Who started the newspaper “Mook Nayak”?
- e) Explain the term “Equality”, according to Dr. Ambedkar.
- f) Name the two books of Karl Marx.
- g) Explain the ideology of Mahatma Phule.
- h) Mention the Principles of Mahatma Gandhi.
- i) Explain Dr. Ambedkar Views on Caste.
- j) What is meant by Feminism?

Q2) Answer any four questions (50 words) :

[16]

- a) Explain the concept of Marxian State.
- b) State the concept of Non-violence.
- c) Gram Swaraj.
- d) Explain Mahatma Phule’s views on “Equality”.
- e) What is meant by Satyagrah?
- f) What is meant by Patriarchy?

P.T.O.

Q3) Answer any three questions (100 words) : **[18]**

- a) Explain the concept of Historical Materialism by Karl Marx.
- b) State Dr. Ambedkar views on Religion.
- c) Explain Mahatma Phule views on Democracy.
- d) Explain the types of Non-violence, according to Mahatma Gandhi.

Q4) Answer any two questions (200 words) : **[20]**

- a) Explain Dr. Ambedkar views on “Social Democracy”.
- b) Define Satyagrah. Explain the techniques of Satyagrah.
- c) Explain the meaning and Nature of Liberal Feminism.

Total No. of Questions : 4]

PC-793

[6301]-218

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC-2D : An Introduction to Political Ideologies

(विचार प्रणालीची ओळख)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24164)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) कोणतेही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दांत) [16]

- अ) मार्क्सवाद म्हणजे काय?
- ब) 'गुलामगिरी' पुस्तकाचे लेखक कोण आहे?
- क) डॉ. अंबेडकरांच्या कोणत्याही दोन पुस्तकांची नावे लिहा?
- ड) 'मूकनायक' या वृत्तपत्राची सुरुवात कोणी केली?
- इ) डॉ. आंबेडकरांच्या मते 'समता' म्हणजे काय?
- फ) कार्ल मार्क्सच्या कोणत्याही दोन पुस्तकांची नावे लिहा.
- य) महात्मा फुलेंच्या विचार प्रणाली काय होती?
- र) गांधीवादांचे तन्तवे काय होते?
- ल) डॉ. आंबेडकरांचे जातीबद्दल विचार स्पष्ट करा.
- व) स्त्रीवाद म्हणजे काय?

प्रश्न 2) कोणतेही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (50 शब्दांत) [16]

- अ) कार्लमाक्सचे राज्यासंबंधीचे विचार स्पष्ट करा.
- ब) अहिंसा म्हणजे काय?
- क) ग्रामस्वराज्य म्हणजे काय?
- ड) समतेविषयी महात्मा फुलयांचा दृष्टीकोण लिहा.
- इ) सत्याग्रह म्हणजे काय?
- फ) पितृसत्ताक म्हणजे काय?

प्रश्न 3) कोणतेही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दांत) [18]

- अ) कार्ल मार्क्सचा ऐतिहासिक भौतिकवाद स्पष्ट करा.
- ब) धर्माविषयी डॉ. आंबेडकरांचे विचार स्पष्ट करा.
- क) लोकशाही बदल महात्मा फुलेचा विचार स्पष्ट करा.
- ड) अहिंसेचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) कोणतेही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दांत) [20]

- अ) सामाजिक लोकशाहीविषयी डॉ. आंबेडकरांचे विचार स्पष्ट करा.
- ब) सत्याग्रह म्हणजे काय? महात्मा गांधीच्या सत्याग्रहाची विविध तंत्रे स्पष्ट करा.
- क) उदारमतवादी स्त्रीवादाचा अर्थ व स्वरूप स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC794

[Total No. of Pages : 4

[6301]-219

S.Y.B.A.

HISTORY

CC - 2D : History of the Marathas (1707 - 1818)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24174)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words. (any one) [15]

- a) Explain the achievements of Peshwa Bajirao first.

OR

- b) Discuss the causes and effects of the Third battle of Panipat.

Q2) Answer the following question in 300 words. (any one) [15]

- a) Explain the achievements of Mahadji Shinde.

OR

- b) Discuss the Land Revenue system during Peshwa period.

Q3) Answer the following question in 200 words. (any two). [20]

- a) State importance of the achievement of Peshwa Balaji Vishwanath.
- b) State the causes for the failure of the Marathas in the Third Panipat war.
- c) Explain the battle of Rakshasbhuvan between Peshwa Madhavrao and Nizam.
- d) Describe the position of women in Peshwa Period.

P.T.O.

Q4) Short notes (any four).

[20]

- a) Battle of Khed.
- b) Nanasaheb Peshwa and Angre resations.
- c) Battle of Vadgaon
- d) Maratha confederacy
- e) Peshwa period - textitle industry
- f) Gotasabha

Total No. of Questions : 4]

PC794

[6301]-219

S.Y.B.A.

HISTORY

CC - 2D : History of the Marathas (1707 - 1818)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24174)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) [15]

अ) पेशवा पहिला बाजीराव यांची कामगिरी स्पष्ट करा.

किंवा

ब) पानिपतच्या तिसऱ्या युद्धाची कारणे व परिणामांची चर्चा करा.

प्र.2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) [15]

अ) महादजी शिंदे यांची कामगिरी स्पष्ट करा.

किंवा

ब) पेशवेकाळातील जमीन महसुल व्यवस्थेवर चर्चा करा.

प्र.3) खालील प्रश्नाचे 200 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

अ) पेशवा बाळाजी विश्वनाथ यांच्या कामगिरीचे महत्त्व सांगा.

ब) तिसऱ्या पानिपत युद्धातील मराठ्यांच्या अपयशाची कारणे सांगा.

क) पेशवा माधवराव आणि निजाम यांच्यातील राक्षसभुवनच्या लढाई संबंधी माहिती सांगा.

ड) पेशवेकालीन स्त्रियांच्या स्थितीचे वर्णन करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) खेडची लढाई
- ब) नानासाहेब पेशवे आणि आंग्रे संबंध
- क) वडगावची लढाई
- ड) मराठा मंडळ
- इ) पेशवे कालखंड-कापड उद्योग
- फ) गोतसभा

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PC795

[6301]-220

S.Y.B.A.

ANTHROPOLOGY

CC-1DGII: Tribal Development

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24193)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on any three of the following.

[15]

- a) Acculturation
- b) Scheduled Area
- c) Integration Approach
- d) Concept of tribal development
- e) Contribution of tribals in freedom movement

Q2) Answer any three of the following questions in 50 words.

[15]

- a) What is Nomadic Tribes?
- b) Explain the isolation concept.
- c) Explain the concept of Assimilation.
- d) Describe the Integrated Tribal Development project.
- e) Describe the schemes for especially vulnerable tribal groups.

P.T.O.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 word each.

[20]

- a) Elaborate pre-independence period - British Approach.
- b) Describe the constitutional provisions for tribal communities.
- c) Write the Tribal development programmes in details.
- d) Explain the contribution of cooperative societies in tribal development.

Q4) Answer any one of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Discuss in details about tribal movement in Pre - Independence period.
- b) Explain the contribution of Tribal development corporation in tribal development.

Total No. of Questions : 4]

PC795

[6301]-220

S.Y.B.A.

ANTHROPOLOGY

CC-1DGII: Tribal Development

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24193)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[15]

- अ) समसंस्कृतीकरण
- ब) अनुसूचित क्षेत्र
- क) एकीकरण दृष्टीकोन
- ड) आदिवासी विकास संकल्पना
- इ) स्वातंत्र्य चळवळीतील आदिवासींचे योगदान

प्र.2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) भटक्या जमाती म्हणजे काय?
- ब) अलगाता संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) सामिलिकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्पाचे वर्णन करा.
- इ) विशेषतः वंचित आदिवासी समूहांसाठी असलेल्या योजना विशद करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) स्वातंत्र्यपूर्व काळातील ब्रिटिश दृष्टिकोन विशद करा.
- ब) आदिवासी समूदायासाठी असणाऱ्या घटनात्मक तरतुदीचे वर्णन करा.
- क) आदिवासी विकास कार्यक्रम सविस्तर लिहा.
- ड) आदिवासी विकासात सहकारी पतसंस्थांचे असणारे योगदान स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) स्वातंत्र्यपूर्व काळातील आदिवासींच्या चळवळीवर सविस्तर चर्चा करा.
- ब) आदिवासींच्या विकासात आदिवासी विकास मंडळाचे योगदान स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PC796

[6301]-221

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

CC - 1D Gg 201 (B) : Environmental Geography - II

(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24204)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidate:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*
- 4) *Use of map stendis is allowed.*

Q1) Write the answers of the following questions about 20 words each (any eight).[16]

- a) Write any two examples of man - made disaster.
- b) What is natural disaster?
- c) Define flood.
- d) Write name of any two green house gases.
- e) Write any two evidence of global warming.
- f) Write any two effects of ozone depletion.
- g) Define environmental management.
- h) Define environmental planning.
- i) When the wild life act was formed?
- j) Write any two objectives of environmental protection act.

Q2) Write a short notes in about 50 words each (any three).

[18]

- a) Management of flood disaster.
- b) Impact of chemical fertilizers.
- c) Effects of acid rain.
- d) Environmental prolicies.

P.T.O.

Q3) Write the answers to the following questions in 100 words (any two). **[16]**

- a) Explain effects and causes of floods.
- b) Give an account on swine fly.
- c) Explain need of planning and management of environment.

Q4) Write the answers to the following questions in 300 words (any one). **[20]**

- a) What is earthquake? Explain causes and effects of earthquake.
- b) Explain causes and effects of global warming in detail.

Total No. of Questions : 4]

PC796

[6301]-221

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

CC - 1D Gg 201 (B) : Environmental Geography - II
(2019 CBCS Pattern) (Semester - IV) (24204)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) मानवनिर्मित आपत्तीची कोणतेही दोन उदाहरणे लिहा?
- ब) नैसर्गिक आपत्ती म्हणजे काय?
- क) पूराची व्याख्या लिहा.
- ड) कोणतेही दोन हरित गृह वायुची नावे लिहा?
- इ) जागतिक तापमान वाढीचे कोणतेही दोन पुरावे लिहा?
- फ) ओझोनक्षयाचे दोन परिणाम लिहा.
- य) पर्यावरणीय व्यवस्थापनाची व्याख्या लिहा.
- र) पर्यावरण नियोजनाची व्याख्या लिहा.
- ल) वन्यजीव संरक्षण कायदा कधी करण्यात आला?
- व) पर्यावरण संरक्षण कायद्याची दोन उद्दिष्टे लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[18]

- अ) 'पूर' व्यवस्थापन
- ब) रासायनिक खतांचे प्रभाव
- क) आम्ल पर्जन्याचे परिणाम
- ड) पर्यावरणीय धोरणे

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) पूराची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
- ब) 'स्वाइन फ्लू' यावर वृत्तान्त लिहा.
- क) पर्यावरणीय नियोजन व व्यवस्थापनाची गरज स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) भूकंप म्हणजे काय? भूकंपाची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
- ब) जागतिक तापमान वाढीची कारणे व परिणाम सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PC797

[6301]-222

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**CC-2D GG 201 (B) : Economic Geography - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24205)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidate:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat labelled diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stendis is allowed.*

Q1) Write the answers to the following questions about 20 words each (any eight).[16]

- a) What is air transportation?
- b) What is centralization of industries?
- c) What is regional planning?
- d) What is droughtprone area?
- e) Define national trade.
- f) In which states Chhota - Nagpur Industrial Area located?
- g) Write major objective of 'Pradhanmantri Gram Sadak Yojana'.
- h) What is sectoral imbalance?
- i) When and in which state Tata steel Company was established?
- j) Write the full form of 'MGNREGA'.

Q2) Write a short notes in about 50 words each (any three).

[18]

- a) Water transportation
- b) Factors affecting on location of industries
- c) Indices of rural development
- d) Integrated rural development schemes

P.T.O.

Q3) Write the answers to the following questions in 100 words each (any two).

[16]

- a) Describe Mumbai - Pune Industrial region.
- b) Explain the geographic factors that create regional imbalance.
- c) Write information about Droughtprone Area program.

Q4) Write the answers to the following question in 300 words each (any one). **[20]**

- a) Evaluate India's International Trade by explaining the basic elements of international trade.
- b) Explain characteristics of regional planning.

Total No. of Questions : 4]

PC797

[6301]-222

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

CC-2D GG 201 (B) : Economic Geography - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24205)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टॅन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) हवाई वाहतुक म्हणजे काय?
- ब) उद्योगधंद्याचे केंद्रीकरण म्हणजे काय?
- क) प्रादेशिक नियोजन म्हणजे काय?
- ड) अवर्षणप्रवण क्षेत्र म्हणजे काय?
- इ) राष्ट्रीय व्यापाराची व्याख्या लिहा.
- फ) छोटा नागपूर औद्योगिक प्रदेश कोणत्या राज्यांमध्ये आहे?
- य) प्रधानमंत्री ग्राम सडक योजनेचा मुख्य उद्देश लिहा.
- र) विभागीय असंतुलन म्हणजे काय?
- ल) टाटा स्टील कंपनी केंव्हा आणि कोणत्या राज्यात स्थापन झाली?
- व) मनरेगा (MGNREGA) चे पूर्ण रूप लिहा.

प्र.2) प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[18]

- अ) जलवाहतुक
- ब) उद्योगधंद्याच्या स्थानिकीकरणावर परिणाम करणारे घटक
- क) ग्रामीण विकासाचे निर्देशांक
- ड) एकात्मिक ग्रामीण विकास योजना

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) मुंबई-पुणे औद्योगिक प्रदेशाचे वर्णन करा.
- ब) प्रादेशिक असंतुलन निर्माण करणारे भौगोलिक घटक स्पष्ट करा.
- क) अवर्षणप्रवण क्षेत्र कार्यक्रमाची माहिती लिहा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे आधारभूत घटक सांगून भारताच्या आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे मूल्यमापन करा.
- ब) प्रादेशिक नियोजनाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PC798

[6301]-223

S.Y.B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

CC - 1 D : District Administration

(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24443)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.***
- 2) Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Write any eight of the following questions (20 words)

[16]

- a) What is district consumer court?
- b) What is the head of district police administration called?
- c) What is the meaning of L.C.B.?
- d) State two function of Police Patil.
- e) What is district jail?
- f) Write the full form of DSP.
- g) State the two function of Taluka court.
- h) State two problems of district Jail.
- i) Under whom does Police Patil work?
- j) Under whom does the Taluka court function?

Q2) Write any four of the following questions (50 words).

[16]

- a) Structure of Taluka court.
- b) Composition of district session court.
- c) Police Patil.
- d) Importance of police administration.
- e) District rural development agency.
- f) Structure of district jail.

P.T.O.

Q3) Write any three of the following questions (100 words)

[18]

- a) Explain the problem of district jail administration.
- b) State the types of district disaster management.
- c) Explain the police administration and general citizen relations.
- d) State the problem and reforms facing the district court.

Q4) Write any two of the following questions (200 words).

[20]

- a) Explain the composition and functions of district court.
- b) State the powers and functions of district superintendent of police.
- c) Explain the powers and function of Police Patil.

Total No. of Questions : 4]

PC798

[6301]-223

S.Y.B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

CC - 1 D : District Administration

(2019 Pattern) (Semester - IV) (CBCS) (24443)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दांत)

[16]

- अ) जिल्हा ग्राहक न्यायालय म्हणजे काय?
- ब) जिल्हा पोलिस प्रशासन प्रमुखास काय म्हणतात?
- क) L.C.B. चा अर्थ काय?
- ड) पोलिस पाटलाची दोन कार्ये सांगा.
- इ) जिल्हा कारागृह म्हणजे काय?
- फ) D.S.P. चे पूर्ण रूप लिहा.
- य) तालुका न्यायालयाची दोन कार्ये सांगा.
- र) जिल्हा कारागृहाच्या दोन समस्या सांगा.
- ल) पोलिस पाटील कोणाच्या अंतर्गत कार्ये करतो?
- व) तालुका न्यायालय कोणाच्या अंतर्गत कार्ये करते?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (50 शब्दांत)

[16]

- अ) तालुका न्यायालयाची रचना
- ब) जिल्हा सत्र न्यायालयाची रचना
- क) पोलिस पाटील
- ड) पोलिस प्रशासनाचे महत्त्व
- इ) जिल्हा ग्रामिण विकास संस्था
- फ) जिल्हा कारागृहाची रचना

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दांत)

[18]

- अ) जिल्हा कारागृह प्रशासनाच्या समस्या स्पष्ट करा.
- ब) जिल्हा आपत्ती व्यवस्थापनाचे प्रकार सांगा.
- क) पोलिस प्रशासन आणि सामान्य नागरिक संबंध स्पष्ट करा.
- ड) जिल्हा न्यायालयासमोरील समस्या आणि सुधारणा सांगा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दांत)

[20]

- अ) जिल्हा न्यायालयाची रचना आणि कार्य स्पष्ट करा.
- ब) जिल्हा पोलिस अधिकाचे अधिकार व कार्य सांगा.
- क) पोलिस पाटलाचे अधिकार व कार्य स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PC799

[6301]-224

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC-1B : Positive Psychology

(2019 Credit Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24223)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (Any 4) **[20]**

- a) What is Positive Psychology?
- b) Explain the marital status and happiness.
- c) Explain the relation of Positive Emotion & Mental Health.
- d) Explain the relation of materialism and its discontents.
- e) What is traditional Psychology?
- f) Describe human virtues.

Q2) Answer the following questions in 200 words each (any 2) **[20]**

- a) Explain the various concepts of Logo Theraphy.
- b) Explain ferdrickson's Broaden & Build Theory of positive emotions.
- c) Explain in detail about Nun's study.
- d) Explain the correlation of happyness and different stages of life.

Q3) Answer the following question in 400 words each (any 1) **[20]**

- a) What is Resilience? Explain the perspectives of Resilience and Resilience Research.
- b) Explain various fields of positive Psychology.

Q4) Write short notes (any 2) **[10]**

- a) Money and Happyness.
- b) Growth through Trauma.
- c) Positive emotions and savoring.
- d) Logotherapy - Basic Concepts.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PC799

[6301]-224

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC-1B : Positive Psychology

(2019 Credit Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24223)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) सकारात्मक मानसशास्त्र म्हणजे काय?
- ब) वैवाहिक स्थिती आणि आनंद स्पष्ट करा.
- क) सकारात्मक भावना आणि मानसिक आरोग्य संबंध स्पष्ट करा.
- ड) भौतिकवाद आणि असमाधान संबंध स्पष्ट करा.
- इ) पारंपारिक मानसशास्त्र म्हणजे काय?
- फ) मानवी सद्गुण विशद करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) लोगो थेरपीमधील विविध संकल्पना सांगा.
- ब) सकारात्मक भावना आणि फ्रेडरिक्सन यांची विस्तार बांधणी उपपत्ती स्पष्ट करा.
- क) कॅथेलिक नर्सचा अभ्यास स्पष्ट करा.
- ड) आनंद आणि जीवनातील विविध टप्प्यांचा सहसंबंध स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) 'स्थितिस्थापकत्व' म्हणजे काय? स्थिति स्थापकत्वाचे दृष्टिकोन स्पष्ट करा आणि संशोधनाचा आढावा लिहा.
- ब) सकारात्मक मानसशास्त्राची विविध क्षेत्रे सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.4) टीपा लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- अ) आर्थिक सुबत्ता आणि आनंद
- ब) आघात पश्चात विकास
- क) सकारात्मक भावना आणि आस्वाद
- ड) लोगो थेरपी-मुख्य संकल्पना

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC800

[Total No. of Pages : 2

[6301]-225

S.Y. B.A.

GANDHIAN THOUGHT

CC-2D : Gandhian Thought and Contemporary Problems
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24233) (General Paper - II)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any three of the following questions in 100 words each. [15]

- a) According to Gandhiji briefly state the relationship between man and nature.
- b) Briefly explain Gandhiji's poverty problems.
- c) Briefly explain Gandhiji's idea of Religion.
- d) Briefly state that Gandhiji's thought of Removal Untouchability.
- e) Explain Gandhiji's concept of social restructuring.

Q2) Answer any two of the following questions in 200 words each. [20]

- a) Explain Gandhiji's ideas on science and technology.
- b) Explain the concept of human values (Ekadasha Vrat) in Gandhian thought.
- c) Explain Gandhiji's concept of Varnashram.
- d) Describe the problems caused by industrialization according to Gandhiji.

Q3) Write short notes in 100 words each. (any three) [15]

- a) Concepts of trusteeship.
- b) Prohibition of liquor
- c) Alienation
- d) Adult education
- e) Over population and discrimination.

Q4) Answer any one of the following question in 400 words each. [20]

- a) State Gandhiji's views on the status and role of women in society.
- b) Discuss in detail Gandhiji's constructive program of theory and practice.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PC800

[6301]-225

S.Y. B.A.

GANDHIAN THOUGHT

CC-2D : Gandhian Thought and Contemporary Problems
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24233) (General Paper - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [15]

- अ) गांधीजींना अनुसरून मानव व निसर्ग संबंध थोडक्यात सांगा.
- ब) गांधीजींची दारिद्र्य समस्या थोडक्यात विशद करा.
- क) गांधीजींचा धर्म विषयक दृष्टीकोन थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) गांधीजींचे 'अस्पृश्यता-निर्मूलन' विचार थोडक्यात सांगा.
- इ) गांधीजींची सामाजिक पुनर्रचनेची संकल्पना विशद करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. [20]

- अ) गांधीजींचे विज्ञान आणि तंत्रज्ञान विषयक विचार स्पष्ट करा.
- ब) गांधी विचारातील मानवी मूल्य (एकादश व्रत) विचार स्पष्ट करा.
- क) गांधीजींचा वर्णाश्रम दृष्टीकोन विशद करा.
- ड) गांधीजींना अनुसरून औद्योगीकरणामुळे निर्माण होणाऱ्या समस्यांचे वर्णन करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) विश्वस्त संकल्पना
- ब) मद्यपान बंदी
- क) परात्मता
- ड) प्रौढ शिक्षण विचार
- इ) लोकसंख्या विस्फोट आणि परिणाम

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा. [20]

- अ) स्त्रियांची समाजातील दर्जा आणि भूमिका विषयी गांधीजींचे विचार सांगा.
- ब) गांधीजींच्या सिद्धांत आणि व्यवहार विषयक रचनात्मक कार्यक्रमाची सविस्तर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PC801

[6301]-226

S.Y. B.A.

YOGA

G-2, CC-1D : Yog Vidya - IV

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24243)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any five of the following questions in one sentence. **[5]**

- a) What is another name for Ashtangyog?
- b) What is Kapalabhati?
- c) State the names of Ashtkumbhaka?
- d) State the names of Panchklesha?
- e) State the definition of health?
- f) What is Yoga?
- g) What is the standard text in yoga?

Q2) Write the short note (Any two) **[10]**

- a) Pachhimottanasana
- b) Kapalabhati
- c) Pranayama

Q3) Answer any two of the following questions in 150 words. **[20]**

- a) Explain the importance and uses of yoga?
- b) Explain the types and importance of Shuddhikriya?
- c) Explain the types and importance of Asana?

Q4) Answer any one of the following question in detail. **[15]**

- a) Explain the role of yoga in the educational process.
- b) Summarize the book Yogasangram?

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PC801

[6301]-226

S.Y. B.A.

YOGA

G-2, CC-1D : Yog Vidya - IV

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24243)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे द्या. [5]

- अ) अष्टांगयोगाचे दूसरे नाव काय?
- ब) कपालभाती काय आहे?
- क) अष्टकुम्भंकाची नावे सांगा.
- ड) पंचक्लेशांची नावे सांगा.
- इ) अरोग्याची व्याख्या सांगा.
- फ) योग म्हणजे काय?
- य) योगावरील प्रमाणभूत ग्रंथ कोणता?

प्र.2) टिपा द्या. (कोणतेही दोन) [10]

- अ) पश्चिमोत्तानासन
- ब) कपालभाती
- क) प्राणायाम

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे द्या. [20]

- अ) योगाचे महत्त्व आणि उपयोग स्पष्ट करा.
- ब) शुद्धिक्रियांचे प्रकार आणि महत्त्व सांगा.
- क) आसनांचे प्रकार आणि महत्त्व सांगा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या. [15]

- अ) शैक्षणिक प्रक्रियेत योगाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) योग संग्राम या ग्रंथाचा सारांश स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC802

[Total No. of Pages : 2

[6301]-227

S.Y.B.A.

HISTORY OF CIVILIZATION

CC -1D : Cultural History of Maharashtra and Heritage

(Maratha period)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester- IV) (24253)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 300 words each. (Any One) [15]

- a) Explain the History of Marathi language.
- OR
- b) Explain the Social life during Maratha period.

Q2) Answer the following questions in 300 words each. (Any One) [15]

- a) Explain the festival in Maratha period.
- OR
- b) Write the information about Balutedari system.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (Any Two) [20]

- a) Write the reasons of maratha period.
- b) Explain women's life during peshwa period.
- c) Explain the cave Architecure in Maharashtra.
- d) Explain the Economic life in Maratha period.

Q4) Write short notes. (Any four) [20]

- a) Concept of Maharashtra Dharm
- b) Patil and Kulkarni
- c) Quarter
- d) Alutedar
- e) Forts Architecture in Maharashtra
- f) Agricutural life in Maharashtra

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PC802

[6301]-227

S.Y.B.A.

HISTORY OF CIVILIZATION

CC -1D : Cultural History of Maharashtra and Heritage
(Maratha period)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester- IV) (24253)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवतात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [15]
अ) मराठी भाषेचा इतिहास स्पष्ट करा.
किंवा
ब) मराठा कालखंडातील समाज जीवन स्पष्ट करा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [15]
अ) मराठी कालीन सण व उत्सव यांची माहिती लिहा.
किंवा
ब) बलुतेदारी पद्धत व बलुतेदार यांची माहिती लिहा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
अ) मराठी सत्तेच्या उदयाची कारणे लिहा.
ब) पेशवेकालीन स्त्री जीवन स्पष्ट करा.
क) महाराष्ट्रातील लेणी स्थापत्य लिहा.
ड) मराठा कालखंडातील आर्थिक जीवन स्पष्ट करा.
- प्र.4)** टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]
अ) महाराष्ट्र धर्म
ब) पाटील, कुलकर्णी
क) चौथाई
ड) आलुतेदार
इ) महाराष्ट्रातील दुर्ग स्थापत्य
फ) मराठा कालीन कृषी जीवन

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC803

[Total No. of Pages : 4

[6301]-228

S.Y.B.A.

HOME ECONOMICS

CC-1D - G2 : Indian Family Welfare

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester- IV) (24263)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Diagrams must be drawn wherever necessary.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answers to the following questions in 20 words each. (Any Eight)[16]

- a) Definition of the marriage.
- b) Explain the classification of marriage.
- c) Describe the types of marriage that depends on the number of spouses.
- d) Marriage is one of the sixteen rites in Hinduism.
- e) What is Family organization?
- f) State two consequences of family break up.
- g) What is the final stage of family break up?
- h) What is Family welfare?
- i) According to which section Free and compulsory education is given to children below 14 years?
- j) When was the Hindu Marriage Act enacted?

Q2) Write the answer to the following questions in 50 words each. (Any four)[16]

- a) Explain the concept of marriage institution in India.
- b) Explain the types of marriages based on relationship.
- c) Explain the Nature of Family Organization.
- d) Explain the concept of 'Family Organization'.
- e) Explain the constitutional provisions regarding child welfare.
- f) Explain the concept of 'Family Welfare'.

P.T.O.

Q3) Write the answers to the following questions in 150 words each. (Any three)[18]

- a) Explain the nature of marriage institution in Indian society.
- b) Explain the reasons for family break up.
- c) Explain the importance of family welfare.
- d) Explain the various problems of women in India.

Q4) Write the answers to the following questions in 300 words each. (Any two)[20]

- a) Explain the different types of marriage.
- b) Explain the Features of Social stratification.
- c) Explain in detail the services provided by the government for child welfare.

Total No. of Questions : 4]

PC803

[6301]-228

S.Y.B.A.

HOME ECONOMICS

CC-1D - G2 : Indian Family Welfare
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester- IV) (24263)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
 - 4) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) विवाहाची व्याख्या द्या.
- ब) विवाहाचे वर्गीकरण सांगा.
- क) जोडीदाराच्या संख्येवरून पडणारे विवाहाचे प्रकार सांगा.
- ड) विवाह हा हिंदू धर्मातील सोळा संस्कारापैकी कितवा संस्कार आहे?
- इ) कुटुंब संघटन म्हणजे काय?
- फ) कुटुंब विघटनाचे दोन परिणाम सांगा.
- य) कुटुंब विघटनाची अंतिम अवस्था कोणती आहे?
- र) कुटुंब कल्याण म्हणजे काय?
- ल) कोणत्या कलमानुसार 14 वर्षाखालील बालकांना मोफत व सक्तीचे शिक्षण दिले जाते?
- व) हिंदू विवाह कायदा केंव्हा करण्यात आला?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) भारतातील विवाह संस्थेची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) नातेसंबंधाच्या आधारे असणारे विवाहाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) कुटूंब संघटनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) कुटूंब संघटन संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) बाल कल्याणासंदर्भात केलेल्या घटनात्मक तरतुदी स्पष्ट करा.
- फ) कुटूंब कल्याण संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) भारतीय समाजातील विवाह संस्थेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) कुटूंब विघटनाची कारणे स्पष्ट करा.
- क) कुटूंब कल्याणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील स्त्रियांच्या विविध समस्या स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) विवाहाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) सामाजिक स्तरीकरणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) बाल कल्याणासाठी सरकारकडून पुरविल्या जाणाऱ्या सेवा सविस्तर विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC804

[Total No. of Pages : 4

[6301]-229

S.Y.B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

**CC - 1D, G-2 : Chhatrapati Shivaji's Maharaj Military System
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester- IV) (24273)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (Any Three) [15]

- a) Explain the Chhatrapati Shivaji Maharaj's Policy regarding armor.
- b) Explain the naval policy of Chhatrapati Shivaji Maharaj.
- c) What is a fort?
- d) What are the Characteristics of the fort system of Chhatrapati Shivaji Maharaj?
- e) Explain the strategy of Chhatrapati Shivaji Maharaj.

Q2) Answer the following questions in 300 words each. (Any one) [15]

- a) Explain the organization of forts under the leadership of Chhatrapati Shivaji Maharaj.
- b) Explain the principles of guerrilla warfare.

P.T.O.

Q3) Answers the following questions in 200 words each. (Any Two) **[20]**

- a) Explain the organization and structure of the Maratha army under the leadership of Chhatrapati Shivaji Maharaj.
- b) Explain the Chhatrapati Shivaji Maharaj Father of Indian Navy.
- c) Explain the vision of Chhatrapati Shivaji Maharaj in naval development.
- d) Explain the Characteristics of guerrilla warfare.

Q4) Write Short notes. (Any Four) **[20]**

- a) Characteristics of the military system of Chhatrapati Shivaji Maharaj
- b) Guerrilla warfare
- c) Strategic importance of forts
- d) Types of forts
- e) Importance of sea forts in the time of Chhatrapati Shivaji Maharaj
- f) Cavalry

Total No. of Questions : 4]

PC804

[6301]-229

S.Y.B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

CC - 1D, G-2 : Chhatrapati Shivaji's Maharaj Military System
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester- IV) (24273)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) छत्रपती शिवाजी महाराजांचे आरमाराबाबतचे धोरण स्पष्ट करा.
- ब) छत्रपती शिवाजी महाराजांचे नाविक धोरण स्पष्ट करा.
- क) किल्ले म्हणजे काय?
- ड) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या किल्ला व्यवस्थेची वैशिष्ट्ये कोणती?
- इ) छत्रपती शिवाजी महाराजांची युद्धनीती स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक)

[15]

- अ) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या नेतृत्वाखालील किल्ल्यांची संघटना स्पष्ट करा.
- ब) गनिमी कावा युद्धपद्धतीचे तत्त्वे स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या नेतृत्वाखालील मराठा सैन्याचे संघटन व सैन्याची रचना विशद करा.
- ब) छत्रपती शिवाजी महाराज भारतीय नौदलाचे जनक स्पष्ट करा.
- क) नौदल विकासातील छत्रपती शिवाजी महाराजांची दूरदृष्टी सांगा.
- ड) गनिमी कावा युद्धपद्धतीचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्र.4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या लष्करी व्यवस्थेची वैशिष्ट्ये
- ब) गनिमी युद्धतंत्र
- क) किल्यांचे सामरिक महत्त्व
- ड) किल्ल्यांचे प्रकार
- इ) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील सागरी किल्यांचे महत्त्व
- फ) घोडदल

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC805

[Total No. of Pages : 4

[6301]-230
S.Y.B.A.
SOCIAL WORK
CC - 1D : Population Education
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester- IV) (24433)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Diagrams must be drawn wherever necessary.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one question in 500 words from the following. **[14]**

Define the concept of Population Education? and elaborate role and functioning of various personnel in Population Education.

OR

Discuss Scope of population education in Developmental Countries, especially in India.

Q2) Answer any one question in 500 words from the following. **[14]**

Discuss Millennium Ecosystem Assessment in Population control.

OR

Discuss how social science theories of fertility decline in the formulation of policies and programs aimed at the reduction of high birth rates?

P.T.O.

Q3) Answer any one question in 500 words from the following. **[14]**

Discuss the libertarian approach.

OR

Discuss Features of Indian population policy in detail.

Q4) Answer any one question in 500 words from the following **[14]**

Discuss various Issues in population Education.

OR

Discuss How Sex Education and Family life Education plays role in Population Education.

Q5) Write short notes on any two of the following. **[14]**

- a) Migration and Population
- b) Literacy and Population
- c) Methods of Contraception
- d) Contribution of Dr. MS Swaminathan and Group in Population Policy.

* * *

Total No. of Questions : 5]

PC805

[6301]-230

S.Y.B.A.

SOCIAL WORK

CC - 1D : Population Education

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester- IV) (24433)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
 - 3) आवश्यक तेथे आकृत्या काढा.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर 500 शब्दात उत्तर लिहा.

[14]

लोकसंख्या शिक्षणाची संकल्पना परिभाषित करा. आणि लोकसंख्या शिक्षणातील विविध घटकांच्या/व्यक्तींच्या विस्तृत भूमिका आणि कार्यपद्धती स्पष्ट करा.

किंवा

विकसनशील देशांमध्ये, विशेषतः भारतात लोकसंख्या शिक्षणाच्या व्याप्तीवर चर्चा करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर 500 शब्दात उत्तर लिहा.

[14]

लोकसंख्या नियंत्रणातील मिलेनियम इकोसिस्टम मूल्यांकनावर चर्चा करा.

किंवा

उच्च जन्मदर कमी करण्याच्या उद्देशाने धोरणे आणि कार्यक्रम तयार करताना प्रजननक्षमतेचे सामाजिक विज्ञान सिद्धांत कसे कमी होतात यावर चर्चा करा?

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर 500 शब्दात उत्तर लिहा.

[14]

उदारमतवादी दृष्टिकोनाची चर्चा करा.

किंवा

भारतीय लोकसंख्या धोरणाच्या वैशिष्ट्यांवर सविस्तर चर्चा करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर 500 शब्दात उत्तर लिहा.

[14]

लोकसंख्या शिक्षणातील विविध समस्यांवर/मुद्द्यांवर चर्चा करा.

किंवा

लोकसंख्या शिक्षणात लैंगिक शिक्षण आणि कौटुंबिक जीवन शिक्षण कसे भूमिका बजावते यावर चर्चा करा ?

प्र.5) पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.

[14]

अ) स्थलांतर आणि लोकसंख्या

ब) साक्षरता आणि लोकसंख्या

क) गर्भनिरोधक पद्धती

ड) लोकसंख्या धोरणातील डॉ. एम. एस. स्वामिनाथन आणि गटाचे योगदान

* * *

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC806

[Total No. of Pages : 3

[6301]-231

S.Y. B.A.

COMMERCE

**CC-1D-G - II : Financial Accounting & Computerized Accounting
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24293)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) A) Multiple choice questions.

[7]

- a) Sub-division of _____ is known as subsidiary books.
 - i) Journal
 - ii) Ledger
 - iii) Transaction
 - iv) Purchase book
- b) _____ is a statement at asset and liabilities.
 - i) Ledger
 - ii) Trial Balance
 - iii) Journal
 - iv) Balance sheet
- c) Depreciation means gradual and continuous _____ in value of asset.
 - i) Decrease
 - ii) Increase
 - iii) Addition
 - iv) None of the above
- d) _____ is used to record Petty or small transactions.
 - i) Cash book
 - ii) Peety cash book
 - iii) Two column cash book
 - iv) None of the above
- e) Contra entry is denoted by the capital letter _____ in the L.F. column.
 - i) Cr
 - ii) L
 - iii) C
 - iv) F
- f) _____ accounting system save time.
 - i) Traditional
 - ii) Computerized
 - iii) Software
 - iv) Modern
- g) _____ cash book records transactions relating to cash and bank.
 - i) Simple
 - ii) Petty
 - iii) Double column
 - iv) All of the above

P.T.O.

- B) State True or False. [7]
- a) Journal is a book of original entry.
 - b) Depreciation is charged on all type of asset.
 - c) Profit and loss account is prepared to find out net working results of a business concern.
 - d) F4 is used for payment voucher.
 - e) In every adjustment atleast there are three effect.
 - f) Cash sales are entered in sales journal.
 - g) Credit balance of profit & loss A/c shows net profit.

Q2) Write answer of the question in 1 or 2 sentence. [14]

- a) What is credit note?
- b) Define depreciation.
- c) What is balance sheet?
- d) What is net loss?
- e) What do you mean by current account?
- f) Define the term insurance.
- g) What is trial balance?

Q3) Record the following transactions in the simple cash book of Mr. Pathak. [12]
2022

June	1	Opening cash balance Rs. 10,000.
	2	Cash sales Rs. 3,000.
	3	Cash of Rs. 2,000 brought in business, as more funds are required
	5	Cash purchase of Rs. 6,000.
	7	Salary of Rs. 1,000 & brokerage of Rs. 1,500 paid by cash.
	9	Goods of Rs. 5,000 purchase from Dinesh by cash.
	11	Goods of Rs. 6,000 sold to Mansi for cash.
	19	Rs. 3,000 paid to Nita for goods purchased in the previous month.
	23	Kanjilal paid Rs. 1,500 for goods sold to him in the previous month.
	25	Rs. 1,000 received towards commission.

OR

What do you mean by accounting voucher? Explain types of voucher.

Q4) What are the various accounting softwares? Explain importance of accounting software in 21st century. **[20]**

OR

Prepare final account of Paresh from the following information for the year ended on 31st March, 2022 and balance sheet as on that date. **[20]**

Trial Balance as on 31st March 2022.

Debit Balance	Amount (Rs.)	Credit Balance	Amount (Rs.)
Opening stock	20,000	Sales	77,360
Wages	2,000	Purchase return	800
Purchases	54,800	Dividend received	9,600
Sales return	1,360	Commission	5,070
Drawings	4,000	Capital	1,60,000
Discount allow	470	Sundry creditors	50,000
Rent paid	600	8% loan taken from Pradhan (Dt.1-7-2021)	27,400
Advertisement expense	5,000		
Travelling expense	2,000		
Bad debts	1,000		
Office expenses	1,000		
Carriage onward	1,000		
Motor car	60,000		
Cash and Bank balance	6,000		
Bills Receivable	40,000		
Machinery	60,000		
Sundry debtors	71,000		
	3,30,230		3,30,230

Adjustments :

- Closing stock is valued at Rs. 56,000.
- Depreciate motor car by 5% p.a. and Machinery by 7% p.a.
- Outstanding expenses are Rent. Rs. 1,600, Wages Rs. 2,000.
- Create a provision of doubtful debts on sundry debtors at 5%.
- Goods at Rs. 8,000 withdrawn by owner for personal use.
- Calculate interest on capital @ 3% p.a.

Q5) Write short notes : (Any 2) **[10]**

- Importance of trial balance
- Tally ERPG
- Two column cash book
- Profit and loss account

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC807

[6301]-232

[Total No. of Pages : 3

S.Y.B.A

MATHEMATICAL STATISTICS (General -II)

CC-2D - ST -23244 : Tests of Significance and Statistical Methods

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24321)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of Statistical tables and calculator is allowed.*
- 4) *Symbols and abbreviations have their usual meaning.*

Q1) Attempt each of the following:

A) In each of the following cases, choose the correct alternative : **[1 Each]**

- a) The range in which multiple correlation coefficient lies is
 - i) -1 to 1
 - ii) 0 to 1
 - iii) $-\infty$ to ∞
 - iv) 0 to ∞
- b) The collection of information about each and every individual in a country is known as
 - i) Vital statistics
 - ii) Demography
 - iii) Census
 - iv) Health Survey
- c) The time between two successive request arriving is called as
 - i) Inter arrival time
 - ii) Service time
 - iii) Waiting time
 - iv) Ideal time
- d) Hypothesis of no difference is called as
 - i) Simple Hypothesis
 - ii) Composite Hypothesis
 - iii) Alternative Hypothesis
 - iv) Null Hypothesis
- e) The multiple correlation coefficient is invariant to the change of
 - i) Origin
 - ii) Scale
 - iii) Both Origin and Scale
 - iv) Neither origin nor scale

B) In each of the following, state whether the given statement is true or false:

[1 Each]

- a) The null hypothesis is rejected if p-value is less than the level of significance.
- b) If $\lambda = 12$ per hour and $\mu = 18$ per hour in M/M/1 model then the average number of customers in the system is 5.
- c) Critical region is a region of acceptance of null hypothesis.
- d) Standardized death rates are not useful for comparing the death rates of two regions.
- e) The value of partial correlation coefficient lies between -1 to 1 .

P.T.O.

Q2) Attempt any four of the following :

[5 Each]

- Show that $X_{1.23}$ is uncorrelated with X_2 and X_3 .
- With usual notations prove that $b_{12.3} = \frac{b_{12} - b_{13}b_{32}}{1 - b_{23}b_{32}}$.
- Explain M/M/1 : FIFO model .State formula for the average number of customers in the queue under this model.
- Interpret the cases for Net Reproductive Rate (N.R.R)
 - N.R.R.> 1
 - N.R.R. = 1
 - N.R.R. < 1
- Define the following terms :
 - Estimate
 - Estimator
 - Critical region
 - Statistic
 - Parameter
- Describe briefly the large sample test for testing $H_0 : \mu_1 = \mu_2$ against $H_1 : \mu_1 \neq \mu_2$, where μ_1 and μ_2 are the population means from which the two independent samples are chosen. It is assumed that the population variances are known.

Q3) Attempt any four of the following.

[5 Each]

- In a tri-variate data the total correlation coefficients are given by $r_{12} = 0.6$, $r_{13} = -0.4$, $r_{23} = 0.5$. Is the data consistent?
- Derive the expression for multiple correlation coefficient $R_{Y.X_1X_2}$ in terms of total correlation coefficients.
- Calculate Gross Fertility Rate, Age Specific Fertility Rate and Total Fertility Rate for the following data

Age Group	15-25	25-35	35-45	45-55
Women Population	1200	1400	1600	1800
Number of births	80	185	46	5

- Workers come to tool store room to inquire about the special tools for a particular job .Customers arrive at the store have Poisson distribution with average rate of 10 customers per hours .The average service time is 15 customers per customer.Find
 - Average queue length.
 - Expected number of workers in the system.

- e) Explain the following terms
 - i) Simple Hypothesis.
 - ii) Composite Hypothesis.
 - iii) Random sample.
 - iv) One sided hypothesis.
 - v) Two sided hypothesis.
- f) Two hundred people were attacked by a disease and 180 survived. Can we say that 95% people survive if they are attacked by this disease. (Use 5% level of significance)

Q4) Attempt any two of the following [10 Each]

- a) i) Derive the equation of least square regression plane of Y on X_1 and X_2 . [6]
 - ii) Define partial correlation coefficient. If $r_{12} = 0.6$, $r_{23} = 0.5$, $r_{13} = 0.7$ then compute $r_{12.3}$. [4]
- b) i) Define residual and state its properties. [5]
 - ii) Explain the following terms [5]
 - 1) Customer
 - 2) Waiting time.
 - 3) Queue length.
 - 4) Traffic density.
 - 5) Queue discipline.
- c) i) Construct 100 $(1 - \alpha)\%$ confidence interval for population mean μ when population variance σ^2 is known. [5]
 - ii) Describe the procedure for testing the hypothesis $H_0 : \mu = \mu_0$ against $H_1 : \mu > \mu_0$ where μ is the population mean by assuming that population variance is known. [5]
- d) i) Explain the procedure for testing $H_0 : P_1 = P_2$ against $H_1 : P_1 \neq P_2$. [5]
 - ii) Explain the following approaches of testing of hypothesis. [5]
 - 1) Critical region approach.
 - 2) P-value approach.
 - 3) Confidence interval approach.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PC808

[6301]-233

S.Y. B.A.

ENGLISH

SEC-1B : Advanced Study of English Language

Text : Linguistics an Introduction

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24333)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any three of the following :

[15]

- a) Define syntax. Discuss its significance as a branch of linguistics.
- b) What is a adverb phrase? Explain the structure of a adverb phrase.
- c) Explain the types of sentences based on their structure.
- d) What is a clause? Explain the parts of clauses.
- e) Write a note on the concept of 'Phrase'.

Q2) Attempt any three from the following :

[15]

- a) Write a note on complex sentence as a type of sentence.
- b) Briefly describe the subject verb concord.
- c) Define 'Homography' and 'Homophony' with suitable example.
- d) Write a note on 'semantics' and its significance in the language study.

P.T.O.

Q3) Attempt any four from the following :

[20]

- a) Describe the types of phrases with suitable example.
- b) What is a clause? Explain the parts of clauses.
- c) Write a note on denotative and connotative meaning.
- d) Define 'Homography' and 'Hyponymy' with suitable example.
- e) Write a note on the difference between synonymy and antonymy. Explain the terms with suitable example.

Q4) Attempt any four from the following :

[20]

- a) Define pragmatics and discuss its significance.
- b) Write a note on Searle's typology.
- c) Briefly describe speech acts and its types.
- d) What is co-operative principle? Explain the maxims of co-operative principle.
- e) Write a note on perlocutionary act.
- f) Briefly describe direct and indirect speech act.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC809

[6301]-234

[Total No. of Pages : 3

S.Y.B.A.

STATISTICS

CC-1D-ST-23544: statistical pre - requisites (General)

Theory of Probability Distributions

(CBCS Pattern 2019 Course) (Semester - IV) (24353)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All Questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of statistical table and calculator is allowed.
- 4) Symbols and abbreviations have usual meanings.
- 5) Graph paper will be provided on request.

Q1) Attempt each of the following:

[5×1=5]

A) Choose the correct alternative for the following:

- a) The important characteristic (s) of Bernoulli trials
 - i) Each trial is associated with just two possible outcomes.
 - ii) Trials are independent
 - iii) Trials are infinite
 - iv) Both (i) and (ii)
- b) Parameter is a characteristic of
 - i) Population
 - ii) Sample
 - iii) Probability distribution
 - iv) both (i) and (ii)
- c) A theoretical probability distribution.
 - i) does not exist
 - ii) exists only in theory
 - iii) exists in real life
 - iv) both (ii) and (iii)
- d) If X is a degenerate random variable then:
 - i) $E(X^2) < [E(X)]^2$
 - ii) $E(X^2) > [E(X)]^2$
 - iii) $E(X^2) = [E(X)]^2$
 - iv) None of these
- e) Let X_1 and X_2 are two independent Poisson variates then the probability distribution of $(X_1 + X_2)$ is:
 - i) Binomial
 - ii) Poisson
 - iii) Geometric
 - iv) Bernoulli

P.T.O.

- B) State whether the following statements are true or false: [5×1=5]
- Variance of constant is zero
 - Expectation of constant is itself constant
 - Mean of Binomial distribution is np
 - Mean and variance of Poisson distribution are not equal
 - If $X \sim P(m)$

Q2) Attempt Any Four of the following: [4×5=20]

- State the Properties of Distribution Function:
- Define Binomial distribution. If $X \rightarrow B(n, p)$ obtain its m.g.f.
- Let x be a random variable such that $P(x = -2) = P(x = -1)$, $P(x = 2) = P(x = 1)$, $P(x > 0) = P(x < 0) = P(x = 0)$, Obtain the probability mass function of X & its distribution function.
- Let $P(x)$ is a probability function of a discrete random variable X which assumes the values x_1, x_2, x_3 and x_4 such that $2P(x_1) = 3P(x_2) = P(x_3) = 5P(x_4)$ Find probability function & cumulative distributive function of X .
- If $Y = hX$ then prove that r^{th} cumulant of $Y = h^r \times (r^{\text{th}}$ cumulant of X), h is constant.
- Let $X \rightarrow B(n, p)$. State the c. g. f. of X , hence find mean of X .

Q3) Attempt Any Four of the following: [4×5=20]

- Prove that the Variance is invariant to the change of origin. i. e. $V(X + a) = V(X)$; a is constant.
- Define moment generating function of a r. v. X . State the uniqueness property of m.g.f.
- Define expectation of discrete random variable with usual notation prove that $E(aX + b) = aE(X) + b$
- State and prove the additive property of binomial distribution.
- Suppose that the random variable X assumes values 0, 1, 2 with probability $1/3, 1/6, 1/2$ respectively. Obtain the distribution function of X .
- Ten fair coins are thrown simultaneously, find the probability of getting at least seven heads.

Q4) Attempt Any Two of the following:

[2×10=20]

- a) Suppose that the random variable X has possible values $1, 2, 3, \dots$ and probability of $P(x) = \frac{1}{2^j}$, $j = 1, 2, 3, \dots, \infty, \dots$
- i) Compute probability of $X = \text{even}$
 - ii) $P(X \leq 5)$
 - iii) $P(X=3x)$
- b) A room has 4 sockets. From a collection of 12 bulbs, of which only 5 are good. A person selects 4 bulbs at random (without replacement) and puts them in the sockets. Find the probability that
- i) the room is lighted
 - ii) exactly one bulb in the selected bulbs is good.
- c) State and prove binomial approximation to hypergeometric distribution.
- d) i) Explain with an illustration, what is meant by a Bernoulli trial.
- ii) Define Bernoulli distribution with parameter p . Obtain third central moment for a Bernoulli r. v..

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC810

[6301]-235

[Total No. of Pages : 3

S.Y. M.A.

MATHEMATICS

CC-1DMG-4 : Linear Algebra

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24343)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any FIVE of the following :

[10]

- a) Is the set of vectors $\{3 - 2x + x^2, 6 - 4x + 2x^2\}$ linearly dependent set in P_2 ? Justify?
- b) Show that the set $S = \{(-2, 1), (1, 0)\}$ forms a basis for $\mathbb{R}^2$.
- c) If $T : V \rightarrow W$ is a linear transformation then prove that $T(0) = 0$.
- d) Determine whether the set of all vectors of the form $(a, 0, 0)$, where a is a real number, is a subspace of $\mathbb{R}^3$.
- e) Find an equation of the plane spanned by the vectors $u = (0, 1, 2)$ and $v = (1, 1, 7)$.
- f) If $T : V \rightarrow W$ is a linear transformation then prove that $T(-v) = -T(v)$, for all v in V .
- g) Let $T : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}^2$ be a linear transformation given by the formula $T(x, y) = (2x - y, -8x + 4y)$. Show that $(1, -4)$ is in $R(T)$.

P.T.O.

Q2) Attempt any FOUR of the following :

[20]

- a) If $AX = 0$ is a homogeneous linear system of m equations in n unknowns, then prove that the set of solution vectors is a subspace of $\mathbb{R}^n$.
- b) Consider the vectors $u = (1, 2, -1)$ and $v = (6, 4, 2)$ in $\mathbb{R}^3$. Show that $(4, -1, 8)$ that is not in linear combination of u and v .
- c) Prove that a line passing through the origin in $\mathbb{R}^3$ is a vector space under the standard operations on $\mathbb{R}^3$.

- d) Solve

$$x + y - 2z = 0$$

$$2x + 4y - 3z = 3$$

$$3x + 6y - 5z = 4$$

by Gaussian elimination and back-substitution.

- e) Consider the basis $S = v_1, v_2, v_3$ for $\mathbb{R}^3$, where $v_1 = (1, 1, 1)$, $v_2 = (1, 1, 0)$, $v_3 = (1, 0, 0)$. Let $T : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^2$ be the linear transformation for which $T(v_1) = (1, 0)$, $T(v_2) = (2, -1)$, $T(v_3) = (4, 3)$. Find a formula for $T(x_1, x_2, x_3)$, and then use that formula to compute $T(2, -3, 5)$.
- f) If $T : V \rightarrow W$ is a linear transformation, then prove that the range of T is a subspace of W .

Q3) Attempt any FOUR of the following :

[20]

- a) Find the rank and nullity of the matrix:

$$\begin{bmatrix} 1 & 2 & 0 & 4 & 5 & 3 \\ 3 & 7 & 2 & 0 & 1 & 4 \\ 2 & -5 & 2 & 4 & 6 & 1 \\ 4 & -9 & 2 & -4 & -4 & 7 \end{bmatrix}$$

- b) Show that the three vectors $v_1 = (0, 3, 1, -1)$, $v_2 = (6, 0, 5, 1)$, and $v_3 = (4, -7, 1, 3)$ form a linearly dependent set in $\mathbb{R}^4$.

- c) Determine whether the polynomials $p_1 = 1 - x$, $p_2 = 5 - 3x + 3x^2$, $p_3 = 3 + 3x - 2x^2$ are linearly dependent or linearly independent in P_2 .
- d) Show that the set of all points in $\mathbb{R}^2$ lying on a line is a vector space with respect to the standard operations of vector addition and scalar multiplication if and only if the line passes through the origin.
- e) Determine whether the vectors $v_1 = (1, -1, 2)$, $v_2 = (1, 2, 3)$, and $v_3 = (2, 1, 5)$ span the vector space $\mathbb{R}^3$.
- f) Let $T_1 : P_1 \rightarrow P_2$ and $T_2 : P_2 \rightarrow P_2$ be the linear transformations given by the formulas $T_1(p(x)) = xp(x)$ and $T_2(p(x)) = p(2x + 4)$. Compute the composition $(T_2 \circ T_1) : P_1 \rightarrow P_2$.

Q4) Attempt any two of the following :

[20]

- a) If $S = v_1, v_2, \dots, v_n$ is a basis for a vector space V , then prove that every vector v in V can be expressed in the form $v = c_1v_1 + c_2v_2 + \dots + c_nv_n$ in exactly one way.
- b) If $T: V \rightarrow W$ is a linear transformation from a finite-dimensional vector space V to a vector space W , then prove that the range of T is finite-dimensional, and $\text{rank}(T) + \text{nullity}(T) = \dim(V)$.
- c) Let V be an n -dimensional vector space, and let S be a set, in V with exactly n vectors. Then prove that S is a basis for V if and only if S spans V or S is linearly independent.
- d) Prove that the set $M_{2,2}$ of all 2×2 matrices with the usual operations of addition and scalar multiplication is a vector space.

x x x

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PC811

[6301]-236

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

SEC - 1B - G2 : Population and Indian Society

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24373)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes (any three). [15]

- a) Nature of Indian population.
- b) Family welfare policy 1977.
- c) Types of migration.
- d) Infant mortality.
- e) Literacy rate of India.

Q2) Answer the following questions in 50 words each. [15]

- a) Define the concept of fertility.
- b) Write on five factors affecting mortality.
- c) State the meaning of migration.
- d) What is PCPNDT?
- e) Explain the aims of family planning policy 1961.

Q3) Answer the following in 200 words each (any two). [20]

- a) Explain the growth of population in India since 1901.
- b) Discuss the socio - cultural factors of population dynamics.
- c) Describe the ban on sex determination and sex selective abortions.
- d) Explain the aims of national population policy 2000.

Q4) Answer the question in 300 words (any one) [20]

- a) Describe the importance of National rural health mission.
- b) Elaborate population policy in India after Independence.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PC811

[6301]-236

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

SEC - 1B - G2 : Population and Indian Society
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24373)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) भारतीय लोकसंख्येचे स्वरूप
- ब) कुटूंब कल्याण कार्यक्रम 1977
- क) स्थलांतराचे प्रकार
- ड) अर्भक मृत्यू
- इ) भारताचा साक्षरता दर

प्र.2) खालील प्रश्नांचे प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) जनन संकल्पनेची व्याख्या करा.
- ब) मर्त्यता वर परिणाम करणारे पाच घटक लिहा.
- क) स्थलांतराचा अर्थ सांगा.
- ड) PCPNDT म्हणजे काय?
- इ) कुटूंब नियोजन कार्यक्रम 1961 चे उद्दिष्टे लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांचे प्रत्येकी 200 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) 1901 नंतर भारतातील लोकसंख्यावाढ स्पष्ट करा.
- ब) लोकसंख्या गतिमत्वाचे सामाजिक सांस्कृतिक घटकांची चर्चा करा.
- क) लिंगनिदान चाचणी बंदी व गर्भपात विशद करा.
- ड) राष्ट्रीय लोकसंख्या धोरण 2000 चे उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य मिशन चे महत्त्व विशद करा.
- ब) स्वातंत्र्यानंतरचे भारताचे लोकसंख्या धोरणाचे वर्णन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PC812

[6301]-237

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**SEC - 1B - G2 : Welfare Justice and Citizenship
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24374)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes. (Any Three)

[15]

- a) Human Rights.
- b) Citizenship Amandment Act.
- c) Women representation.
- d) Minimum weges Act.
- e) Xenophobia.

Q2) Answer the following questions in 50 word each. (Any Three)

[15]

- a) Write the objective of Pradhanmantri Suraksha Yojna.
- b) State the concept of child Labour.
- c) Name any five issues of unorganized Labour.
- d) Give the meaning of Domestic violence against women.
- e) What is psudo Nationalism?

Q3) Answer the following question in 200 word each. (Any Two)

[20]

- a) Describe the Importances of the transgender protection Act.
- b) Discuss the Neoliberalism and Issues of workers in India.
- c) Explain the impact of coruna pandamic on working class.
- d) Elaborate the issues of Identity and citizenship for minorities in India.

Q4) Answer the following question in 300 words (Any One)

[20]

- a) Explain the Discrimination and various Issues of women in India.
- b) Describe the challenges and Issues of minorities in India.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PC812

[6301]-237

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

SEC - 1B - G2 : Welfare Justice and Citizenship
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV) (24374)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) मानव अधिकार
- ब) नागरीकत्व दुरुस्ती कायदा (CAA)
- क) महिला प्रतिनिधीत्व
- ड) किमान वेतन कायदा
- इ) झीनोफोबीया

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) प्रधानमंत्री सुरक्षा योजनेचे उद्दीष्टे लिहा.
- ब) बालकामगार संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) असंघटीत कामगारांच्या कोणत्याही पाच समस्यांची नावे लिहा?
- ड) महिलाविरुद्ध घडणाऱ्या घरगुती हिंसाचाराचा अर्थ लिहा.
- इ) छदम राष्ट्रवाद म्हणजे काय?

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) तृतीयपंथी सुरक्षा कायद्याचे महत्व विशद करा.
- ब) भारतातील नव उदारमतवाद व कामगारांच्या समस्या यावर चर्चा करा.
- क) कामगार वर्गावर कोरोना महामारीचे परिणाम स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील अल्पसंख्याकांच्या ओळख व नागरीकत्वाच्या समस्यांचे वर्णन करा.

प्र.4) खालील प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) भारतातील महिलांविरुद्ध भेदभाव व विविध समस्या स्पष्ट करा.
- ब) भारतातील अल्पसंख्याकासाठीची आव्हाने व समस्या विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC813

[6301]-238

[Total No. of Pages : 4

S.Y.B.A.

STATISTICS (General)

**CC-1D-ST-23874 : Statistical Quality Control
(2019 CBCS Pattern) (Semester-IV) (24383)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.***
- 2) Figures to the right indicate full marks.***
- 3) Use of statistical tables and calculator is allowed.***
- 4) Symbols and abbreviations have their usual meaning.***
- 5) Graph papers will be provided on request.***

Q1) Attempt each of the following:

A) Choose the correct alternative in each of the following: **[1 each]**

a) The p-chart used to study process under control related to:

i) average	ii) dispersion
iii) defects	iv) defective

b) In statistical process control the producer's risk is:

i) rejecting good quality lot.	ii) accepting good quality lot.
iii) rejecting bad quality lot.	iv) accepting bad quality lot.

c) In statistical process control, the consumer's risk is:

i) rejecting good quality lot.	ii) accepting good quality lot.
iii) rejecting bad quality lot.	iv) accepting bad quality lot.

P.T.O.

- Q2)** Attempt any four of the following: **[4×5=20]**

- [6301]-238**

Q3) Attempt any four of the following:

[4×5=20]

- a) State control limits for constructing $\bar{X}$ charts when standards are known and also unknown.
- b) For a sample plan $N=600$, $n=40$ and $c=1$, determine the probability of acceptance of the lot of quality 1% defectives.
- c) Describe the terms AOQ and AOQL in single sampling plan.
- d) Five samples of sizes 100 each are drawn from a production process and the following data are recorded:

Subgroup No.	1	2	3	4	5
No. of defective items	2	1	1	9	0

Find 3- σ control limits of p-chart. Check whether the production process is under statistical control.

- e) Distinguish between specification limits and natural tolerance limits in capability studies.
- f) Describe the construction of operating characteristics (OC) curve in case of double sampling plan.

Q4) Attempt any two of the following:

[10 each]

- a) The following data indicates the percentage of defectives in a sample of size 20 taken at equal intervals of a production process:

Sample No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
% of defective	0.09	0.11	0.13	0.05	0.14	0.6	0.2	0.12	0.7	0.4

Sample No.	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
% of defective	0.13	0.06	0.18	0.14	0.17	0.14	0.15	0.8	0.10	0.16

Draw the p-chart to check whether the production process is under control. Suggest the control limits for future use.

- b) Ten subgroups of size 5 each are inspected; it has been found that $\Sigma X_i = 40$ and $\Sigma R_i = 0.8$. Calculate control limits for R-chart. Assuming that R-chart shows controlled situation, calculate control limits for $\bar{X}$ -chart.

[For $n=5$, $D_3 = 0$, $D_4 = 2.115$, $A_2 = 0.577$ and $d_2 = 2.326$]

- c) Describe all four methods of constructing p-chart, when the subgroup sizes are different.
- d) A SSP has $N=1000$, $n=100$, $c=3$. Calculate probability of acceptance of lots containing 1%, 2%, 5% and 8% defectives. Plot operating characteristic curve and determine LTPD graphically if consumer's risk is 10%.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC814

[Total No. of Pages : 4

[6301]-239

S.Y.B.A. (Logic)

LOGIC AND PRINCIPLES OF REASONING

CC - 2D - G2 : Quantification and Relational Logic

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24424)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any Three of the following questions in 50 words. **[15]**

- a) Explain symmetry as relation.
- b) What is an individual constant?
- c) Describe Existential proposition.
- d) What is propositional function?
- e) State nontransitive relation.

Q2) Write short notes on any Three of the following in 50 words. **[15]**

- a) Singular propositions.
- b) Universal quantifier.
- c) Symbolize the following relational propositions. (Any five)
 - i) Shirur is between Pune and Ahmednagar. (Bxyz, s, p, a)
 - ii) Mangal is older than Rakhi. (Ozy, m, r)
 - iii) Rakesh like books more than film. (Lxyz, r, b, f)
 - iv) Mother loves with her daughter. (Lxy, m, d)
 - v) Mango is more tasty than apples. (Txy, m, a)
 - vi) Something attracts something. (Axy, x attracts y)
 - vi) John loves Mary. (Lxy, J, M)
- d) Instantiation.
- e) Nonreflexive relations.

P.T.O.

Q3) Answer Two of the following questions in 200 words.

[20]

- a) Explain preliminary quantificational rules of Universal Instantiation [UI] and Existential Instantiation [EI]
- b) Symbolize the following propositions. (Any five)
 - i) All books are readable. (Bx, Rx)
 - ii) No women are men. (Wx, Mx)
 - iii) Some trees are green. (Tx, Gx)
 - iv) Some students are not active. (Sx, Ax)
 - v) Workers are healthy. (Wx, Hx)
 - vi) Not a single pencil is eraser. (Px, Ex)
 - vii) Snakes are poisonous. (Sx, Px)
- c) Describe nature of direct proof with example.
- d) Prove the validity of following arguments with the help of direct proof (any two).
 - i) 1) $(X) (Px \supset lx)$
2) $(X) (lx \supset \sim Dx) \therefore . (X) (Px \supset \sim Dx)$
 - ii) 1) $(\exists x) (Mx \bullet Ex)$
2) $(\exists x) (Ox \bullet Mx) \therefore . (\exists x) (Ox \bullet Ex)$
 - iii) 1) $(X) (Tx \supset Lx)$
2) $(\exists x) (Hx \bullet Tx) \therefore . (\exists x) (Hx \bullet Lx)$

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words.

[20]

- a) What is relational logic? Explain transitive and intransitive relations.
- b) What is quantification? Explain preliminary quantificational rules of Universal Generalization [UG] and Existential Generalization [EG]

Total No. of Questions : 4]

PC814

[6301]-239

S.Y.B.A. (Logic)

LOGIC AND PRINCIPLES OF REASONING
CC - 2D - G2 : Quantification and Relational Logic
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24424)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा.

[15]

- अ) सममात्रता संबंध स्पष्ट करा.
- ब) व्यक्ती चर म्हणजे काय?
- क) अंशवाची विधान स्पष्ट करा.
- ड) विधान फलन म्हणजे काय?
- इ) विषम प्रवाहितता संबंध स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टीपा 50 शब्दात लिहा.

[15]

- अ) एकवाची विधान.
- ब) सर्ववाची संख्यीकारक.
- क) खालील संबंधवाची विधानाचे चिन्हांकण करा.
 - i) शिरूर हे पुणे आणि अहमदनगर यांचेमध्ये आहे. (Bxyz, s, p. a)
 - ii) मंगल ही राखीपेक्षा मोठी आहे. (Ozy, m, r)
 - iii) राकेशला पुस्तकांपेक्षा चित्रपट जास्त आवडतो. (Lxyz, r, b, f)
 - iv) आई तिच्या मुलीवर जास्त प्रेम करते. (Lxy, m, d)
 - v) आंबा सफरचंदापेक्षा चवदार आहे. (Txy, m, a)
 - vi) काहीतरी कश्यालातरी आकर्षित करते. (Axy, x attracts y)
 - vii) जॉनचे मेरीवर प्रेम आहे. (Lxy, J, M)
- ड) उदाहरणीकरण
- इ) विषम-परावर्तीतता

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तर 200 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) संख्यीकरणाचे प्राथमिक सार्वत्रिक उदाहरणीकरण [UI] व अंशवाची उदाहरणीकरण [EI] नियम स्पष्ट करा.
- ब) खालील संख्यीकारकीय विधानाचे चिन्हांकण करा. (कोणतेही पाच)
- सर्व पुस्तके वाचनीय आहेत. (Bx, Rx)
 - एकही स्त्री पुरुष नाही. (Wx, Mx)
 - काही झाडे हिरवी आहेत. (Tx, Gx)
 - काही विद्यार्थी सक्रिय नाहीत. (Sx, Ax)
 - कामगार निरोगी असतात. (Wx, Hx)
 - एकही पेन्सिल खोडरबर नाही. (Px, Ex)
 - साप विषारी असतात. (Sx, Px)
- क) उदाहरणासह प्रत्यक्ष सिद्धता तेचे स्वरूप वर्णन करा.
- ड) खालील युक्तिवाद प्रत्यक्ष सिद्धता पद्धतीने सिद्ध करा. (कोणतेही दोन)
- $(X) (Px \supset lx)$
 - $(X) (lx \supset \sim Dx) \therefore (X) (Px \supset \sim Dx)$
 - $(\exists x) (Mx \cdot Ex)$
 - $(\exists x) (Ox \cdot Mx) \therefore (\exists x) (Ox \cdot Ex)$
 - $(X) (Tx \supset Lx)$
 - $(\exists x) (Hx \cdot Tx) \therefore (\exists x) (Hx \cdot Lx)$

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) संबंधवाची तर्कशास्त्र म्हणजे काय सांगून त्याचे प्रकार म्हणून प्रवाहितता व अ-प्रवाहीतता स्पष्ट करा.
- ब) संख्यीकरण म्हणजे काय? संख्यीकरणाचे प्राथमिक सार्वत्रिक सामान्यीकरण [UG] व अंशवाची सामान्यीकरण [EG] नियम विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC815

[Total No. of Pages : 4

[6301]-240

S.Y.B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY CULTURE AND ARCHAEOLOGY

CC-2D : Economic Institutions of Ancient India

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24183)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (any one). **[15]**

- a) Take a review of ancient indian varna system.

OR

- b) Discuss the various types of Marriages in Ancient India.

Q2) Answer the following questions in 300 words (any one). **[15]**

- a) State the features of Ancient Indian universities and give an account of their importance.

OR

- b) State the importance of agriculture as major source of income of state and society.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two). **[20]**

- a) State the meaning of Ancient Indian Ashramas and explain its objectives.
- b) Explain the importance of guild as an Ancient economic organization.
- c) State the features of Gurukula type of education in ancient times.
- d) Explain the trade relations between Ancient India and South Eastern countries.

P.T.O.

Q4) Short Notes (any four).

[20]

- a) Meaning of ancient sacraments.
- b) Agraharas.
- c) Ancient Industries
- d) Life of women during vedic period
- e) Indo - Roman Trade
- f) Ancient Weights

Total No. of Questions : 4]

PC815

[6301]-240

S.Y.B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY CULTURE AND ARCHAEOLOGY

CC-2D : Economic Institutions of Ancient India

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24183)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणत्याही एक)

[15]

अ) प्राचीन भारतीय वर्णव्यवस्थेचा आढावा घ्या.

किंवा

ब) प्राचीन भारतातील विविध विवाहप्रकारांची चर्चा करा.

प्र.2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक)

[15]

अ) प्राचीन भारतीय विद्यापीठांचे वैशिष्ट्ये सांगून महत्वाच्या विद्यापीठांचा वृत्तांत द्या.

किंवा

ब) राज्य आणि समाज यांच्या उत्पन्नाचे प्रमुख साधन म्हणून शेतीचे महत्त्व सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नाचे 200 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक)

[20]

अ) प्राचीन भारतातील आश्रम या संकल्पनेचा अर्थ सांगून उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ब) प्राचीन आर्थिक संघटना म्हणून श्रेणीचे महत्त्व विशद करा.

क) प्राचीन काळातील गुरुकुल शिक्षणपद्धतीची वैशिष्ट्ये सांगा.

ड) प्राचीन भारत व आग्नेय आशियाई देश यांच्यातील व्यापारी संबंध स्पष्ट करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) प्राचीन संस्काराचा अर्थ
- ब) अग्रहार
- क) प्राचीन उद्योग
- ड) वेदकालीन स्त्री-जीवन
- इ) भारत-रोम व्यापार
- फ) प्राचीन वजने

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PC816

[6301]-241

S.Y.B.A.

EDUCATION

CC-1D : Practices in Education - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24303)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answers of following questions in 50 words each. (any three) **[15]**

- a) Explain the constructivist approach of curriculum.
- b) Write the functions of block education officer.
- c) Explain the importance of information and communication technology in education.
- d) Explain the functions of national council of education research and training (NCERT)
- e) Explain the meaning of curriculum.

Q2) Write the answers of following questions in 100 words each. (any two) **[20]**

- a) Explain the functions of director of education.
- b) Explain the skills of ICT teacher.
- c) Explain the objectives of Maharashtra state council of education Research and training (MSCERT)
- d) Explain the principle of curriculum construction.

P.T.O.

Q3) Write the answer of questions in 300 words. (any one)

[20]

- a) Explain the types of curriculum in details.
- b) Explain the use of ICT in
 - i) Teaching learning process.
 - ii) Education research.
 - iii) Education Administration.
 - iv) Education evaluation.

Q4) Write short notes in 50 words each. (any three).

[15]

- a) Need of ICT in education.
- b) Functions of District education officer.
- c) Application of ICT in education
- d) Characteristics of education management.
- e) Functions of Balbharti.

Total No. of Questions : 4]

PC816

[6301]-241

S.Y.B.A.

EDUCATION

CC-1D : Practices in Education - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24303)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) अभ्यासक्रमाचा रचनात्मक दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
- ब) गटशिक्षणाधिकाऱ्याची कार्ये लिहा.
- क) माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञानाचे शिक्षणातील महत्त्व स्पष्ट करा.
- ड) राष्ट्रीय शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषदेची (NCERT) कार्ये स्पष्ट करा.
- इ) अभ्यासक्रमाचा अर्थ स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) शिक्षण संचालकाची कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) ICT शिक्षकाची कौशल्ये स्पष्ट करा.
- क) महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषदेची (MSCERT) उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- ड) अभ्यासक्रम रचनेची तत्त्वे स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) अभ्यासक्रमाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञानाची (ICT) खालील क्षेत्रातील उपयुक्तता स्पष्ट करा.
 - i) अध्ययन अध्यापन प्रक्रिया
 - ii) शैक्षणिक संशोधन
 - iii) शैक्षणिक प्रशासन
 - iv) शैक्षणिक मूल्यमापन

प्र.4) टीपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[15]

- अ) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञानाची (ICT) शिक्षणातील गरज.
- ब) जिल्हा शिक्षणाधिकाऱ्याची कार्ये.
- क) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञानाचे शिक्षणातील उपयोजन.
- ड) शैक्षणिक व्यवस्थापनाची वैशिष्ट्ये.
- इ) बालभारतीची कार्ये.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC817

[6301]-242

[Total No. of Pages :3

S.Y.B.A.

MATHEMATICS

CC 2D - AMG - 4 : Vector Calculus

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester- IV) (24344)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any FIVE of the following.

[10]

- a) Find $\bar{f}(2)$ if $\bar{f}(t) = (t^2 + 1)\bar{i} + (4t - 3)\bar{j} + (2t^2 - \frac{1}{2}t)\bar{k}$ is continuous at $t = 2$.
- b) Evaluate $\int_0^1 [(t^2\bar{i} + 5t\bar{j} + 3)\bar{k}] dt$.
- c) Define piecewise smooth curve.
- d) Show that the vector field $\bar{F} = x^2y\bar{i} - (4z^3y - xy^2)\bar{j} - z^4\bar{k}$ is a solenoidal.
- e) Define divergence of a vector field.
- f) Write formula for arc length along a space curve.
- g) If $\bar{r}(t) = (t + 1)\bar{i} + (t^2 - 1)\bar{j}$ is the position of a particle in the xy - plane at time t . Find an equation in x and y whose graph is the path of the particle. Then find the particle's velocity at $t = 1$.

Q2) Attempt any FOUR of the following.

[20]

- a) If $\bar{r}(t)$ is a differentiable vector function of t and the length of $\bar{r}(t)$ is constant, then prove that $\bar{r} \cdot \frac{d}{dt}\bar{r} = 0$.
- b) Find the value (s) of t so that the tangent line to the curve $\bar{r}(t) = t^2\bar{i} + (1 + t)\bar{j} + (2t - 3)\bar{k}$ contains the point $(-8, 2, -1)$.

P.T.O.

- c) Suppose we do not know the path of a hang glider, but only its acceleration vector $\vec{a}(t) = -3\cos t \vec{i} - 3\sin t \vec{j} + 2\vec{k}$. We also know that initially (at time $t = 0$) the glider departed from the point $(4, 0, 0)$ with velocity $\vec{v}(0) = 3\vec{j}$. Find the glider's position as a function of t .
- d) Define unit tangent vector, principal unit normal vector and curvature for a smooth curve in the plane.
- e) Find the line integral of $f(x, y, z) = x + y + z$ over the straight line segment from $(1, 2, 3)$ to $(0, -1, 1)$.
- f) If $\vec{u}(t)$ and $\vec{v}(t)$ are differentiable vector functions of t , then prove that
- $$\frac{d}{dt}[\vec{u}(t) + \vec{v}(t)] = \frac{d}{dt}\vec{u}(t) + \frac{d}{dt}\vec{v}(t).$$

Q3) Attempt any FOUR of the following.

[20]

- a) Find the work done by the force field $\vec{F} = x\vec{i} + y\vec{j} + z\vec{k}$ in moving an object along the curve C parametrized by $\vec{r}(t) = \cos(\pi t)\vec{i} + t^2\vec{j} + \sin(\pi t)\vec{k}$, $0 \leq t \leq 1$.
- b) Let $\vec{F} = M\vec{i} + N\vec{j} + P\vec{k}$ be a vector field whose components are continuous throughout an open connected region D in space. Then prove that $\vec{F}$ is conservative if and only if $\vec{F}$ is a gradient field ∇f for a differentiable function f .
- c) Show that $ydx + xdy + 4dz$ is exact and evaluate the integral
- $$\int_{(1,1,1)}^{(2,3,-1)} ydx + xdy + 4dz$$
- $(1, 1, 1)$ to $(2, 3, -1)$.
- d) Give a parametric representation for the elliptic paraboloid $x = 5y^2 + 2z^2 - 10$.
- e) State Stoke's theorem and Gauss - divergence theorem.
- f) Determine whether the vector field $\vec{F} = (y + z)\vec{i} + (z + x)\vec{j} + (x + y)\vec{k}$ is conservative or not?

Q4) Attempt any TWO of the following.

[20]

- a) Evaluate $\int_C \vec{F} \cdot d\vec{r}$ where $\vec{F}(x, y) = xy\vec{i} + (1+3y)\vec{j}$ and C is the line segment from $(0, -4)$ to $(-2, -4)$ followed by portion of $y = -x^2$ from $x = -2$ to $x = 2$ which is in turn followed by the line segment from $(2, -4)$ to $(5, 1)$.
- b) State and prove Green's theorem in the plane.
- c) Find the surface area of a sphere of radius a .
- d) Verify the Stokes' theorem for the vector field, $\vec{F} = 4xz\vec{i} - y^2\vec{j} + yz\vec{k}$ over the area in the plane $z = 0$ bounded by $x = y = 0$ and $x^2 + y^2 = 1$.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC818

[6301]-243

[Total No. of Pages : 3

S.Y.B.A.

APPLIED STATISTICS (General)

**CC-1DST-24144 : Discrete Probability Distributions and Demography
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-IV) (24413)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of scientific calculator and statistical table is allowed.*
- 4) *Symbols and abbreviations have their usual meanings.*

Q1) Attempt each of the following.

a) Choose the correct alternative of the following : **[1 each]**

i) If the random variable $X \rightarrow B(8, 1/2)$ then $\text{Var}(X)$ is

a) 1	b) 2
c) 3	d) 4

ii) If $E(X) = 2$ and $E(X^2) = 5$ then $\text{Var}(X) = \dots\dots\dots$

a) 1	b) 2
c) 3	d) 4

iii) If the p.m.f of the discrete random variable is

X	0	1	2	3
P(X)	0.1	0.2	0.3	0.4

Then mode (X) =

a) 0	b) 1
c) 2	d) 3

iv) $\text{Cov}(X, X) = \dots\dots\dots$

a) $\text{Cov}(Y, Y)$	b) $\text{Corr}(X, Y)$
c) S.D (X)	d) $\text{Var}(X)$

v) The collection of information about each and every individual of a country is known as :

a) Vital statistics	b) Demography
c) Census	d) Sample

P.T.O.

b) State whether the following statement is True or False : **[1 each]**

- i) N.R.R can exceed G.R.R.
- ii) $\text{Var}(2X+3) = \text{Var}(2X)$.
- iii) Bivariate random variables are always independent.
- iv) $F(-\infty) = -1$, where $F(\cdot)$ be a cumulative distribution function.
- v) If $X \rightarrow \text{Poisson}(1)$ then $P(X = 1) = 1$.

Q2) Attempt any four of the following. **[4×5=20]**

- a) Is mode always unique? If not, give an example of bimodal probability distribution.
- b) Explain the purpose of S.T.D.R.
- c) Define p.m.f and c.d.f, also verify whether the following is a probability distribution of random variable X,

X	0	1	2	3	4
P(X=x)	-0.1	0.2	0.3	0.4	0.2

- d) Explain with illustration what is meant by Bernoulli trial?
- e) Let X follows discrete uniform distribution with parameter 10. Obtain
 - i) $\text{mean}(X)$
 - ii) $\text{var}(X)$
 - iii) $P(X=10)$
- f) Define correlation coefficient between two discrete r.v.s X and Y. Give interpretation of various values of ρ .

Q3) Attempt any four of the following.

[4×5=20]

- a) Let X and Y be independent binomial random variates such that, $X \rightarrow B(6, 0.6)$ and $Y \rightarrow B(4, 0.6)$ identify the distribution of $Z = X + Y$ also state mean and variance of Z .
- b) Give some practical situations where use of bivariate random variables is needed.
- c) Define the term covariance state the effect of change of origin and scale on it.
- d) State various measures of fertility and compare them.
- e) Let X be a Poisson variate with parameter m . If $P(X=2) = P(X=1)$, find $P(X>1)$.
- f) Define correlation coefficient ρ between two discrete r.v.s X and Y . Give interpretations of the various values of ρ .

Q4) Attempt any two of the following.

[2×10=20]

- a) X and Y are two discrete r.v.s with joint p.m.f

$$P(x, y) = k(X+Y) ; C > 0, \quad X = 1, 2, 3$$

$$Y = 1, 2$$

$$= 0 \quad ; \text{ otherwise}$$

obtain i) k

ii) The correlation coefficient between X and Y .

- b) Obtain the probability distribution of X : No. of heads in tossing three fair coins simultaneously, also obtain $E(5X-2)$.
- c) Describe the direct and indirect methods of standardization of obtaining the death rates.
- d) i) Define median of a discrete random variable also explain the computation with suitable example.
ii) State the applications of Binomial distribution.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PC819

[6301]-244

S.Y.B.A.

PHILOSOPHY

**G-2-CC-1D : Introduction to Applied Ethics
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24423)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three of the following questions in 50 words each. **[15]**

- a) Describe about the preservation of animals.
- b) Write the relevance of Hippocratic Oath.
- c) Give the definitions of applied ethics.
- d) Explain the importance of Indian medical council.
- e) Discuss the principle of Autonomy as a principle of medical ethics.

Q2) Write short notes on any three of the following. **[15]**

- a) Argue in the favor of animal rights.
- b) Relation between Doctor and patient's.
- c) Uses and misuses of the media during pandemic.
- d) Vegetarianism.
- e) Nature of marriage in Islam.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each. **[20]**

- a) Explain the social moral impact of Pandemic.
- b) Discuss the principle of Non malfeasance as a principle of medical ethics.
- c) Give the solution on environmental issues.
- d) Explain the concept of 'Live in relationship' from the point of view of marital ethics.

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words. **[20]**

- a) Explain the Hindu's approach about the marriage and explain types of marriage in Hinduism.
- b) Explain briefly nature and scope of applied ethics.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PC819

[6301]-244

S.Y.B.A.

PHILOSOPHY

G-2-CC-1D : Introduction to Applied Ethics
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (24423)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा.

[15]

- अ) प्राण्यांच्या संरक्षणासंबंधी चर्चा करा.
- ब) हिप्पोक्रेटिकच्या शपथेची प्रासंगिकता लिहा.
- क) उपयोजित नीतिशास्त्राच्या व्याख्या द्या.
- ड) भारतीय वैद्यकीय परिषदेचे महत्व स्पष्ट करा.
- इ) वैद्यकीय नीतिशास्त्राचे तत्त्व म्हणून 'स्वायत्तता' या तत्त्वाची चर्चा करा.

प्र.2) कोणत्याही तीन संक्षिप्त टिपांची उत्तरे लिहा.

[15]

- अ) प्राण्यांच्या हक्काच्या बाजूने युक्तिवाद.
- ब) डॉक्टर आणि रुग्ण यांचे संबंध.
- क) साथीच्या रोगाच्या वेळी माध्यमाचा सदुपयोग व दुरुपयोग.
- ड) शाकाहारवाद.
- इ) मुस्लिम धर्मातील विवाहाचे स्वरूप.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) महामारीचा सामाजिक व नैतिक प्रभाव स्पष्ट करा.
- ब) वैद्यकीय नीतिशास्त्राचे तत्त्व म्हणून 'रुग्णास इजा न करणे' या तत्त्वाची चर्चा करा.
- क) पर्यावरणाशी संबंधित मूद्द्यावर उपाय सांगा.
- ड) वैवाहिक नीतिशास्त्राच्या दृष्टीकोणातून 'लिव्ह इन रिलेशनशिप' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) विवाहाबद्दल हिंदूचा दृष्टिकोण सांगून हिंदू धर्मातील विवाहाचे प्रकार सांगा.
- ब) उपयोजित नीतिशास्त्राचे स्वरूप आणि व्याप्ती सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PC820

[6301]-245

[Total No. of Pages :3

S.Y.B.A.

FUNCTIONAL ENGLISH (Vocational Stream)

Advanced Writing Skills and Introduction to Electronic Media

(2019 CBCS Pattern) (Paper-III) (Semester- IV) (24851)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any Two of the following.

[16]

- a) Write a report on the Independence Day Celebration function at your college with the help of the points given below:

- Celebration of Independence Day
- National festival
- Hoisting the national flag
- National Anthem
- Principal's Address
- Cultural programme
- Distribution of sweets

- b) You are the University Representative of your college. The principal has asked to conduct a survey of available computer facilities in the college to enhance use of ICT in teaching learning process.

Write a report of survey considering the following points:

- Number of computers available for academic use
- Number of ICT enabled classrooms
- E - books
- E - study material
- SWAYAM/NPTEL
- MOOC Courses
- Internet Bandwidth
- Language Laboratory software

- c) Your department has organised a Guest Lecture on 'Prospects of Career in Mass Media.' Write a brief report and submit the same to the head of your department.

P.T.O.

Q2) a) Attempt any One of the following: [10]

i) Your college has organized a cultural programme. You are supposed to anchor the programme. Write a compering script with the help of the following points.

- Welcome address by Principal
- Felicitation of chief guest
- Speech by the chief guest
- Cultural events
- National Anthem
- Vote of thanks

ii) The department of English of your college has organized a workshop on 'Soft Skills Development.' Write a script with the help of the following points:

- Introduction of the workshop
- Lightning the lamp
- Felicitation of the Guest
- Speech by the guest
- Vote of thanks

b) Write a blog on 'Communication Skills' with reference to the following points: [10]

- What is Communication?
- Skills required for effective communication.
- Ways to improve Communication skills.
- Add your own points.

Q3) Write short notes on any Two of the following. [12]

- a) Radio News Reader
- b) Major functions of Radio as mass media
- c) Functioning of a Radio studio

Q4) Attempt any Two of the following: **[12]**

- a) Comment on the major features of TV as a mass media.
- b) “TV channels have various options for the viewers.” Explain.
- c) Explain the significance of television in creating interest in sports.

Q5) Attempt any Two of the following: **[10]**

- a) Television as industrialized medium for mass communication.
- b) What is the difference between TV and Radio News?
- c) Compare and contrast TV advertisements with Radio advertisements.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PC821

[6301]-246

[Total No. of Pages :2

S.Y.B.A.(Vocational)

ENVIRONMENT

Hotel Management - IV (TTM)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester- IV) (24861)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer any eight (Around 20 words each)

[16]

- a) Define the term hotel product.
- b) What are various types of hotel components?
- c) What is the meaning of accommodation?
- d) Explain the concept of youth hotel.
- e) What are types in the hospitality industry?
- f) Who is founder of Taj hotel chain?
- g) What is the potential of hotel industry in tourism sector?
- h) Who was the founder of Leela palace hotel chains?
- i) Define concept of homestay.
- j) What do you understand by hospitality?

Q2) Write short notes on any three (Around 50 words each).

[18]

- a) What is the current status of the hotel industry in India and what are its future prospects?
- b) What is the concept of growth and development in the hotel industry in India?
- c) Explain the classification of hotels based on star ratings and other categories.
- d) Explain the concept of budget hotels.

P.T.O.

Q3) Answer any two (Around 100 words each)

[16]

- a) Explain the key differences between group of domestic tourists compared to foreign tourists.
- b) Explain the meaning and procedure of guest billing in a hotel.
- c) What are the various types of rooms available at this hotel, and what amenities are included in each of them?

Q4) Answer in detail any one (Around 500 words each).

[20]

- a) How has the hotel industry in India adapted to changing consumer preferences and safety concerns, and what are the key trends in shaping its future?
- b) How are technology and digitalization influencing the hotel industry in India, and what innovations can we anticipate in guest experiences?

